
Περὶ τοῦ Ἐμφαινομένου προσώπου
τῷ κύκλῳ τῆς Σελήνης

Πλούταρχος

1778

IMPENSIS GOTTHELF THEOPHIL GEORGI

INTERNET ARCHIVE ONLINE EDITION

CC Αναφορά-Μη Εμπορική Χρήση 4.0

1 Περὶ τοῦ Ἐμφαινομένου προσώπου τῷ κύκλῳ τῆς Σελήνης¹

Ο μὲν τοῦν Σύλλας² ταῦτα εἶπε. τῷ γὰρ ἐμῷ μύθῳ προσήκει, καὶ κεῖθεν ἐστίν. ἀλλὰ δεῖ τι πρὸς τὰς ἀνὰ χεῖρα ταύτας καὶ διὰ στόματος πᾶσι δόξας περὶ τοῦ προσώπου τῆς σελήνης προσαναγκρούσασθαι· πρῶτον ἡδὲως ἂν μοι δοκῶ πυθέσθαι. Τί δ' οὐκ ἐμέλλμεν (εἶπον) ὑπὸ τῆς ἐν τούτοις ἀπορίας ἐπ' ἐκείνους ἀπωσθέντες; ὥς γὰρ οἱ ἐν νοσήμασι χρόνιοις πρὸς τὰ κοινὰ βοηθήματα καὶ τὰς συνήθεις διαίτας ἀπειπόντες, ἐπὶ καθαρμούς καὶ περίαπτα καὶ ὀνείρους τρέπονται, οὕτως ἀναγκαῖον ἐν δυσθεωρήτοις καὶ ἀπόροις σκέψασιν, ὅταν οἱ κοινοὶ καὶ ἑνδοξοὶ καὶ συνήθεις λόγοι μὴ πείθωσι, πειρᾶσθαι τῶν ἀτοπωτέρων, καὶ μὴ καταφρονεῖν, ἀλλ' ἐπάδειν ἀτεχνῶς ἑαυτοῖς τὰ τῶν παλαιῶν, καὶ διὰ πάντων τάληθές ἐξελέγχειν. ὁρᾷς γὰρ εὐθύς, ὥς ἄτοπος ὁ λέγων, τὸ φαινόμενον εἶδος³ ἐν τῇ σελήνῃ πάθος εἶναι τῆς ὀψεως, ὑπαικούσης τῇ λαμπρότητι δι' ἀσθενείαν, ὃ ... καλοῦμεν⁴· οὐ συννοῶν, ὅτι πρὸς τὸν ἥλιον ἔδει τοῦτο γίνεσθαι μᾶλλον, ὅξυν ἀπαντῶντα καὶ πλήκτρην, ὥς που καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὴν ἐκατέρων ἀποδίδωσιν οὐκ ἀηδῶς διαφορὰν·

Ἥλιος ὁξυμελής, ἡδὲ λάϊνα σελήνη⁵.

τὸ ἐπαγωγὸν αὐτῆς καὶ ἰλαρὸν καὶ ἄλυπον οὕτω προσαγορεύσας. ἔπειτα λόγον ἀποδίδους, καθ' ὃν αἱ ἄμυδραι καὶ ἀσθενεῖς ὀψεις οὐδεμίαν διαφορὰν ἐν τῇ σελήνῃ μορφῆς ἐνορῶσιν, ἀλλὰ λεῖος αὐταῖς ἀντιλάμπει καὶ περίπλεως αὐτῆς ὁ κύκλος. οἱ δ' ὅξυν καὶ σφοδρὸν ὀρῶντες, ἐξακριβοῦσι μᾶλλον, καὶ διαστέλλουσιν ἐκτυπούμενα τὰ εἶδη τοῦ προσώπου, καὶ τῆς διαφορᾶς ἄπτονται σαφέστερον. ἔδει γὰρ (οἶμαι) τοῦναντίον, εἴπερ ἡττωμένου τὰ⁶ ... ὁμματος ἐποίες τὴν φαντασίαν. ὅπου τὸ πάσ-

¹Neque hic, neque alibi, ubi tot lacunae sunt, tot defectus, tot mendae, iniquus nobis esse debes, Lector, si tua, adeoque nostra etiam voluntate minus praestitimus. Nam neque affingere nostra Plutarco debuimus verba, quod non tam ostentationis est arrogantis, quam temeritatis insolentis: neque ipsius verba, codicum subsidio demto, restitui possunt. Spero tamen, quaedam impedimenta nos, solertibus coniecturis usos, summouisse, ut expeditior multo, atque antehac, huius libri tibi (quod idem in Symposiacis, Erotico, aliisque factum a nobis deprehendere potes) esse queat lectio, id quod te boni consulere par est, nos monuisse opus habuimus. *Xylander.*

²Carere initio librum, quod est, esse ἀκέρφαλον, non est obscurum: Syllae huius etiam in aliis libris est mentio nostri Plutarchi. *Xylander.*

³Pro τὸ φαινόμενον εἶδος Turn. dat τὸ καλούμενον πρόσωπον.

⁴δ ★ καλοῦμεν] Forte δ ἀμβλυώττειν καλοῦμεν. *Xylander.* Ex Turn. affertur: ὅπερ ἀνάκλασιν, vel ἀνακλᾶσθαι, καλοῦμεν.

⁵ἡ δὲ λάϊνα σελήνη] Versum corrigere vix ausim, etsi fortasse pro ἡ δὲ scriptum fuit a poeta ἡ δ' αὖ, vel ἡδ' αὖ: sed pro λάϊνα, minime dubium est, legendum esse Ἰλάειρα. [et sane Turn. et Vulc. dant ἡ δὲ Ἰλάειρα] Lunae enim nomen est Ἰλάειρα, quod non Hesychius modo annotavit, sed etiam versus exstat Empedoclis in Simplicii in Aristotelis Physica commentariis:

Ἦ δὲ Φλόξ Ἰλάειρα μίνυνθα δίης τυχε γαίης.

Obtigit et flammae lunari portio terrae.

Iam Apollodorus bibliothecae lib. 3. Phoebe et Ilairam Leucippi et Philodices, Inachi filiae, filias facit: quarum hanc Castor, illam Pollux duxerit uxorem: quod idem est apud Scholiasten Homeri Iliad. γ. ad versum 243. Atqui *Phoebe* vocari Lunam notissimum est, minimeque fallit, poetarum fabulis etiam astronomica fuisse antiquius involuta. Quid quod Plutarchus ἐτυμολογῶν hoc loco, Lunae nomen παρὰ τὸ ἰλαρὸν deducit? Non ergo iam *saxeam lunam*, sed *renidentem et suaviter fulgentem*, habent lectores: restitutamque sibi Empedoclis sententiam: et ὁξυβελῆς suspicor, non ὁξυμελής, legendum. *Xylander.* ὁξυβελῆς dant etiam Turn. et Vulc.

⁶Ex Turn. affertur τοῦ ὁμματος.

χον ἀσθενέστερον εἶναι, τὸ φαινόμενον. ἡ δ' ἀνωμαλία καὶ παντάπασιν ἐλέγχει τὸν λόγον. οὐ γάρ ἐπὶ συνεχοῦς σκιάς καὶ συγκεχυμένης ὄψις. ἀλλ' οὐ φαύλως ὑπογράφων ὁ Ἀγησιάνναξ⁷ εἴρηκε ·

Πᾶσα μὲν ἦδε πέριξ πυρὶ λάμπεται, ἐν δ' ἄρα μέσση ... Γλαυκότερον κυάνοιο φαίνεται ἢ τε κοῦρος⁸

Ὅμμα, καὶ ὑγρά μέτωπα. τὸ δ' ἐρεῦθει ἄντα ἔοικεν · ὄντως γὰρ ὑποδύεται περιόντα⁹ τοῖς λαμπροῖς τὰ σκιερά. καὶ πιέζει πάλιν ὑπ' αὐτῶν καὶ ἀποκοπτόμενα · καὶ ὅλως πέπλεκται δι' ἀλλήλων · ... γραφικὴν τὴν δια ... εἶναι¹⁰ τοῦ σχήματος ... καὶ πρὸς Κλέαρχον,¹¹ ὃ Ἀριστότελες, οὐκ ἀπιθάνως ἐδόκει λέγεσθαι τὸν ὑμέτερον. ὑμέτερος γὰρ ἀνὴρ ὁ Ἀριστοτέλης, τοῦ παλαιοῦ γεγονὼς συνήθης, εἰ καὶ πολλὰ τοῦ Περιπάτου παρέτρεψεν. ὑπολαβόντος δὲ τοῦ Ἀπολλωνιάδου τὸν λόγον, καί, τίς ἦν ἡ δόξα τοῦ Κλεάρχου, διαπυθόμενου · Παντὶ μᾶλλον (ἔφην) ἀγνοεῖν, ἢ σοι, προσῆκόν ἐστι λόγον, ὥσπερ ἄρ' ἐστίας τῆς γεωμετρίας ὁρμώμενον. λέγει γὰρ ἀνὴρ, εἰκόνας ἐσοπτρικὰς εἶναι καὶ εἰδῶλα τῆς μεγάλης θαλάσσης, ἐμφαινόμενα τῇ σελήνῃ τὸ καλούμενον πρόσωπον. ἢ τε γὰρ ἴτυς¹² ἀνακλωμένη πολλαχόθεν ἀπτεσθαι τῶν οὐ κατ' εὐθυωρίαν ὁρωμένων πέφυκεν, ἢ τε πανσέληνος αὐτὴ πάντων ἐσόπτρων ὁμαλότητι καὶ στιλπνότητι κάλλιστόν ἐστι καὶ καθαρώτατον. ὥσπερ οὖν τὴν¹³ ... οἶσθε ὑμεῖς ἀνακλωμένης ἐπὶ τὸν ἥλιον τῆς ὀψεως ἐνορᾶσθαι τῷ νέφει λαβόντι νοτερὰν ἡσυχὴν λειότητα καὶ ... ξιν,¹⁴ οὕτως ἐκεῖνος ἐνορᾶσθαι τῇ σελήνῃ τὴν ἔξω θάλασσαν, οὐκ ἐφ' ἣς ἐστι χώρας, ἀλλὰ ὅθεν ἡ κλάσις ἐποίησε τὴν ὄψιν,¹⁵ τὴν ἐπαφὴν αὐτῆς καὶ τὴν ἀνταύγειαν · ὥς που πάλιν ὁ Ἀγησιάνναξ εἴρηκεν ·

Ἡ πόντου μέγα κύμα καταντία¹⁶ κυμαίνοντος,
Δείκελον ἰνδάλλοιτο πυριφλεγέθοντος ἐσόπτρου.

πεισθεῖς¹⁷ ὅν ὁ Ἀπολλωνίδης · Ὡς ἴδιον (εἶπε) καὶ καινὸν ὅλως τὸ σκευώρημα τῆς δόξης. τόλμαν δέ τινα καὶ μοῦσαν ἔχοντος ἀνδρός, ἀλλὰ πῇ¹⁸ τὸν ἐλεγχον αὐτῷ προσῆγε. Πρῶτον μὲν (εἶπον) εἰ¹⁹ μία φύσις τῆς ἔξω θαλάσσης ἐστὶ, σύρρουν καὶ συνεχὲς πέλαγος, ἡ δ' ἐμφασίς οὐ μία τῶν ἐν τῇ σελήνῃ μελασμάτων, ἀλλ'

⁷ ὁ Ἀγησιάνναξ Turn. et Vulc.

⁸ In his versibus pro κοῦρος legi κούρης, et τὸ δ' ἄντα ἔοικεν ἐρεῦθει: quanquam valde dubito de voce ἐρεῦθει. Xylander. Pro κοῦρος Turn. et Vulc. dant κούρου.

⁹ περιόντα Turn. et Vulc.

¹⁰ Ex Turn. et Vulc. citatur: διαγραφικὴ νῆ Δία τοῦ σχήματος.

¹¹ Κλέαρχον Ald. Κλίταρχον Turn.

¹² Pro ἴτυς dant ὄψις Turn. et Vulc.

¹³ ὥσπερ οὖν τὴν ★ Pro asterisco sufficit ἴριν. Xylander. Et hanc vocem sane addunt Turn. et Vulc. e quorum posteriore affertur etiam πῇξιν pro ἴριν.

¹⁴ Pro καὶ ★ ξιν potest legi καὶ σύντηξιν. Xylander. Ex Turn. affertur καὶ τῇξιν, vel πῇξιν.

¹⁵ τῆς ὀψεως Turn.

¹⁶ κατ' ἀντία, duobus vocab. Turn. et Vulc.

¹⁷ Pro πεισθεῖς Xylander vult legi ἡσθεῖς.

¹⁸ Pro πῇ Turn. et Vulc. dant σὺ, et pro προσῆγε, πρόσαγε.

¹⁹ Pro εἰ Turn. exhibet ὅτι.

οἶον ἰσθμοὺς ἔχουσα, τοῦ λαμπροῦ διαιροῦντος καὶ διορίζοντος τὸ σκιερὸν · ὅθεν ἐκάστου τόπου χωρισθέντος, καὶ πέρας ἴδιον ἔχοντος, αἱ τῶν φωτεινῶν ἐπιβολαὶ τοῖς σκοτεινοῖς ὕψους²⁰ εἰκόνα καὶ βάθος λαμβάνουσαι τὰς περὶ τὰ ὄμματα καὶ τὰ χεῖλη εἰκόνας φαινομένας ὁμοιότατα διετύπωσαν · ὥστ' ἡ πλείονας ἔξω θαλάσσης ὑποληπτέον ἰσθμοῖς τισι καὶ ἡπείροις ἀπολαμβανομένας, ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον καὶ ψευδὸς, ἢ μιᾶς οὐσης, οὐ πιθανόν²¹ εἰκόνα διεσπασμένην οὕτως ἐμφαίνεσθαι. ἐκεῖνο μὲν γὰρ ἐρωτᾷν ἀσφαλέστερόν ἐστιν, ἢ ἀποφαίνεσθαι, σοῦ παρόντος, εἰ, τῆς οἰκουμένης εὖρος ἐχούσης²² καὶ μήκος, ἐνδέχεται πᾶσαν ὡσαύτως ἀπὸ τῆς σελήνης ὅψιν ἀνακλωμένην ἐπιθιγγάνειν τῆς θαλάσσης καὶ τοῖς ἐν αὐτῇ μεγάλῃ θαλάττῃ πλέουσι νῆ Δία καὶ οἰκοῦσιν, ὥσπερ Βρεττανοῖς. καὶ ταῦτα μὴδὲ τῆς γῆς, ὡς ἔφατε, πρὸς τὴν σφαῖραν τῆς σελήνης κέντρον λόγον ἐπεχούσης. Τουτὶ μὲν οὖν (ἔφη) σὸν ἔργον ἐπισκοπεῖν. τὴν δὲ πρὸς τὴν σελήνην ἢ τῆς ὀψεως κλάσιν, οὐκέτι σὸν, οὐδὲ Ἰππάρχου. καίτοι γε, φίλε πρίαμ²³ ... ἀλλὰ πολλοῖς οὐκ ἀρέσκει φυσιολογῶν περὶ τῆς ὀψεως. αὐτὴν ὁμοπαθῆ²⁴ κρᾶσιν ἴσχειν καὶ σύμπηξιν εἰκὸς ἐστὶ μᾶλλον, ἢ πληγὰς τινὰς καὶ ἀποπηδῆσεις, οἷα ἐπλαττε τῶν ἀτόμων Ἐπίκουρος. οὐκ ἐθελήσει δὲ (οἶμαι) τὴν σελήνην ἐμβριθεὶς ὑποθέσθαι σῶμα καὶ στερεὸν ὑμῖν ὁ Κλέαρχος, ἀλλ' ἄστρον αἰθέριον καὶ φωσφόρον, ὡς φατὲ,²⁵ τοιαύτη τὴν ὅψιν, ἢ θραῦσιν²⁶ προσήκει καὶ ἀποστρέφειν, ὥστ' οἴχεσθαι τὴν ἀνάκλασιν. εἰ δὲ προσδεῖται τις ἡμᾶς, χρυσόμεθα, πῶς μόνον πρόσωπόν ἐστιν ἐν τῇ σελήνῃ τὸ τῆς θαλάσσης ἔσοπτρον, ἄλλω δ' οὐδενὶ τῶν τοιούτων ἀστέρων ἐνορεῖται. καίτοι τό γ' εἰκὸς ἀπαιτεῖ, πρὸς ἅπαντας, ἢ πρὸς μὴθένα τούτων, πᾶσχειν τὴν ὅψιν · ἀλλ' ... πρὸς τὸν Λεύκιον ἐφ' ὧν²⁷ ἀποβλέψας, ὃ πρῶτον ἐλέχθη τῶν ἡμετέρων, ὑπόμνησον. καὶ ὁ Λεύκιος · Ἀλλὰ μὴ δόξωμεν (ἔφη) κομιδῇ προπηλακίζειν τὸν Φαρνάκην, οὕτω τὴν Στωϊκὴν δόξαν ἀπροσάντητον ὑπερβαίνοντες, εἰπὶ δὴ τι πρὸς τὸν ἄνδρα, πάντως²⁸ ἄερος μίγμα καὶ μαλακοῦ πυρὸς ὑποτιθέμενον τὴν σελήνην, εἴτα οἶον ἐν γαλήνῃ φρίκης ὑποτρεχούσης φάσκοντα τοῦ ἄερος διαμελαίνοντος ἐμφασιν γίνεσθαι μορφοειδῆ ... χρυστῶς γε (εἶπον) ὦ Λεύκιε, τὴν ἀτοπίαν εὐφήμοις περιαμπέχεις ὀνόμασιν. οὐχ οὕτω δὲ ὁ ἐταῖρος ἡμῶν, ἀλλ', ὅπερ ἀληθὲς ἦν, ἔλεγεν, ὑποπιέζειν αὐτοὺς τὴν σελήνην, σπίλων καὶ μελασμῶν ἀναπιμπλάντας, ὁμοῦ μὲν Ἄρτεμιν καὶ Ἀθηνᾶν ἀνακαλοῦντας, ὁμοῦ δὲ σύμμιγμα²⁹ καὶ φύραμα ποιοῦντας ἄερος ζοφεροῦ καὶ πυρὸς ἀνθρακώδους, οὐκ ἔχουσιν ἔξαψιν, οὐδ' αὐγὴν οἰκείαν, ἀλλὰ δυσκρινές τι σῶμα τυφόμενον αἰεὶ καὶ πυρίκαυστον · ὥσπερ τῶν κεραυνῶν τοὺς ἀλαμπεῖς καὶ φολόεντας ὑπὸ τῶν ποιητῶν προσαγορευομένους. ὅτι μέντοι πῦρ ἀνθρακῶ-

²⁰ ὕψους Ald. et Bas.

²¹ πιθανὴν Ald. et Bas.

²² Pro ἐχούσης dant ἴσης Ald. et Bas.

²³ Φίλε πρίαμ. ★] Legendum videtur Φίλε Λαμπρία, πολλοῖς: et verti potuisse sine asterisco: *Quamquam hic, mi Lampria, multis. Xylander.* Ex Turn. et Vulc. citatur Φίλε Πρίαμε, vel Λαμπρία.

²⁴ ἦν ὁμοιοπαθεῖν affertur ex Turn. et Vulc.

²⁵ Pro ὡς Φατὲ sententia videtur subiicere ὃ οὐ Φατὲ. *Xylander.*

²⁶ θραύειν Turn. et Vulc.

²⁷ Pro ἐφ' ὧν (ut videtur: non enim accurate indicatur, ad quam vocem haec lectio pertineat) dant εἶπον Turn. et Vulc.

²⁸ παντὸς Ald. et Bas.

²⁹ σύμμιγμα Ald. et Bas.

δες, οἷον οὗτοι τὸ τῆς σελήνης ποιοῦν, οὐκ ἔχει διαμονήν, οὐδὲ σύστασιν, ὅλως, ἐὰν μὴ στερεᾶ ὕλης καὶ στεγούσης ἅμα καὶ τρεφούσης ἐπιλάβηται, βέλτιον οἶμαι συνορᾶν ἐνίων φιλοσόφων τοὺς ἐν παιδιᾷ λέγοντας, τὸν Ἥφαιστον εἰρῆσθαι χωλὸν, ὅτι τὸ πῦρ ξύλων χωρὶς, ὥσπερ οἱ χωλοὶ βακτηρίας, οὐ πρόεισιν. εἰ οὖν ἡ σελήνη πῦρ ἐστὶ, πόθεν αὐτῇ τοσοῦτος ἐγγέγονεν ἄηρ · ὁ γὰρ ἄνω καὶ κύκλῳ φερόμενος οὕτοσὶ τόπος, οὐκ ἄερος, ἀλλὰ κρείττονος οὐσίας, καὶ πάντα λεπτύνειν καὶ συνεξάπτειν φύσιν ἐχούσης ἐστίν. εἰ δὲ γέγονε, πῶς οὐκ οἴχεται μεταβάλλων εἰς ἕτερον εἶδος, ὑπὸ τοῦ πυρὸς ἐξαιθερωθεὶς, ἀλλὰ σώζεται, καὶ συνοικεῖ πυρὶ τοσοῦτον χρόνον, ὥσπερ ἥλος ἀραρῶς τοῖς αὐτοῖς αἰεὶ μέρεσι καὶ συγγεγομφωμένος. ἀραιῶ μὲν γὰρ ὄντι καὶ συγκεχυμένῳ μὴ μένειν, ἀλλὰ σφάλλεσθαι, προσήκει. συμπεπηγέναι δ' οὐ δυνατόν ἀναμειγμένον πυρὶ, καὶ μήτε ὑγροῦ μετέχοντα, μήτε γῆς, οἷς μόνους ἄηρ συμπηγνύσθαι πέφυκεν. ἡ δὲ ῥύμη καὶ τὸν ἐν λίθοις ἄερα, καὶ τὸν ἐν ψυχρῷ μολὶβδῳ, συνεκκᾶει · μήτι γε δὴ τὸν ἐν πυρὶ δινομένῳ³⁰ μετὰ τάχους τοσοῦτου. καὶ γὰρ Ἐμπεδοκλεῖ δυσκολαίνουσι, πάγον ἄερος χαλαζώδη ποιοῦντι τὴν σελήνην, ὑπὸ τῆς τοῦ πυρὸς σφαίρας περιεχόμενον. αὐτοὶ δὲ τὴν σελήνην, σφαῖραν οὖσαν πυρὸς, ἄερα φασὶν ἄλλον ἄλλῃ διεσπασμένον περιέχειν, καὶ ταῦτα, μήτε ῥήξεις ἔχουσιν ἐν ἑαυτῇ, μήτε βάθῃ καὶ κοιλότητι, (ἅπερ οἱ γεώδη ποιοῦντες ἀπολείπουσιν) ἀλλὰ ἐπιπολῆς δηλονότι τῇ κυρτότητι ἐπικείμενον. τοῦτο δ' ἐστὶ καὶ πρὸς διαμονὴν ἄλογον, καὶ πρὸς θεὸν ἀδύνατον ἐν ταῖς πανσελήνοις. διορίσασθαι γὰρ οὐκ ἔδει μέλανα καὶ σκιερὸν, ἀλλ' ἁμαυροῦσθαι κρυπτόμενον, ἢ συνεκλάμπειν, ὑπὸ τοῦ ἡλίου καταλαμβανομένης τῆς σελήνης. καὶ γὰρ παρ' ἡμῖν ὁ μὲν ἐν βάθει καὶ κοιλώμασι τῆς γῆς, οὐ μὴ δίδεισιν αὐγῇ,³¹ διαμένει σκιώδης καὶ ἀφώτιστος · ὁ δ' ἔξωθεν τῇ γῇ περιεχόμενος, φέγγος ἴσχει καὶ χροάν αὐγοειδῇ. πρὸς πᾶσαν μὲν γὰρ ἐστὶ ποιότητα καὶ δύναμιν εὐκέραστος ὑπὸ μανότητος · μάλιστα δὲ φωτὸς ἂν ἐπιφύσῃ μόνον, ὡς φατὲ, καὶ θίγῃ, διόλου τρεπόμενος ἐκφωτίζεται. ταῦτο οὖν τοῦτο καὶ τοῖς εἰς βάθῃ τινὰ καὶ φάραγγας συνωθοῦσιν ἐν τῇ σελήνῃ τὸν ἄερα καὶ καλῶς ἔοικε βοηθεῖν, ὑμᾶς τε διεξελέγχει τοὺς ἐξ ἄερος καὶ πυρὸς οὐκ οἶδα ὅπως μιγνύντας αὐτῆς καὶ συναρμόζοντας τὴν σφαῖραν. οὐ γὰρ οἷόν τε λείπεσθαι σκιὰν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας, ὅταν ὁ ἥλιος ἐπιλάμπῃ τῷ φωτὶ πᾶν, ὁπόσον καὶ ἡμεῖς ἀποτεμνόμεθα τῇ ὀφει τῆς σελήνης. καὶ ὁ Φαρνάκης, ἔτι μοῦ λέγοντος · Τοῦτο ἐκείνο πάλιν (εἶπεν) ἐφ' ἡμᾶς ἀφίκεται τὸ περίακτον ἐκ τῆς Ἀκαδημίας, ἐν τῷ πρὸς ἐτέρους λέγειν, διατρίβοντας ἐκάστοτε μὴ παρέχειν ἔλεγχον, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν · ἀλλ' ἀπολογούμενοι δεῖ χρῆσθαι, μὴ κατηγοροῦσιν ἂν ἐντυγχάνωσιν. ἐμὲ δ' οὖν οὐκ ἐξᾶξεσθε τήμερον εἰς τὸ διδόναι λόγον, ὡς ἐπικαλεῖτε τοῖς Στωϊκοῖς, πρὶν εὐθύνας λαβεῖν παρ' ὑμῶν, ἄνω τὰ κάτω τοῦ κόσμου ποιούντων. καὶ ὁ Λεύκιος γελάσας · Μόνον, (εἶπεν) ὦ τάν, μὴ κρίσιν ἡμῖν ἀσεβείας ἐπαγγείλῃς. ὥσπερ Ἀρίσταρχος ᾤετο, δεῖν Κλεάνθη τὸν Σάμιον ἀσεβείας προκαλεῖσθαι τοὺς Ἑλλήνας, ὡς κινούντα τοῦ κόσμου τὴν ἐστίαν, ὅτι φαινόμενα σώζειν ἄνθρωπος ἐπειρᾶτο, μένειν τὸν οὐρανὸν ὑποτιθέμενος. ἐξελίττεσθαι δὲ κατὰ λοξοῦ κύκλου τὴν γῆν, ἅμα καὶ περὶ τὸν αὐτῆς ἄξονα δινομένην. ἡμεῖς μὲν οὖν οὐδὲν αὐτοὶ παρ' αὐτῶν³² λέγομεν. οἱ δὲ

³⁰δυναμένῳ Ald. et Bas. δινομένον Turn. et Vulc.

³¹Pro αὐγῇ dant αὐτῇ Ald. et Bas.

³²περὶ αὐτῶν Turn.

γῆν ὑποτιθέμενοι τὴν σελήνην, ὥ βέλτιστε, τί μᾶλλον ἡμῶν ἄνω τὰ κάτω ποιούσι, τὴν γῆν ἰδρυόντων ἐνταῦθα μετέωρον ἐν τῷ ἀέρι, πολλῶ τινι μείζονα τῆς σελήνης οὔσαν; ὥς ἐν τοῖς ἐκλειπτικοῖς πάθεσιν οἱ μαθηματικοὶ καὶ ταῖς διὰ τοῦ σκιάματος παρόδοις τῆς ἐποχῆς τὸ μέγεθος ἀναμετροῦσιν. ἥ τε γὰρ σκιά τῆς γῆς ἐλάττων ὑπὸ μείζονος τοῦ φωτίζοντος ἀνατείνει, καὶ τῆς σκιάς αὐτῆς, λεπτόν ὄντα³³ ἄνω καὶ στενόν. οὐδ' Ὅμηρον, ὥς φησιν, ἔλαθεν, ἀλλὰ τὴν νύκτα θοὴν, ὀξύτητι τῆς σκιάς προσηγόρευσεν. ὑπὸ τούτου δ' ὅμως ἀλίσκομένη ταῖς ἐκλείψεσιν ἡ σελήνη τρισὶ μόλις τοῖς αὐτῆς μεγέθεσιν ἀπαλλάττεται. σκόπει δὴ, πόσων ἡ γῆ σεληνῶν ἐστίν, εἰ σκιάν ἀφίησιν, ἥ³⁴ ἡ βραχυτάτη πλάτος τρισέληνον. ἀλλ' ὅμως ὑπὲρ τῆς σελήνης, μὴ πέση, δεδοίκατε. περὶ δὲ τῆς γῆς ἴσως Αἰσχύλος ὑμᾶς πέπεικεν, ὥς ὁ Ἄτλας

Ἔστηκε, κίον' οὐρανοῦ τε καὶ χθονὸς
Ὡμοῖς ἐρεΐδων, ἄχθος οὐκ εὐάγκαλον.

εἰ τῇ μὲν σελήνῃ κοῦφος ἀήρ ὑποτρέχει, καὶ στερεὸν ὄγκον οὐκ ἐχέγγυος ἐνεγκεῖν, τὴν δὲ γῆν κατὰ Πίνδαρον ἀδαμαντοπέδιλοι κίονες περιέχουσι. καὶ διὰ τοῦτο Φαρνάκης αὐτὸς μὲν ἐν ἀδείᾳ τοῦ πεσεῖν τὴν γῆν ἐστίν, οἰκτεῖρει δὲ τοὺς ὑποκειμένους τῇ μεταφορᾷ³⁵ τῆς σελήνης Αἰθίοπας, ἢ Ταπροβηνοὺς, μὴ βάρος αὐτοῖς³⁶ ἐμπέσῃ τοσοῦτον. καίτοι τῇ μὲν σελήνῃ βοήθεια πρὸς τὸ μὴ πεσεῖν, ἡ κίνησις αὐτῇ, καὶ τὸ ριζῶδες τῆς περιαγωγῆς. ὥσπερ ὅσα ταῖς σφενδόναῖς ἐντεθέντα τῆς καταφορᾶς κώλυσιν ἴσχει τὴν κύκλῳ περιδίνησιν. ἄγει γὰρ ἕκαστον ἡ κατὰ φύσιν κίνησις, ἂν ὑπ' ἄλλου μηδενὸς ἀποστρέφηται. διὸ τὴν σελήνην οὐκ ἄγει τὸ βάρος, ὑπὸ τῆς περιφορᾶς τὴν ῥοπὴν ἐκκρουόμενον. ἀλλὰ μᾶλλον ἴσως λόγον εἶχε θαυμάζειν, μένουσαν αὐτὴν παντάπασιν, ὥσπερ ἡ γῆ, καὶ ἄτρεπτον.³⁷ νῦν δὲ σελήνη μὲν ἔχει μεγάλην αἰτίαν τοῦ δεῦρο μὴ φέρεσθαι· τὴν δὲ γῆν, ἐτέρας κινήσεως ἄμοιρον οὔσαν, εἰκὸς ἦν μόνῳ τῷ βαρύνοντι μένειν.³⁸ βαρυτέρα δὲ ἐστὶ τῆς σελήνης, οὐχ ὅσῳ μείζων, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον, ἅτε δὴ διὰ θερμότητα καὶ πύρωσιν ἐλαφρᾶς γεγεννημένης ... ὅλως δ' ἔοικεν, ἐξ ὧν λέγεις, ἡ σελήνη μᾶλλον, εἰ πῦρ ἐστὶ, γῆς δεῖσθαι καὶ ὕλης, ἐν ᾗ βέβηκε καὶ προσπέφυκε, καὶ συνέχει καὶ ζωπυρεῖ τὴν δύναμιν· οὐ γὰρ ἐστὶ πῦρ χωρὶς ὕλης διανοηθῆναι σωζόμενον. γῆν δὲ φατὲ ὑμεῖς ἄνευ βάσεως καὶ ρίζης διαμένειν. Πάνυ μὲν οὖν, (εἶπεν ὁ Φαρνάκης) τὸν οἰκεῖον καὶ κατὰ φύσιν τόπον ἔχουσιν, ὥσπερ αὐτὸ τὸ μέσον. οὗτος γάρ ἐστι, περὶ ὃν ἀντερείδει³⁹ πάντα τὰ βάρη ῥέποντα, καὶ φέρεται, καὶ συννεύει πανταχόθεν. ἡ δ' ἄνω χώρα πᾶσα, καὶ τι δέζεται γεῶδες ὑπὸ βίας ἀναρρίφειν, εὐθὺς ἐκθλίβει δεῦρο, μᾶλλον δ' ἀφίησιν, ᾗ πέφυκεν οἰκεῖα ῥοπή καταφερόμενον. πρὸς τοῦτ' ἐγὼ τῷ Λευκίῳ χρόνον ἐγγενέσθαι βουλόμενος ἀναμνησκομένῳ, τὸν Θέωνα καλῆσας·

³³ Pro ὄντα dant ὃν τὸ, duobus vocab. Turn. et Vulc.

³⁴ ἥ abest ab Ald. et Bas.

³⁵ καταφορᾷ Turn.

³⁶ αὐτῆς Ald.

³⁷ Post ἄτρεπτον Turn. addit οὔσαν.

³⁸ Pro μένειν dant κινεῖν Ald. et Bas.

³⁹ ἀντερείδει Ald. et Bas.

Τίς, (ἔφην) ὦ Θέων, εἶρηκε τῶν τραγικῶν, ὡς ἰατροὶ πικρὰν πικροῖς κλύζουσι φαρμάκοις χολήν; ἀποκριναμένου δὲ τοῦ Θέωνος, ὅτι Σοφοκλῆς· Καὶ δοτέον (εἶπον) ὑπ' ἀνάγκης ἐκείνοις· φιλοσόφων δ' οὐκ ἀκουστέον, ἂν τὰ παράδοξα παραδόξοις ἀμύνεσθαι βούλωνται, καὶ μαχόμενοι πρὸς τὰ θαυμάσια τῶν δογμάτων, ἀτοπώτερα καὶ θαυμασιώτερα πλάττωσιν, ὥσπερ οὗτοι τὴν ἐπὶ τὸ μέσον φορὰν εἰσάγουσιν. ἢ τί παράδοξον οὐκ ἔνεστιν; οὐχὶ τὴν γῆν σφαῖραν εἶναι, τηλικαῦτα βάθη καὶ ὕψη καὶ ἀνωμαλίας ἔχουσιν; οὐκ ἀντίποδας οἰκεῖν, ὥσπερ θρίπας, ἢ γαλεώτας, τραπέντα ἄνω τὰ κάτω τῇ γῇ προῖσχομένους; ἡμᾶς δ' αὐτοὺς μὴ πρὸς ὀρθὰς βεβηκότας, ἀλλὰ πλαγίους ἐπιμένειν ἀπονέοντες, ὥσπερ οἱ μεθύοντες; οὐ μύδρους χιλιοταλάντους διὰ βάθους τῆς γῆς φερομένους, ὅταν ἐξίκωνται πρὸς τὸ μέσον, ἴστασθαι, μηδενὸς ἀπαντῶντος, μηδὲ ὑπερείδοντος; εἰ δὲ ῥύμη κάτω φερομένου τὸ μέσον ὑπερβάλλοιεν, αὐθις ὀπίσω στρέφεσθαι καὶ ἀναπλάττειν⁴⁰ ἀπ' αὐτῶν; οὐ τμήματα δοκῶν ἀποπρισθέντα τῆς γῆς ἐκατέρωθεν μὴ φέρεσθαι κάτω διαπαντός, ἀλλὰ προσπίπτοντα πρὸς τὴν γῆν ἔξωθεν ἴσως διωθεῖσθαι καὶ ἀποκρύπτεσθαι περὶ τὸ μέσον; οὐ ῥεῦμα λάβρον ὕδατος κάτω φερόμενον, εἰ πρὸς τὸ μέσον ἔλθοι σημῖον, ὅπερ αὐτοὶ λέγουσιν ἀσώματον, ἴστασθαι περικεραυννύμενον κύκλῳ περὶ πόλον ἄπαστον αἰώραν καὶ ἀκατάπαστον αἰωρούμενον. οὐδὲ γὰρ ψευδῶς ἔνια τούτων βιάσαιτο ἂν τις αὐτὸν εἰς τὸ δυνατόν τῇ ἐπινοίᾳ καταστήσῃ. τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὰ ἄνω, κάτω· καὶ πάντα τραπέντα πάλιν εἶναι τῶν ἄχρι τοῦ μέσου κάτω, τῶν δὲ ὑπὸ τὸ μέσον, αὐτὸ πάλιν ἄνω γενομένων. ὥστ', εἴ τις συμπαθεῖα⁴¹ τῆς γῆς τὸ μέσον αὐτῆς ἔχων σταίη περὶ τὸν ὀμφαλὸν ἅμα καὶ τὴν κεφαλὴν ἄνω, καὶ τοὺς πόδας ἄνω ἔχειν τὸν αὐτὸν, καὶ μὴ διασκάπτῃ τὸν ἐπέκεινα τόπον ἀνακύπτον αὐτοῦ το⁴² ... εἶναι καὶ κάτω ἄνωθεν ἔλκεσθαι τὸν ἀνασκαπτόμενον. εἰ δὲ δὴ τούτῳ τις ἀντιβεβηκῶς νοοῖτο, τοὺς ἀμφοτέρων ἅμα πόδας ἄνω γίνεσθαι καὶ λέγεσθαι. τοιούτων μέντοι καὶ τοσούτων παραδόξων λόγων⁴³ οὐ μὰ Δία πείραν, ἀλλὰ θαυματοποιοῦ τινος ἀποσκευὴν καὶ πυλαίαν κατανωτισάμενοι καὶ παρέλκοντες ἐτέρους φασὶ πελάζειν⁴⁴ ἄνω τὴν σελήνην, γῆν οὖσαν, ἐνιδρύοντες οὐχ ὅπου τὸ μέσον ἐστί. καίτοι γε εἰ πᾶν σῶμα ἐμβριθεὶς εἰς τὸ αὐτὸ συννεύει, καὶ πρὸς τὸ αὐτοῦ μέσον ἀντερείδει πᾶσι τοῖς μορίοις, οὐχ ὡς μέσον οὔσα τοῦ παντός ἢ γῆ μᾶλλον, ἢ ὡς ὄλον, οἰκειώσεται μέρη αὐτῆς ὄντα τὰ βάρη, καὶ τεκμήριον ... ἔσται τῶν ῥεπόντων, οὐ τῇ τῆς μεσότητος πρὸς τὸν κόσμον, ἀλλὰ πρὸς τὴν γῆν κοινωνίας πρὸς καὶ συμφυίας τοῖς ἀποσπώμενοις αὐτῆς,⁴⁵ εἴτα πάλιν καταφερομένοις. ὡς γὰρ ὁ ἥλιος εἰς ἑαυτὸν ἐπιστρέφει τὰ μέρη, ἐξ ὧν συνέστηκε, καὶ ἡ γῆ τὸν λίθον, ὥσπερ ... προσήκοντα δέχεται, καὶ φέρει πρὸς ἐκείνον. ὅθεν ἐνοῦται τῷ χρόνῳ καὶ⁴⁶ συμφύεται πρὸς αὐτὴν τῶν τοιούτων ἕκαστον. εἰ δέ τι τυγχάνει σῶμα τῇ γῇ μὴ προσενεμημένον

⁴⁰ ἀναπλήττειν Bas. ἀναπίπτειν Turn. et Vulc. e quorum priore, Turn. affertur etiam ἀναπάλλεσθαι: forte voluit ἀναπάλλεσθαι.

⁴¹ εὐβαθεία Turn.

⁴² Ex Turn. et Vulc. citatur αὐτοῦ τὸ μέρος ἄνω.

⁴³ λογίων Ald. et Bas.

⁴⁴ γελοιάζειν Turn.

⁴⁵ ἀπωσμένοις αὐτοῖς Ald. et Bas.

⁴⁶ καὶ abest ab Ald. et Bas.

ἀπ' ἀρχῆς, μηδ' ἀπεσπασμένον, ἀλλὰ που⁴⁷ καθ' αὐτὸ σύστασιν ἔσχεν ἰδίαν καὶ φύσιν, ὡς φαῖεν ἂν ἔκεῖνοι τὴν σελήνην, τί κωλύει χωρὶς εἶναι καὶ μένειν περὶ αὐτὸ, τοῖς αὐτοῦ πεπιεσμένον μέρεσι καὶ συμπεπεδημένον · οὔτε γὰρ ἡ γῆ μέσον οὔσα δείκνυται τοῦ παντός, ἢ τε πρὸς τὴν γῆν τῶν ἐνταῦθα συναίρεσις καὶ σύστασις ὑφ-ηγεῖται τὸν τρόπον, ὥς μένειν τὰ ἐκεῖ συμπεσόντα πρὸς τὴν σελήνην εἰκὸς ἐστίν. ὁ δὲ πάντα τὰ γεώδη καὶ βαρέα συνελάντων εἰς μίαν χώραν, καὶ μέρη ποιῶν ἐνὸς σώματος, οὐχ ὁρῶ, διὰ τί τοῖς κοῦφοις τὴν αὐτὴν ἀνάγκην οὐκ ἀνταποδίδωσιν, ἀλλ' ἔῃ χωρὶς εἶναι συστάσεις πυρὸς τοσαύτας, καὶ οὐ πάντας εἰς τοῦτο συνάγων τοὺς ἀστέρας σαφῶς⁴⁸ οἶεται δεῖν καὶ σῶμα κοινὸν εἶναι τῶν ἄνω φορῶν⁴⁹ καὶ φλογοειδῶν ἀπάντων · ἀλλ' ἥλιον μὲν ἀπλέτους μυριάδας ἀπέχειν τῆς ἄνω περιφορᾶς, φατέ, εἶπεν,⁵⁰ ὦ φίλε Ἀπολλωνίδη, καὶ Φωσφόρον ἐπ' αὐτῷ, καὶ Στίλβοντα, καὶ τοὺς ἄλλους πλανήτας, ὑφιεμένους τε τῶν ἀπλανῶν, καὶ πρὸς ἀνέμους⁵¹ ἐν διαστάσει μεγάλαις φέρεσθαι · τοῖς δὲ βαρέσι⁵² καὶ γεώδεσιν οὐδεμίαν οἶεσθαι τὸν κόσμον εὐρυχωρίαν παρέχειν ἐν ἑαυτῷ καὶ διάστασιν. ὁρᾶτε, ὅτι γελοῖόν ἐστιν, εἰ γῆν οὐ φήσομεν εἶναι τὴν σελήνην, ὅτι τῆς κάτω χώρας ἀφέστηκεν, ἄστρον δὲ φήσομεν, ὁρῶντες ἀπωσμένην τῆς ἄνω περιφορᾶς μυριάσι σταδίων τοσαύταις, ὥσπερ βυθὸν τινα καταδεδουκυῖαν. τῶν μὲν γ' ἀστρῶν κατωτέρω τοσοῦτόν ἐστιν, ὅσον οὐκ ἂν τις εἴποι μέτρον, ἀλλ' ἐπιλείπουσιν ἡμᾶς τοὺς μαθηματικούς ἐκλογιζομένους οἱ ἀριθμοί. τῆς δὲ γῆς τρόπον τινὰ ψαύει καὶ περιφερομένη πλησίον, ἄρματος ὥσπερ ἶχνος, ἀνελίσσεται, φησὶν Ἑμπεδοκλῆς, ἢ τε περὶ ἄκραν.⁵³

οὐδὲ γὰρ τὴν σκιὰν αὐτῆς ὑπερβάλλει πολλαῖς ἐπὶ μικρὸν αἰρομένη, τῷ παμμέγεθες εἶναι τὸ φωτίζον · ἀλλ' οὕτως ἔοικεν ἐν χρῶ καὶ σχεδὸν ἐν ἀγκάλαις τῆς γῆς περιπολεῖν, ὥστ' ἀντιφράττεσθαι πρὸς τὸν ἥλιον ὑπ' αὐτῆς, μὴ ὑπεραίρουσα τὸν σκιερὸν καὶ χιθόνιον καὶ νυκτερινὸν τοῦτον τόπον, ὃς γῆς κληρὸς ἐστί. διὸ λεκτέον οἶμαι θαρρόυντας, ἐν τοῖς τῆς γῆς ὅροις εἶναι σελήνην ὑπὸ τῶν ἄκρων αὐτῆς ἐπιπροσθουμένην. σκόπει δὲ τοὺς ἄλλους ἀφελὲς ἀπλανεῖς καὶ πλανήτας, ἃ δείκνυσιν Ἀρίσταρχος ἐν τῷ περὶ μεγεθῶν καὶ ἀποστημάτων, ὅτι τοῦ ἡλίου ἀπόστημα τοῦ ἀποστήματος τῆς σελήνης, ὃ ἀφέστηκεν ἡμῶν πλεον μὲν, ἢ ὀκτωκαίδεκαπλάσιον, ἔλαττον δὲ, ἢ εἰκοσαπλάσιον, ἐστί. καίτοι ὁ τὴν σελήνην ἐπιμήκιστον αἶρων, ἀπέχει (φησὶ⁵⁴) ἡμῶν ἕξ καὶ πεντηκονταπλάσιον τῆς ἐκ τοῦ κέντρου τῆς γῆς. αὕτη δ' ἐστὶ τεσσάρων μυριάδων. καὶ κατὰ τοὺς μέσως ἀναμετροῦντας, καὶ ἀπὸ ταύτης συλλογιζομένους, ἀπέχει ὁ ἥλιος τῆς σελήνης πλεον, ἢ τετραχισχιλίας τριάκοντα μυριάδας. οὕτως ἀπώκισται τοῦ ἡλίου διὰ βάρος, καὶ τοσοῦτο τῇ γῇ προσεχώρηκεν.

⁴⁷ ἀλλὰ τοῦ Ald. et Bas.

⁴⁸ Pro σαφῶς dant ἀφῶς Turn. et Vulc. et paulo inferius post εἶναι iidem inserunt καὶ.

⁴⁹ Pro τῶν ἄνω φορῶν Ald. et Bas. dant τῶν ἀναφορῶν, unde Xylander ita annotat: τῶν ἀναφορῶν] Hanc vocem non probō, reponendumque suspicor ἀνωφερῶν: quale mendum alibi quoque notavimus.

⁵⁰ Pro εἶπεν legendum est εἶπον. Xylander.

⁵¹ Pro πρὸς ἀνέμους legendum πρὸς ἀλλήλους. Nihil enim hic ventis opus est. Xylander. Turn. ac Vulc. dant πρὸς ἑαυτούς.

⁵² βαρέσι Ald.

⁵³ παρ' ἄκραν Turn.

⁵⁴ ἀπέχειν φησὶν Turn.

ὥστε, εἰ τότε⁵⁵ τόποις τὰς οὐσίας διαιρετέον, ἡ γῆς μοῖρα καὶ ὥρα⁵⁶ προσκαλεῖται σελήνην, καὶ τοῖς περὶ γῆν πράγμασι καὶ σώμασιν ἐπίδικός ἐστι κατ' ἀγχιστεῖαν καὶ γειτνίασιν. καὶ οὐθέν (οἶμαι) πλημμελοῦμεν, ὅτι τοῖς ἄνω προσαγορευομένοις βάθος τοσοῦτον καὶ διάστημα διδόντες ἀπολείπωμέν τινα καὶ τῷ κάτω περιδρομὴν καὶ πλάτος, ὅσον ἐστὶν ἀπὸ γῆς ἐπὶ σελήνην. οὐτε γὰρ ὁ τὴν ἄκραν ἐπιφάνειαν τοῦ οὐρανοῦ μόνην ἄνω, τᾶλλα δὲ κάτω προσαγορεύων ἅπαντα, μέτριός ἐστιν · οὐτε ὁ τῇ γῇ, μᾶλλον δὲ ὁ τῷ κέντρῳ⁵⁷ τὸ κάτω περι γράφων ἀνεκτός, ἀλλὰ καὶ κινητικὸν ... ταύτῃ διάστημα τὸ δέον ἐπιχωροῦντος τοῦ κόσμου διὰ μέγεθος. πρὸς δὲ τὸν ἀξιοῦντα, πᾶν εὐθὺς ἄνω καὶ μετέωρον εἶναι τὸ ἀπὸ τῆς γῆς, ἕτερος ἀντηχεῖ πάλιν, εὐθὺς εἶναι κάτω τὸ ἀπὸ τῆς ἀπλανοῦς περιφορᾶς. ὅλως δὲ πῶς λέγεται, καὶ τίνος ἡ γῆ μέση κεῖται ; τὸ γὰρ πᾶν ἁπειρόν ἐστι. τῷ δ' ἀπείρῳ, μήτ' ἀρχὴν ἔχοντι, μήτε πέρας, οὐ προσήκει μέσον ἔχειν. πέρας γάρ τι καὶ τὸ μέσον · ἡ δ' ἀπειρία, περάτων στέρησις. ὁ δὲ μὴ τοῦ παντός, ἀλλὰ τοῦ κόσμου, μέσην εἶναι τὴν γῆν ἀποφαινόμενος ἡδύς ἐστιν, εἰ μὴ καὶ τὸν κόσμον αὐτὸν ἐνέχεσθαι ταῖς αὐταῖς ἀπορίαις νομίζει. τὸ γὰρ πᾶν, οὐδὲ τούτῳ μέσην⁵⁸ ἀπέλιπεν, ἀλλ' ἀνέστιος καὶ ἀνίδρυτός ἐστιν ἐν ἀπείρῳ κενῷ φερόμενος πρὸς οὐδὲν οἰκεῖον, εἰ⁵⁹ ἄλλην τινὰ τοῦ μένειν αἰτίαν εὐράμενος ἔστηκεν, οὐ κατὰ τὴν τοῦ τόπου φύσιν. ὅμοια καὶ περὶ σελήνης εἰκάζειν τινὶ πάρεστιν ὡς ἑτέρα τινὶ ψυχῇ καὶ φύσει μᾶλλον ... διαφοραὶ, τῆς μὲν ἀτρεμούσης ἐνταῦθα, τῆς δὲ καὶ φερομένης. ἄνευ δὲ τούτων, ὄρα, μὴ μέγα τι λέληθεν αὐτούς. εἰ γὰρ ὁποσονοῦν καὶ ὅτι ἂν ἐκτός γένηται τοῦ κέντρου τῆς γῆς ἄνω ἐστὶν, οὐθέν ἐστι τοῦ κόσμου κάτω μέρος. ἀλλ' ἄνω καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐπὶ γῆς, καὶ πᾶν ἀπλῶς σῶμα τὸ κέντρῳ περιεστηχός, ἢ περιχεόμενον, ἄνω γίνεται, κάτω δὲ μόνον ὃν ἐν, τὸ ἀσώματον σημεῖον ἐκεῖνο, ὃ πρὸς πᾶσαν ἀντικεισθαι τὴν τοῦ κόσμου φύσιν ἀναγκαῖον, εἶγε δὴ τὸ κάτω πρὸς τὸ ἄνω κατὰ φύσιν ἀντίκειται. καὶ οὐ τοῦτο μόνον τὸ ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν ἀπόλλυσι τὰ βάρη, δι' ἣν δεῦρο καταρρέπει καὶ φέρεται. σῶμα μὲν γὰρ οὐθέν ἐστι κάτω, πρὸς ὃ κινεῖται · τὸ δ' ἀσώματον, οὐτ' εἶκος, οὐτε βούλονται τοσαύτην ἔχειν δύναμιν, ὥστε πάντα κατατείνειν ἐφ' ἑαυτὸ, καὶ περὶ αὐτὸ συνέχειν. ἀλλ' ὅμως ἄλογον εὐρίσκεται καὶ μαχόμενον τοῖς πράγμασι, τὸ ἄνω τὸν κόσμον ὅλον εἶναι, τὸ δὲ κάτω μὴθὲν, ἀλλ' ἡ πέρας ἀσώματον καὶ ἀδιάστατον. ἐκεῖνο δ' εὐλογον, ὡς λέγομεν ἡμεῖς, τῷ τ' ἄνω χώραν καὶ τῷ κάτω πολλὴν καὶ πλάτος ἔχουσαν διηρῆσθαι. οὐ μὴν ἀλλὰ θέντες, (εἰ βούλει) παρὰ φύσιν ἐν οὐρανῷ τοῖς γεώδεσι τὰς κινήσεις ὑπάρχειν, ἀτρέμα, μὴ τραγικῶς, ἀλλὰ πράως, σκοπῶμεν, ὅτι τοῦτο τὴν σελήνην οὐ δείκνυσι γῆν μὴ οὔσαν, ἀλλὰ γῆν, ὅπου μὴ πέφυκεν, οὔσαν. ἐπεὶ καὶ τὸ πῦρ τὸ Λίτναϊον ὑπὸ γῆν παρὰ φύσιν ἐστὶν, ἀλλὰ πῦρ ἐστὶ · καὶ τὸ πνεῦμα τοῖς ἀσκοῖς περιληφθὲν, ἔστι μὲν ἀνωφερὲς φύσει καὶ κοῦφον, ἡκειδὲ, ὅπου μὴ πέφυκεν, ὑπ' ἀνάγκης. αὐτὴ δὲ ἡ ψυχὴ πρὸς Διὸς (εἶπεν) οὐ παρὰ φύσιν τῷ σώματι συνεῖρκεται βραδεῖ ταχεῖα, καὶ ψυχρῷ πυρώδης, ὥσπερ ὑμεῖς φατὲ, καὶ ἄορατος αἰσθητῷ. διὰ τοῦτο οὐν σώματι ψυχὴν μὴ λέγομεν εἶναι μὴδὲν,

⁵⁵ εἴ ποτε Turn. et Vulc.

⁵⁶ χώρα iidem.

⁵⁷ μέτρῳ Ald. et Bas.

⁵⁸ τοῦτο μέσην Ald. et Bas. τοῦτον μέσον Turn. et Vulc.

⁵⁹ Pro ei dant ἢ Turn. et Vulc.

οὐ⁶⁰ χρῆμα θεῖον ὑπὸ βρίθους, ἢ πάχους, οὐρανόν τε πάντα καὶ γῆν καὶ θάλασσαν ἐν ταυτῷ περιπολοῦντα, καὶ διῆστάμενον εἰς σάρκας ἦκειν καὶ νεῦρα καὶ μυελούς, καὶ παθέων μυρίων μετὰ ὑγρότητος. ὁ δὲ Ζεὺς ἡμῖν οὗτος, οὐ τῇ μὲν αὐτοῦ φύσει χρώμενος ἔνεστι⁶¹ μέγα πῦρ καὶ συνεχές, νυνὶ δὲ ὑφεῖται καὶ κέκαμπται, καὶ διεσχημάτισται, πᾶν χρῆμα⁶² γεγονώς καὶ γινόμενος ἐν ταῖς μεταβολαῖς ; ὥστε ὄρα καὶ σκόπει, δαιμόνιε, μὴ μεθιστάς καὶ ἀπάγων ἕκαστον, ὅπου πέφυκεν εἶναι, διάλυσιν τινα κόσμου φιλοσοφῆς, καὶ τὸ νεῖκος ἐπάγῃς τὸ Ἐμπεδοκλέους τοῖς πράγμασι · μᾶλλον δὲ τοὺς παλαιούς κινήεις τιτᾶνας ἐπὶ τὴν φύσιν, καὶ γίγαντας καὶ τὴν μυθικήν ἐκείνην καὶ φοβερὰν ἀκοσμίαν καὶ πλημμέλειαν ἐπιδείνῃς, ⁶³χωρὶς τὸ βαρὺ πᾶν, καὶ χωρὶς⁶⁴

τὸ κοῦφον,

Ἐνθ' οὕτ' ἡελίοιο δεδίττεται ἀγλαὸν εἶδος,

Οὐδέ μεν οὐδ' αἴης λάσιον γένος, οὐδὲ θάλασσα,

ὥς φησιν Ἐμπεδοκλῆς, οὐ γὰρ θερμότητος μετεῖχεν, οὐχ ὕδωρ πνεύματος, οὐκ ἄνω τί τῶν βαρέων, οὐ κάτω τί τῶν κοῦφων, ἀλλ' ἄκρατοι καὶ ἄστοργοι καὶ μονάδες αἱ τῶν ὅλων ἀρχαί, μὴ προσιέμεναι σύγκρισιν ἐτέρου πρὸς ἕτερον, μηδὲ κοινωνίαν, ἀλλὰ φεύγουσαι καὶ ἀποστρεφόμεναι, καὶ φερόμεναι φορὰς ἰδίας καὶ αὐθάδεις, οὕτως εἶχον, ὥς ἔχει πᾶν, οὐ θεὸς ἄπεστι κατὰ Πλάτωνα, τουτέστιν, ὥς ἔχει τὰ σώματα, νοῦ καὶ ψυχῆς ἀπολιπούσης · ἄχρις οὗ τὸ ἱμερτὸν ἦκεν ἐπὶ τὴν φύσιν ἐκ⁶⁵ προνοίας, φιλότητος ἐγγενομένης, καὶ Ἀφροδίτης, καὶ Ἐρωτος, ὥς Ἐμπεδοκλῆς λέγει, καὶ Παρμενίδης, καὶ Ἡσίοδος, ἵνα καὶ τόπους ἀμείψαντα, καὶ δυνάμεις ἀπ' ἀλλήλων μεταλαβόντα, καὶ τὰ μὲν κινήσεως, τὰ δὲ μονῆς ἀνάγκαις ἐνδεθέντα καὶ καταβιασθέντα πρὸς τὸ βέλτιον, ἐξ οὗ πέφυκεν ἐνδοῦναι, καὶ μεταστῆναι. ... ἀρμονίαν⁶⁶ καὶ κοινωνίαν ἀπεργάσεται. εἰ μὲν γὰρ οὐδ' ἄλλο τι τῶν τοῦ κόσμου μερῶν παρὰ φύσιν ἔσχεν, ἀλλ' ἕκαστον, ἢ πέφυκε, κεῖται, μηδεμιᾶς μεθιδρύσεως, μηδὲ μετακοσμήσεως δεόμενον, μηδ' ἐν ἀρχῇ δεηθὲν, ἀπορῶ, τί τῆς προνοίας ἔργον ἐστίν, ἢ τίνος γέγονε ποιητῆς καὶ πατὴρ δημιουργὸς ὁ Ζεὺς ἀριστοτέχνας. οὐ γὰρ ἐν στρατοπέδῳ τακτικῶν ὄφελος, εἴπερ εἰδείη τῶν στρατιωτῶν ἕκαστος ἀφ' ἑαυτοῦ τάξιν τε καὶ χώραν καὶ καιρὸν, οὐ δεῖ λαβεῖν καὶ διαφυλάσσειν · οὐδὲ κηπουρῶν, οὐδ' οἰκοδόμων, εἰ πῇ μὲν αὐτὸ τὸ ὕδωρ ἀφ' αὐτοῦ πέφυκεν ἐπεῖναι⁶⁷ τοῖς δεομένοις, καὶ κατάρδειν ἐπιρρέον, πῇ δὲ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ λίθοι ταῖς κατὰ φύσιν χρώμενα τροπαῖς⁶⁸ καὶ νεύσεσιν ἐξ ἑαυτῶν, καταλαμβάνειν τὴν προσήκουσαν ἀρμονίαν καὶ χώραν. εἰ δὲ οὗτος μὲν ἄντικρυς ἀναιρεῖ τὴν πρόνοιαν ὁ λόγος, τῷ

⁶⁰Pro μηδὲν, οὐ dant μηδενί, uno vocab. Turn. et Vulc.

⁶¹Pro ἔνεστι codex Turn. dat ἔν ἐστι, duobus vocabulis.

⁶²χρῶμα Ald. et Bas.

⁶³ποινής Turn.

⁶⁴Ex eodem Turn. affertur πᾶν τὸ κοῦφον, unde incertum est, absintne [?] haec duo vocab. καὶ χωρὶς, ab hoc codice, an vero πᾶν post illa iteratum sit, quod accuratius indicari debebat.

⁶⁵Ex abest a Bas. ex Ald. autem citatur vox corrupta, ἀπρονοίας.

⁶⁶μεταστῆναι ἀρμονίαν] Nihil puto deesse. Xylander.

⁶⁷ἐπιρρεῖν Turn.

⁶⁸τροπαῖς idem.

θεῶ δὲ ἡ τάξις τῶν ὄντων προσήκει καὶ διαφεῖν, τί θαυμαστόν, οὕτω τετάχθαι καὶ διηρμόσθαι τὴν φύσιν, ὡς ἐνταῦθα μὲν πῦρ, ἐκεῖ δ' ἄστρα, καὶ πάλιν ἐνταῦθα μὲν γῆν, ἄνω δὲ σελήνην ἰδρῦσθαι, βεβαιωτέρω τοῦ κατὰ φύσιν τῷ κατὰ λόγον δεσμοτηρίῳ ληφθεῖσαν· ὡς, εἴγε πάντα δεῖ ταῖς κατὰ φύσιν ῥοπαῖς χρῆσθαι καὶ φέρεσθαι, καθ' ὃ πέφυκε, μηδ' ἥλιος κυκλοφορεῖσθαι, μήτε φωσφόρος, μηδὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων μηδεῖς. ἄνω γάρ, οὐ κύκλω, τὰ κοῦφα καὶ πυροειδῆ κινεῖσθαι πέφυκεν. εἰ δὲ τοιαύτην ἐξαλλαγὴν ἡ φύσις ἔχει παρὰ τόπον, ὥστ' ἐνταῦθα μὲν ἄνω φέρεσθαι φερόμενον τὸ πῦρ, ὅταν δ' εἰς τὸν οὐρανὸν παραγένηται, τῇ δίνῃ συμπεριστρέφεσθαι,⁶⁹ τί θαυμαστόν, εἰ καὶ τοῖς βαρέσι καὶ γεώδεσιν ἐκγενομένοις συμβέβηκεν ὡσαύτως εἰς ἄλλο κινήσεως εἶδος ὑπὸ τοῦ περιέχοντος ἐκνευκῆσθαι· οὐ γὰρ δὴ τῶν μὲν ἐλαφρῶν τὴν ἄνω φορὰν ἀφαιρεῖσθαι τῷ οὐρανῷ κατὰ φύσιν ἐστὶ, τῶν δὲ βαρέων καὶ κάτω ῥεπόντων οὐ δύναται κρατεῖν, ἀλλὰ ποτ' ἐκεῖνα δυνάμει καὶ ταῦτα μετακοσμήσας, ἐχρήσατο τῇ φύσει αὐτῶν ἐπὶ τὸ βέλτιον. οὐ μὴν ἀλλ' εἴ γε δεῖ τὰς καταδεδουλωμένας ἔξεις⁷⁰ ... δόξας ἀφέντας ἥδη τὸ φαινόμενον ἀδεῶς λέγειν, οὐδὲν ἔοικεν ὅλου μέρος αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ τάξιν, ἢ θέσιν, ἢ κίνησιν ἰδίαν ἔχειν, ἢ ἂν τις ἀπλῶς κατὰ φύσιν προσαγορεύσειεν, ἀλλ' ὅταν ἕκαστον, οὐ χάριν γέγονε, καὶ πρὸς ὃ πέφυκεν, ἢ πεποιήται, τοῦτω παρέχῃ χρησίμως καὶ οἰκείως κινούμενον ἑαυτὸ, καὶ πάσχον, ἢ ποιοῦν, ἢ διακείμενον, ὡς ἐκεῖνῳ πρὸς σωτηρίαν, ἢ κάλλος, ἢ δύναμιν, ἐπιτήδειόν ἐστι, τότε δοκεῖ τὴν κατὰ φύσιν χώραν ἔχειν καὶ κίνησιν καὶ διάθεσιν. ὁ γοῦν ἄνθρωπος, ὡς ἐπὶ⁷¹ τῶν ὄντων ἕτερον κατὰ φύσιν γεγονώς, ἄνω μὲν ἔχει τὰ ἐμβριθεῖ καὶ γεώδη μάλιστα περὶ τὴν κεφαλὴν, ἐν δὲ τοῖς μέσοις τὰ θερμὰ καὶ πυρώδη. τῶν δ' ὀδόντων οἱ μὲν ἄνωθεν, οἱ δὲ κάτωθεν ἐμφύονται, καὶ οὐδέτεροι παρὰ φύσιν ἔχουσιν. οὐδὲ τοῦ πυρὸς τὸ μὲν ἄνω περὶ τὰ ὄμματα ἀποστίλβον κατὰ φύσιν ἐστὶ, τὸ δ' ἐν κοιλίᾳ καὶ καρδίᾳ παρὰ φύσιν, ἀλλ' ἕκαστον οἰκείως καὶ χρησίμως τέτακται. Ναὶ μὴν κηρύκων⁷² τε λιθορρίνων χελύων⁷³ τε καὶ παντὸς, ὁστρέου φύσιν (ὡς φησιν ὁ Ἐμπεδοκλῆς) καταμανθάνων ἔνθ' ὅψιι χθόνα χρωτὸς ὑπέρτατα ναιετάουσιν. καὶ οὐ πιέζει τὸ λιθῶδες, οὐδὲ καταθλίβει τὴν ἔξιν ἐπικείμενον, οὐδὲ γε πάλιν τὸ θερμὸν ὑπὸ κουφότητος εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀποπτάμενον οἴχεται· μέμικται δὲ πως πρὸς ἄλληλα καὶ συντέτακται κατὰ τὴν ἐκάστου φύσιν. οὕτως οὖν⁷⁴ εἰκὸς ἔχειν καὶ τὸν κόσμον, εἴ γε δὴ ζῶόν ἐστι, πολλαχοῦ γῆν ἔχοντα, πολλαχοῦ δὲ πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ πνεῦμα, οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἀποτεθλιμμένον, ἀλλὰ λόγῳ διακεκοσμημένον. οὐδὲ γὰρ ὀφθαλμὸς ἐνταῦθα τοῦ σώματός ἐστιν ὑπὸ κουφότητος ἐκπιεσθεῖς, οὐδὲ ἡ καρδίᾳ τῷ βάρει ὀλισθοῦσα πέπτωκεν εἰς τὸ στήθος, ἀλλ' ὅτι βέλτιον ἦν, οὕτως ἐκάτερον τετάχθαι. μὴ τοίνυν μήτε τῶν τοῦ κόσμου μερῶν νομίζωμεν μήτε γῆν ἐνταῦθα κεῖσθαι συμπεσοῦσαν διὰ βάρος, μήτε τὸν ἥλιον (ὡς ᾤετο Μητροδώρος ὁ Χῖος) εἰς τὴν ἄνω χώραν ἀσκοῦ

⁶⁹ συμπεριφέρεσθαι codex quidam innominatus.

⁷⁰ καταδεδουλωμένας ἔξεις καὶ δόξας si legas, nihil deerit. Verba si recte habent, passivum Attice significat actiue; itaque vocat inveteratas et quasi in habitum inversas opiniones, quibus animi addicti serviliter acquiescunt, neque ulterius ad indagandum verum se proferunt. Xylander.

⁷¹ Legendum ὡς ἐτι τῶν ὄντων. Homo, inquit, ita ut ulla alia res dici possit, secundum naturam factus. ἐπὶ legebatur vitiose. Xylander.

⁷² Versum Empedoclis integrum posui, sicut habebatur 1. Sympos. 2. Xylander.

⁷³ χελύωνων τε Ald. et Bas.

⁷⁴ οὕτως οὖν] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas.

δίχην ὑπὸ κουφότητος ἐκτεθλίφθαι, μήτε τοὺς ἄλλους ἀστέρας, ὥσπερ ἐν ζυγοσταθμοῦ διαφορᾷ ρέψαντας, ἐν οἷς εἰσι, γεγονέναι τόποις · ἀλλὰ τοῦ κατὰ λόγον κρατοῦντος, οἱ μὲν ὥσπερ ὅματα φωσφόρα τῷ προσώπῳ τοῦ παντὸς ἐνδεδεμένοι περιπολοῦσιν · ἥλιος δὲ, καρδίας ἔχων δύναμιν, ὥσπερ αἷμα καὶ πνεῦμα διαπέμπει καὶ διασκεδάννυσιν ἐξ ἑαυτοῦ θερμότητα⁷⁵ καὶ φῶς · γῆ δὲ καὶ θαλάσση χρήται κατὰ φύσιν ὁ κόσμος, ὅσα κοιλία καὶ κύσται ζῶν. σελήνη δὲ ἡλίου μεταξὺ καὶ γῆς, ὥσπερ καρδίας καὶ κοιλίας ἦπαρ, ἥ τι μαλθακὸν ἄλλο σπλάγχχνον, ἐγκειμένη, τὴν τ' ἄνωθεν ἀλέαν ἐνταῦθα διαπέμπει, καὶ τὰς ἐντεῦθεν ἀναθυμιάσεις πέφει τινὶ κα- θάρσει λεπτύνουσα περὶ ἑαυτὴν ἀναδίδωσιν · εἰ δὲ καὶ πρὸς ἄλλα τὸ γεῶδες αὐτῆς καὶ στερέμνιον⁷⁶ ἔχει τινὰ πρὸς φόρον χρεῖαν, ἄδηλον ἡμῖν. ἐν παντὶ δὲ κρατεῖται βέλτιον το κατηναγκασμένον.⁷⁷ τί γὰρ οὕτω λάβωμεν, ἐξ ὧν ἐκεῖνοι λέγουσι τὸ εἶκος, λέγουσι δὲ, τοῦ αἰθέρος τὸ μὲν αὐγοειδὲς καὶ λεπτὸν ὑπὸ μανότητος οὐραν- ὦν γεγονέναι · τὸ δὲ πυκνωθὲν καὶ συνειληθὲν, ἄστρα · τούτων δὲ τὸ νωθρότατον εἶναι τὴν σελήνην καὶ θολερώτατον. ἀλλ' ὅμως ὁρᾶν πάρεστιν οὐκ ἀποκεκριμένην τοῦ αἰθέρος τὴν σελήνην, ἀλλ' ἔτι πολλῶ⁷⁸ ἐν τῷ περὶ αὐτὴν ἐμφερομένην, πολλὴν δὲ ὑφ' ἑαυτὴν ἔχουσαν ἀνέμων⁷⁹ ... δινεῖσθαι καὶ κομήτας. οὕτως οὐ ταῖς ῥοπαῖς σεσῆκται κατὰ βάρος καὶ κουφότητα τῶν σωμάτων ἕκαστον, ἀλλ' ἐτέρῳ λόγῳ κεκόσμηται. λεχθέντων δὲ τούτων, κάμοῦ τῷ Λευκίῳ τὸν λόγον παραδιδόντος, ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις βαδίζοντος τοῦ δόγματος, Ἀριστοτέλης μειδιάσας · Μαρτύρο- μαι, (εἶπεν) ὅτι τὴν πᾶσαν ἀντιλογίαν πεποίησαι πρὸς τοὺς αὐτὴν μὲν ἡμίπυρον εἶναι τὴν σελήνην ὑποτιθεμένους, κοινῇ δὲ τῶν⁸⁰ σωμάτων τὰ μὲν ἄνω, τὰ δὲ κάτω ρέ- πειν ἐξ ἑαυτῶν φάσκοντας. εἰ δ' ἔστι τις ὁ λέγων, κύκλῳ τε κινεῖσθαι κατὰ φύσιν τὰ ἄστρα, καὶ πολὺ παρηλλαγμένης οὐσίας εἶναι τῶν τεττάρων, οὐδ' ἀπὸ τύχης ἦλθεν ἐπὶ μνήμην ἡμῖν, ὥστ' ἐμέ τε⁸¹ πραγμάτων ἀπηλλάχθαι καὶ ... Λεύκιος.

ὦ γὰρ θεῶν, εἶπεν, ἀλλὰ τ' ἄλλα μὲν ἴσως ἄστρα, καὶ τὸν ὅλον οὐρανὸν, εἰς τινα φύσιν καθαρὰν καὶ εἰλικρινῆ, καὶ τῆς κατὰ πάθος ἀπηλλαγμένην μεταβολῆς τι- θεμένοις ἡμῖν,⁸² καὶ κύκλον ἄγουσι, δι' οὗ καὶ ἀτελευτήτου⁸³ περιφορᾶς, ... οὐκ ἂν τις ἐν γὰρ τῷ νῦν διαμάχοιτο, καίτοι μυρίων οὐσῶν ἀποριῶν. ὅταν δὲ καταβαινὼν ἥλιον οὕτω θίγῃ τῆς σελήνης, οὐκ ἔτι φυλάττει τὴν ἀπάθειαν ἐν αὐτῇ, καὶ τὸ κάλ- λος ἐκείνου τοῦ σώματος, ἀλλ' ἵνα τὰς ἄλλας ἀνωμαλίας καὶ διαφορὰς ἀφωμεν, αὐτὸ τοῦτο τὸ διαφανόμενον πρόσωπον, πάθει τινὶ τῆς οὐσίας, ἢ ἀναμίξει πως ἐτέρας ἐπιγέγονε. πάσχει δὲ τι καὶ τὸ μινύμενον · ἀποβάλλει γὰρ τὸ εἰλικρινές, βίᾳ τοῦ χειρόνος ἀναπιμπλάμενον. αὐτῆς δὲ νωθεῖαν καὶ τάχους ἀμβλύτητα, καὶ τὸ θερμὸν ἄδρανές καὶ ἀμαυρὸν, ὧ, κατὰ τὸν Ἴωνα, μέλας οὐ πεπαίνεται βότρυς, εἰς τί

⁷⁵θερμότητος Bas. sed Ald. prave θερμότητος.

⁷⁶στερέμνιον Ald. et Bas.

⁷⁷τοῦτο [ita nempe dant Ald. et Bas. pro τὸ] κατηναγκασμένον] Lego τοῦ κατηναγκασμένου. Quamquam hoc quidem est hariolari, ut et in sequentibus. *Xylander*.

⁷⁸Pro πολλῶ dant πολλήν Turn. et Vulc.

⁷⁹Ex Turn. atque Vulcob. haec verba hic citantur: αἰθεροειδῆ οὐσίαν σεσῆκαται τῷ καὶ αὐτοῖς δινεῖσθαι.

⁸⁰κοινῇ δὲ πρὸς τοὺς τῶν σωμ. Turn.

⁸¹ἐμέ γε Turn.

⁸²ὡμῖν Turn. et Vulc.

⁸³ἀτελευτήτος Turn.

θηρόμεθα, πλὴν ἀσθένειαν αὐτῆς καὶ πάθος⁸⁴ αἰδίδω σώματι καὶ Ὀλυμπίῳ μέτεστιν ; ὅλως γάρ,

ὦ φίλε Ἀριστότελες, γῆ μὲν οὖσα πάγκαλόν τι χρῆμα καὶ σεμνὸν ἀναφαίνεται καὶ κεκοσμημένον · ὡς δ' ἄστρον, ἥ φῶς, ἥ τι σῶμα θεῖον καὶ οὐράνιον, δέδια, μὴ ἄμορφος ἥ καὶ ἀπρεπής, καὶ καταισχύνουσα τὴν καλὴν ἐπωνυμίαν · εἴ γε τῶν ἐν οὐρανῷ τοσούτων τὸ πλῆθος ὄντων μόνη φωτὸς ἀλλοτρίου δεομένη περίεστι, κατὰ Παρμενίδην ·

Αἰεὶ παπταίνουσα πρὸς αὐγὰς ἡλείιο.

ὁ μὲν οὖν ἐταῖρος ἐν τῇ διατριβῇ τοῦτο δὴ τὸ Ἀναξαγόρειον ἀποδεικνύς, ὡς ἥλιος ἐντίθησι τῇ σελήνῃ τὸ λαμπρὸν, ἠυδοκίμησεν · ἐγὼ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἐρῶ, ἀ παρ' ὑμῶν, ἥ μεθ' ὑμῶν, ἔμαθον, ἐκὼν⁸⁵ δὲ πρὸς τὰ λοιπὰ βαδιοῦμαι. φωτίζεισθαι τοίνυν τὴν σελήνην, οὐχ ὡς ὕελον, ἥ κρύσταλλον, ἐλλάμψει καὶ διαφάσει τοῦ ἡλίου, πιθανόν ἐστιν · οὐτ' αὖ κατὰ σύλλαμψίν τινα καὶ συναυγασμὸν, ὥσπερ αἱ δᾶδες, αὐξομένους τῷ φωτός. οὕτω γὰρ οὐδὲν ἦττον ἐν νοσηνίαις, ἥ διχομηνίαις, ἔσται πανσέληνος ἡμῖν, εἰ μὴ στέγει, μηδ' ἀντιφράττει τὸν ἥλιον, ἀλλὰ δίδεισιν ὑπὸ μανότητος, ἥ κατὰ σύγκρασιν εἰσλάμπει καὶ συνεξάπτει περὶ αὐτὴν τὸ φῶς. οὐ γάρ ἐστιν ἐκκλίσεις, οὐδ' ἀποστροφὰς αὐτῆς, ὥσπερ ὅταν ἡ διχότομος καὶ ἀμφίκυρτος, ἡ μηνοειδής, αἰτιᾶσθαι περὶ τὴν σύνοδον. ἀλλὰ κατὰ στάθμην (φησὶ Δημόκριτος) ἰσταμένη τοῦ φωτίζοντος ὑπολαμβάνει καὶ δέχεται τὸν ἥλιον · ὥστ' αὐτὴν τε φαίνεσθαι καὶ διαφαίνειν ἐκείνον εἰκὸς ἦν. ἡ δὲ πολλοῦ δεῖ τοῦτο ποιεῖν· αὕτη τε γὰρ ἄδηλός ἐστι τῆνικαῦτα, κᾶκεῖνον ἀπέκρυψε καὶ ἠφάνισε πολλάκις, ἀπεσκεύασε⁸⁶ δὲ οἱ αὐγὰς, (ὥσπερ φησὶν Ἐμπεδοκλῆς) Ἔστ' αἶαν καθύπερθεν, ἀπεσκήνωσε δὲ γαίης Τόσσον, ὅσον τ' εὖρος ἔπλετο γλαυκώπιδος μήνης. καθάπερ εἰς νύκτα καὶ σκότος, οὐκ εἰς ἄστρον ἐτέρο⁸⁷ ... τοῦ φωτὸς ἐμπεσόντος. ὃ δὲ λέγει Ποσειδώνιος, ὡς ὑπὸ βάθους τῆς σελήνης οὐ περαιοῦται δι' αὐτῆς τὸ τοῦ ἡλίου φῶς πρὸς ἡμᾶς, ἐλέγχεται καταφανῶς. ὃ γὰρ ἄρ, ἄπλετος ὢν, καὶ βάθος ἔχων πολλαπλάσιον τῆς σελήνης, ὅλως ἐξηλιούται καὶ καταλάμπεται ταῖς αὐγαῖς. ἀπολείπεται τοίνυν τὸ τοῦ Ἐμπεδοκλέους, ἀνακλάσει τινὶ τοῦ ἡλίου πρὸς τὴν σελήνην γίνεσθαι τὸν ἐνταῦθα φωτισμὸν ἀπ' αὐτῆς. ὅθεν οὐδὲ θερμὸν, οὐδὲ λαμπρὸν, ἀφικνεῖται πρὸς ἡμᾶς, ὥσπερ ἦν εἰκὸς, ἐξάψεως καὶ μίξεως ... φώτων γεγεννημένης.⁸⁸ ἀλλ' οἷον αἶ τε

⁸⁴εἰ πάθος] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas. unde Xylander annotat: Deest aliquid. Forte sic scripserat: καὶ ὁ Ἀριστοτέλης · πάθος ἄρα αἰδ. etc. Hactenus Xylander. Turn. et Vulc. pro πάθος posteriori dant πάθη.

⁸⁵Pro ἐκὼν Ald. et Bas. dant ἔχων: unde Xylander annotat: ἔχων δὲ] Forte ἐκὼν δὲ.

⁸⁶Versus Empedoclis emendari secundum leges metricas possunt: ἀπεσκεύασε res et carmen admittunt, ἀπεσκεύασε respuunt. Pro ἔστ' αἶαν lego ἐς γαῖαν: proximum sic.

Τόσσον, ὅσον τ' εὖρος γλαυκώπιδος ἔπλετο μήνης. Xylander.

Pro γλαυκώπιδος μήνης Turn. exhibet γλαυκώπιδι μήνη.

⁸⁷Pro ἐτέρο * tantum ἕτερον lege. Nihil deest praeterea. Xylander. Ex Turn. et Vulc. affertur ἑτεροειδὲς, vel ἕτερον.

⁸⁸γεγεννημένης legendum, genitivo foem. sing. non νοις, dativo plurali mascul. aut neutro. Quod mendum fecit, ut hic locus immerito asterisco notaretur, et saepius hoc modo hic erat peccatum. Xylander.

φωναὶ κατὰ τὰς ἀνακλάσεις ἀμαυροτέραν ἀναφαίνουσι τὴν ἡχώ τοῦ φθέγματος, αἶ τε πληγαὶ τῶν ἀφαλλομένων βελῶν μαλακώτεροι προσπίπτουσιν, ὡς αὐγὴ⁸⁹ τύψασα σεληναίης κύκλον εὐρύν, ἀσθενῇ καὶ ἀμυδρὰν ἀνάρροϊαν ἴσχει πρὸς ἡμᾶς, διὰ τὴν κλάσιν ἐκλυομένης τῆς δυνάμεως. ὑπολαβὼν δὲ ὁ Σύλλας · Ἀμέλει ταῦτα (εἶπεν) ἔχει τινὰς πιθανότητας. ὃ δ' ἰσχυρότατόν ἐστι τῶν ἀντιπιπτόντων, πότερον ἔτυχε τινὸς παραμυθίας,⁹⁰ ἢ παρῆλθεν ἡμῶν τὸν ἐταῖρον · Τί τοῦτο λέγεις, (ἔφη ὁ Λεύκιος) ἢ τὸ πρὸς τὴν διχότομον ἀπορούμενον · Πάνυ μὲν οὖν · (ὁ Σύλλας εἶπεν) ἔχει γάρ τινα λόγον τὸ πάσης ἐν ἴσας γωνίαις γινομένης ἀνακλάσεως, ὅταν ἡ σελήνη διχοτομοῦσα μεσουρανία,⁹¹ μὴ φέρεσθαι τὸ φῶς ἐπὶ γῆς ἀπ' αὐτῆς, ἀλλ' ὀλισθαίνειν ἐπέκεινα τῆς γῆς. ὁ γὰρ ἥλιος, ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος ὦν, ἄπτεται τῇ ἀκτίνι τῆς σελήνης. διὸ καὶ κλασθεῖσα πρὸς ἴσα, ἐπὶ θάτερον ἐκπεσεῖται πέρας, καὶ οὐκ ἀφήσει δεῦρο τὴν αὐγὴν · ἡ διαστροφή μεγάλη καὶ παράλλαξις ἔσται τῆς γωνίας. ὅπερ ἀδύνατόν ἐστιν. ἀλλὰ νῆ Δία (εἶπεν ὁ Λεύκιος) καὶ τοῦτο ἐρρήθη. καὶ πρὸς γε Μενέλαον ἀποβλέψας ἐν τῷ διαλέγεσθαι τὸν μαθηματικόν · Αἰσχύνομαι μὲν, (ἔφη) σοῦ παρόντος, ὦ φίλε Μενέλαε, θέσιν ἀναιρεῖν μαθηματικὴν, ὥσπερ θεμέλιον τοῖς κατοπτρικοῖς⁹² ὑποκειμένην πράγμασιν. ἀνάγκη δὲ, (εἶπεν) ὅτι τὸ πρὸς τὰς ἴσας τείνεσθαι γωνίας ἀνάκλασιν πᾶσαν, οὔτε φαινόμενον αὐτόθεν, οὔτε ὁμολογούμενόν ἐστιν · ἀλλὰ διαβάλλεται μὲν ἐπὶ τῶν κυρτῶν κατόπτρων, ὅταν ἐμφάσεις ποιῇ μείζονας ἑαυτῶν πρὸς ἐν τὸ τῆς ὀψεως σημεῖον. διαβάλλεται δὲ τοῖς διπτύχοις κατόπτροις, ὡς ἐπικριθέντων⁹³ πρὸς ἄλληλα, καὶ γωνίας ἐντὸς γενομένης, ἐκάτερον τῶν ἐπιπέδων διττῆς⁹⁴ ἔμφασιν ἀποδίδωσι, καὶ ποιεῖ τέτταρας εἰκόνας ἀφ' ἐνὸς προσώπου, δύο μὲν ἀντιστρόφους τοῖς ἔξωθεν ἀριστεροῖς μέρεσι, δύο δὲ⁹⁵ δεξιοφανεῖς ἀμαυρὰς ἐν βάθει τῶν κατόπτρων · ὅταν ἐμφάσεις ποιῇ μείζονας ἑαυτῶν πρὸς ἐν τὸ τῆς ὀψεως σημεῖον. διαβάλλεται δὲ⁹⁶ ... ὦν τῆς γενέσεως τὴν αἰτίαν Πλάτων ἀποδίδωσιν. εἴρηκε γὰρ, ὅτι, τοῦ κατόπτρου ἐνθεν καὶ ἐνθεν ὕψος λαβόντος, ὑπαλλάττουσιν αἱ ὀψεις τὴν ἀνάκλασιν ἀπὸ τῶν ἐτέρων ἐπὶ θάτερα μεταπίπτουσιν. εἴπερ οὖν τῶν ὀψεων αἱ μὲν⁹⁷ εὐθύς πρὸς ἡμᾶς ... ἀνατρέχουσιν, αἱ δ' ἐπὶ θάτερα μέρη τῶν κατόπτρων ὀλισθαίνουσιν, πάλιν ἐκεῖθεν ἀναφέρονται πρὸς ἡμᾶς, οὐ δυνατόν ἐστιν, ἐν ἴσας γωνίας γίνεσθαι πάσας ἀνακλάσεις, ὅσας⁹⁸ ὁμόσε χωροῦντες ἀξιοῦσιν αὐτοῖς τοῖς ἀπὸ τῆς σελήνης ἐπὶ γῆν φερομένοις ρεύμασι τὴν ἰσότητα τῶν γωνιῶν ἀναιρεῖν, πολλῶ τοῦτο ἐκείνου πιθανώτερον εἶναι νομίζοντες. οὐ μὴν ἀλλ' εἰ δεῖ τοῦτο χαρίζεσθαι τῇ πολλὰ δὴ φίλῃ γεωμετρίᾳ, καὶ δοῦναι, πρῶτον μὲν ἀπὸ τῶν ἡκριβωμένων ταῖς λειότησι συμπίπτειν ἐσόπτρων εἰκὸς ἐστὶν · ἡ δὲ σελήνη πολλὰς ἀνωμαλίας ἔχει καὶ τραχύτητας, ὥστε τὰς αὐγὰς ἀπὸ σώματος μεγάλου προσφερομένας ὕψεσιν ἀξιολόγοις, ἀντιλάμψεις καὶ διαδόσεις ἀπ'

⁸⁹ Pro αὐγὴ dant αὐτὴ Ald. et Bas. unde Xylander annotat: αὐτὴ pro αὐγὴ surrepsit.

⁹⁰ παραμυθίας [quod dant Ald. et Bas.] nihil est: puto παραμυθίας. Xylander.

⁹¹ Pro μεσουρανία legendum μεσουρανεῖ. Xylander. Turn. et Vulc. dant μεσουρανη.

⁹² τῆς κατοπτρικῆς Ald.

⁹³ ὦν ἐπικριθέντων Turn.

⁹⁴ διττὴν Turn. et Vulc.

⁹⁵ δύο δὲ] Haec duo vocabula absunt ab Ald. et Bas.

⁹⁶ ὅταν ἐμφάσεις — διαβάλλεται δὲ] Dele haec. Turn.

⁹⁷ αἱ μὲν] Hae duae voculae absunt ab Ald. et Bas.

⁹⁸ Pro ὅσας codex quidam innominatus dat ὥστε.

ἀλλήλων λαμβάνουσιν, ἀνακλᾶσθαι τε παντοδαπῶς καὶ περιπλέκεσθαι, καὶ συνάπτειν αὐτὴν ἑαυτῇ τὴν ἀνταύγειαν, οἷον ἀπὸ πολλῶν φερομένην πρὸς ἡμᾶς κατόπτρων. ἔπειτα καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ σελήνῃ τὰς ἀνακλάσεις ἐν ἴσας γωνίαις ποιῶμεν, οὐκ ἀδύνατον, φερομένας ἐν διαστήματι τοσούτῳ τὰς αὐγὰς, κλάσεις ἴσχειν καὶ περιολισθήσεις, ὥς συγκεῖσθαι καὶ λάμπειν τὸ φῶς. ἔνιοι δὲ καὶ δεικνύουσι γράφοντες, ὅτι πολλὰ τῶν φώτων ἐπὶ γῆν ἀφίησι κατὰ γραμμὴν ὑπὸ τὴν κεκλιμένην ὑποταθείσης.⁹⁹ σκευωρεῖσθαι δὲ ἅμα λέγοντι¹⁰⁰ διάγραμμα καὶ ταῦτα πρὸς πολλοὺς οὐκ ἐνῆν. τὸ δ' ὅλον (ἔφη) θαυμάζω, πῶς τὴν διχότομον ἐφ' ἡμᾶς κινουσιν, ἐμπίπτουσιν μετὰ τῆς ἀμφικύρτου καὶ τῆς μηνοειδοῦς. εἰ γὰρ αἰθέριον ὄγκον, ἢ πύρινον ὄντα, τὸν τῆς σελήνης ἐφώτιζεν ὁ ἥλιος, οὐκ ἂν ἀπέλιπεν αὐτῇ σκιερὸν αἶδι καὶ ἀλαμπές ἡμισφαίριον πρὸς αἴσθησιν, ἀλλ' εἰ καὶ κατὰ μικρὸν ἔψαυε, περιῶν¹⁰¹ ὅλην ἀναπύμπλασθαι, καὶ δι' ὅλης τρέφεσθαι¹⁰² τῷ φωτὶ πανταχόσε χωροῦντι δι' εὐπετείας ἦν προσῆκον. ὅπου γὰρ οἶνος, ὕδατος θίγων κατὰ πέρας, καὶ σταγῶν αἵματος εἰς ὕγρον ἐμπεσόντος, ἀνέχρωσε πᾶν αἶμα¹⁰³ ... φοινιχθέν · αὐτὸν δὲ τὸν ἀέρα λέγουσιν, οὐκ ἀπορροαίαις τισὶν, οὐδ' ἀκτῖσι μεμιγμέναις, ἀλλὰ τροπῇ καὶ μεταβολῇ κατάνυξιν¹⁰⁴ ἀπὸ τοῦ φωτὸς ἐξαλλοιοῦσθαι, πῶς ἄστρον ἄστρου καὶ φῶς φωτὸς ἀφάμενον οἶονται μὴ κεράνυσθαι, μηδὲ σύγχυσιν ποιεῖν δι' ὅλου καὶ μεταβολῆν, ἀλλ' ἐκεῖνα φωτίζειν μόνον, ὧν ἄπτεται κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν · ὃν γὰρ ὁ ἥλιος περιῶν κύκλον ἄγει καὶ περιστρέφει πρὸς τὴν σελήνην, νῦν μὲν ἐμπίπτοντα τῷ διορίζοντι τὸ ὁρατὸν αὐτῆς καὶ τὸ ἀόρατον, νῦν δ' ἀνιστάμενον πρὸς ὀρθάς, ὥστε τέμνειν ἐκεῖνα ὑπ' ἐκείνης τε¹⁰⁵ τὸ τέμνεσθαι ἄλλαις κλίσεσι καὶ σχέσεσι τοῦ λαμπροῦ πρὸς τὸ σκιερὸν, ἀμφικύρτους καὶ μηνοειδεῖς ὑποδιδόντα μορφὰς ἐν αὐτῇ, παντὸς μᾶλλον ἐπιδεικνύουσιν οὐ σύγκρασιν, ἀλλ' ἐπαφὴν, οὐδὲ σύλλαμψιν, ἀλλὰ περιλάμψιν αὐτῆς ὄντα τὸν φωτισμόν. ἐπεὶ δ' οὐκ αὐτὴ φωτίζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ δεῦρο τῆς αὐγῆς ἀναπέμπει τὸ εἶδωλον, ἔτι καὶ μᾶλλον ἰσχυρίσασθαι τῷ λόγῳ περὶ τῆς οὐσίας δίδωσιν. αἱ γὰρ ἀνακλάσεις γίνονται πρὸς οὐδὲν ἀραιόν, οὐδὲ λεπτομέρες · οὐδέ ἐστι φῶς ἀπὸ φωτὸς, ἢ πῦρ ἀπὸ πυρὸς ἀφαλλόμενον, ἢ νοῆσαι ῥάδιον, ἀλλὰ δεῖ τὸ ποιῆσον ἀντιτυπίαν τινὰ καὶ κλάσιν ἐμβριθεῖς εἶναι καὶ πυκνὸν, ἵνα πρὸς αὐτὸ πληγὴ καὶ ἀπ' αὐτοῦ φορὰ γένηται. τὸν γοῦν αὐτὸν ἥλιον ὁ μὲν ἄηρ διίησιν, οὐ παρέχων ἀνακοπὰς, οὐδ' ἀντερείδων, ἀπὸ δὲ ξύλων καὶ λίθων καὶ ἱματίων εἰς φῶς τιθεμένων πολλὰς ἀντιλάμψεις καὶ περιλάμψεις ἀποδίδωσιν. οὕτω δὲ καὶ τὴν γῆν ὁρῶμεν ὑπ' αὐτοῦ φωτιζομένην. οὐ γὰρ εἰς βάθος, ὥσπερ ὕδωρ, οὐδὲ δι' ὅλης, ὥσπερ ἄηρ, διίησι τὴν αὐγὴν, ἀλλ' οἷος τὴν σελήνην περιστείχει κύκλος αὐτοῦ,¹⁰⁶ καὶ ὅσον ὑποτέμενεται μέρος ἐκεῖνος, τοιοῦτος ἕτερος περίεισι τὴν γῆν, καὶ τοσοῦτο φωτίζων αἶδι, καὶ ἀπολείπων ἕτερον ἀφώτιστον. ἡμισφαιρίου γὰρ ὀλίγῳ δοκεῖ μεῖζον τὸ περιλαμπόμενον ἑκατέρας. δότε δὴ μοι γεωμετρικῶς εἰπεῖν πρὸς ἀναλογίαν,

⁹⁹ ὑποταθεῖσαν Turn.

¹⁰⁰ λέγουσι idem.

¹⁰¹ Pro περιῶν dant περὶ ὧν Ald. et Bas.

¹⁰² τρέφεσθαι Turn.

¹⁰³ Ex Turn. et Vulc. citatur αἶμα τι, (sic: sine dubio voluerunt αἶματι) vel ἅμα.

¹⁰⁴ κατὰ νύξιν, duobus vocab. dant Turn. et Vulcob.

¹⁰⁵ ἐκείνας τε ὑπ' ἐκείνου Turn. Vulc. et Bong.

¹⁰⁶ αὐτῶν Ald. et Bas. αὐτὴν Turn. et Vulc.

ὥς, εἰ, τριῶν ὄντων, οἷς τὸ ἀφ' ἡλίου φῶς πλησιάζει, γῆς, σελήνης, ἀέρος, ὁρῶμεν, οὐχ ὥς ὁ ἀὴρ μᾶλλον, ἢ ὥς ἡ γῆ, φωτιζομένην τὴν σελήνην, ἀνάγκη φύσιν ἔχειν ὁμοίαν, ἃ τὰ αὐτὰ πάσχειν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πέφυκε. ἐπεὶ δὲ πάντες ἐπήνεσαν τὸν Λεύκιον· Εὐ γε, (ἔφην) ὅτι καλῶ λόγῳ καλὴν ἀναλογίαν προσέθηκας· οὐ γὰρ ἀποστερητέον σε τῶν ιδίων. καὶ κεῖνος ἐπιμειδιάσας· Οὐκοῦν (ἔφη) καὶ δεύτερον ἀναλογία προσχρηστέον, ὅπως μὴ τὰ αὐτὰ πάσχειν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ταῦτα ποιεῖν, ταυτὸν ἀποδείξωμεν τῇ γῇ τὴν σελήνην προσεοικυῖαν. ὅτι μὲν γὰρ οὐδὲν οὕτως τῶν περὶ τὸν ἥλιον γενομένων ὁμοίον ἐστίν, ὥς ἔκλειψις ἡλίου δύσει, δότε μοι, ταύτης ἔναγχος τῆς συνόδου μνησθέντες, ἢ πολλὰ μὲν ἄστρα πολλαχόθεν τοῦ οὐρανοῦ διέφηνεν εὐθύς ἐκ μεσημβρίας ἀρξαμένη, κράσιν δὲ, οἷαν τὸ λυκαυγὲς τῷ ἀέρι παρέσχεν. εἰ δὲ μὴ Θέων ἡμῖν οὗτος τὸν Μίμνερμον¹⁰⁷ ἐπάξει καὶ τὸν Κυδίαν¹⁰⁸ καὶ τὸν Ἀρχίλοχον, πρὸς δὲ τούτοις τὸν Στησίχορον καὶ τὸν Πίνδαρον, ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν ὀλοφυρομένους τὸν φανερώτατον κλειπόμενον, καὶ μέσῳ¹⁰⁹ ἅμα τὴν νύκτα γενομένην, καὶ τὴν ἀκτῖνα τοῦ ἡλίου σκότους ἀτραπὸν¹¹⁰ ... φάσκοντας· ἐπὶ πᾶσι δὲ τὸν Ὅμηρον, νυκτὶ καὶ ζόφῳ τὰ πρῶτα¹¹¹ κατέχεσθαι τῶν ἀνθρώπων¹¹² λέγοντα. καὶ τὸν ἥλιον ἐξαπολωλέναι τοῦ οὐρανοῦ περὶ τὴν σελήνην· καὶ¹¹³ ... τοῦτο γίνεσθαι πέφυκε¹¹⁴ τοῦ μὲν φθίνοντος μηνός, τοῦ δὲ ἰσταμένου. τὰ λοιπὰ δ' οἶμαι ταῖς μαθηματικαῖς ἀκριβεῖαις εἰς τὸν ... ἐξῆχθαι καὶ βέβαιον· ὥς ἡ γε νύξ ἐστι σκιά γῆς, ἢ δ' ἔκλειψις τοῦ ἡλίου, σκιά σελήνης, ὅταν ἡ ὄψις ἐν ἑαυτῇ γένηται· δυόμενος γὰρ ὑπὸ τῆς γῆς ἀντιφράττεσθαι πρὸς τὴν ὄψιν ἐκλιπὼν δὲ, ὑπὸ τῆς σελήνης. ἀμφοτέραι δὲ εἰσιν ἐπισκοπήσεις· ἀλλ' ἢ μὲν δυτικῇ, τῆς γῆς· ἢ δ' ἐκλειπτικῇ, τῆς σελήνης, τῇ σκιά καταλαμβανούσῃ τὴν ὄψιν. ἐκ δὲ τούτων εὐθεώρητον τὸ γινόμενον. εἰ γὰρ ὁμοίον τὸ πάθος, ὅμοια τὰ ποιοῦντα. τῷ γὰρ αὐτῷ τὰ αὐτὰ συμβαίνειν ὑπὸ τῶν αὐτῶν ἀναγκαῖόν ἐστιν. εἰ δ' οὐχ οὕτω τὸ περὶ τὰς ἐκλείψεις σκότος βύθιον ἐστίν, οὐδὲ ὁμοίως τῇ νυκτὶ πιέζει τὸν ἀέρα, μὴ θαυμάζωμεν. οὐσία μὲν γὰρ ἡ αὐτὴ τοῦ τὴν νύκτα ποιοῦντος καὶ τοῦ τὴν ἔκλειψιν σώματος. μέγεθος δ' οὐκ ἴσον· ἀλλ' Αἰγυπτίους μὲν ἐβδομηκοστούδου οἶμαι φάναι μόριον εἶναι¹¹⁵ τὴν σελήνην, Ἀναξαγόραν δὲ, ὅση Πελοπόννησος, Ἀρίσταρχος δὲ τὴν διάμετρον τῆς σελήνης λόγον ἔχουσαν διαδείκνυσιν, ὅς ἐλάττων μὲν, ἢ ἐξήκοντα πρὸς δεκαεννέα, μείζων δὲ πῶς ἑκατὸν ὀκτὼ πρὸς τεσσαράκοντα τρία ἐστίν. ὅθεν ἢ μὲν γῇ παντάπασιν τῆς ὀψεως τὸν ἥλιον ἀφαιρεῖται διὰ μέγεθος. (μεγάλη γὰρ ἢ ἐπιπρόσθησις, καὶ χρόνον ἔχουσα τὸν τῆς νυκτός) ἢ δὲ σελήνη καὶ ὅλον ποτὲ κρύψει τὸν ἥλιον, οὐκ ἔχει χρόνον, οὐδὲ πλάτος, ἢ ἔκλειψις, ἀλλὰ περιφαίνεται τις αὐγὴ περὶ τὴν ἵτιν, οὐκ ἐῷσα βαθεῖαν γίνεσθαι τὴν σκιάν καὶ ἄκρατον. Ἀρι-

¹⁰⁷ Ἐργομίναμον Ald. Ἐργομίνερμον Turn.

¹⁰⁸ Κυδίαν] Quis hic Cydias sit, qui inter nobiles poëtas citatur, nescio. Qui mihi dixerit, grato dixerit. *Xylander*.

¹⁰⁹ Pro μέσῳ dant μέση ἡμέρᾳ Turn. Vulc. et Bong.

¹¹⁰ Post ἀτραπὸν deest ὑποδύναμις, aut simile verbum, nihil (ut videtur) praeterea. *Xylander*.

¹¹¹ πρόσσωπα in locum πρῶτα ex ipso Homero repono, qui est Odys. v. 352. de quo loco vide Plutarchomerica. *Xylander*.

¹¹² τὸν ἀνθρώπων Turn. et Vulc.

¹¹³ Inter καὶ et τοῦτο frustra est asteriscus. *Xylander*.

¹¹⁴ πεφυκέναι Turn. Vulc. et Bong.

¹¹⁵ Post εἶναι indunt γῆς Turn. et Vulc.

στοτέλης δὲ, ὁ παλαιός, αὐτίαν τοῦ πλεονάκεις τήν σελήνην ἐκλείπουσιν, ἢ τὸν ἥλιον, καθορᾶσθαι, πρὸς ἄλλαις τισὶ καὶ ταύτην ἀποδίδωσιν. ἥλιον γὰρ ἐκλείπειν σελήνης ἀντιφράζει. σελήνην δὲ, ... ὁ δὲ Ποσειδώνιος ὁρισάμενος οὕτως · τὸ δὲ τὸ πάθος ἐκλείψις ἐστὶν ἡλίου σύνοδος σκιάς σελήνης, ἥς τήν ἐκλείψιν, ... ἐκείνοις γὰρ μόνοις ἐκλείψις ἐστὶν, ὧν ἂν ἡ σκιά τῆς σελήνης καταλαβοῦσα τὴν ὄψιν ἀντιφράξαι πρὸς τὸν ἥλιον. ὁμολογῶν δὲ, σκιά τῆς σελήνης φέρεσθαι πρὸς ἡμᾶς, οὐκ οἶδα, ὅ τι λέγειν ἑαυτῷ καταλέλοιπεν. ἄστρου δὲ σκιά ἀδύνατον γενέσθαι · τὸ γὰρ ἀφώτιστον σκιά λέγεται · τὸ δὲ φῶς οὐ ποιεῖ σκιά, ἀλλ' ἀναιρεῖν πέφυκεν. Ἀλλὰ τί δὴ (ἔφη) μετὰ τοῦτο τῶν τεκμηρίων ἐλέγχθη · Κᾶγώ · Τὴν αὐτὴν (ἔφη) ἐλάμβανεν ἡ σελήνη ἐκλείψιν. Ὁρθῶς (εἶπεν) ὑπέμνησας. ἀλλὰ δὴ πότερον ὡς πεποιημένων¹¹⁶ ὑμῶν καὶ τιθέντων, ἐκλείπειν τὴν σελήνην ὑπὸ τοῦ σκιάσματος ἀλίσκομένην, ἥδη τρέπομαι¹¹⁷ πρὸς τὸν λόγον, ἢ βούλεσθε, μελέτην ποιήσωμεν ἀποδείξιν ὑμῖν τῶν ἐπιχειρημάτων ἕκαστον ἀπαριθμήσας¹¹⁸ · Νῆ Δία (εἶπεν ὁ Θέων) τούτοις ἐμμελέτησον. ἐγὼ δὲ πειθοῦς τινος δέομαι, ταύτῃ μόνον ἀκηχοῶς, ὡς, ἐπὶ μίαν μὲν εὐθεῖαν τῶν τριῶν σωμάτων γινομένων, γῆς καὶ ἡλίου καὶ σελήνης, αἱ ἐκλείψεις συντυγχάνουσιν. ἡ γὰρ γῆ τῆς σελήνης, ἡ πάλιν ἡ σελήνη τῆς γῆς ἀφαιρεῖται τὸν ἥλιον. ἐκλείπει γὰρ οὗτος μὲν, σελήνης, σελήνη δὲ, γῆς ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἰσταμένης. ὧν γίνεται τὸ μὲν ἐν συνόδῳ, τὸ δ' ἐν διχοτομίᾳ. καὶ ὁ Λεύκιος ἔφη · Σχεδὸν μέντοι τῶν λεγομένων κυριώτατα ταῦτ' ἐστὶ · πρόλαβε δὲ πρῶτον (εἰ βούλει) τὸν ἀπὸ τοῦ σχήματος τῆς σκιάς λόγον. ἐστὶ γὰρ κοινός,¹¹⁹ ἅτε καὶ μεγάλου πυρὸς, ἢ φωτὸς σφαιροειδοῦς, ἐλάττονα, σφαιροειδῆ δὲ περιβάλλοντος ὄγκον. ὅθεν ἐν ταῖς ἐκλείψεσι τῆς σελήνης αἱ περιγραφαὶ τῶν μελαινομένων πρὸς τὰ λαμπρὰ τὰς ἀποτομὰς περιφερεῖς ἴσχουσιν. αἱ γὰρ ἂν στρογγύλου προσμιξίαι¹²⁰ ἢ δέξηται τομὰς, ἢ παρὰσχη, πανταχόσε χωροῦσαι, δι' ομοιότητα γίνονται κυκλωτερεῖς. δεύτερον οἶμαι σε γινώσκειν, ὅτι σελήνης μὲν ἐκλείπει πρῶτα μέρη τὰ πρὸς ἀπηλιώτην, ἡλίου δὲ τὰ πρὸς δύσιν. κινεῖται δὲ ἡ μὲν σκιά τῆς γῆς ἐπὶ τὴν ἐσπέραν ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν · ἥλιος δὲ καὶ σελήνη τοῦναντίον ἐπὶ τὰς ἀνατολάς. ταῦτα γὰρ ἰδεῖν τε παρέχει τῇ αἰσθήσει τὰ φαινόμενα, καὶ λόγων οὐ πάνυ τοι μακρῶν μαθεῖν ἐστὶν. ἐκ δὲ τούτων ἡ αἰτία βεβαιοῦται τῆς ἐκλείψεως. ἐπεὶ γὰρ ἥλιος μὲν ἐκλείπει καταλαμβανόμενος, σελήνη δ' ἀπαντῶσα τῷ ποιοῦντι τὴν ἐκλείψιν, εἰκότως, μᾶλλον δ' ἀναγκαίως, τὸ μὲν ὀπισθεν ἀλίσκεται πρῶτον, ἢ δ' ἔμπροσθεν. ἄρχεται γὰρ ἐκείθεν ἢ ἐπιπρόσθησις. ὅθεν πρῶτον μὲν ἐπιθάλλει τὸ ἐπιπροσθοῦν, ἐπιβάλλει δ' ἐκεῖνο μὲν ἂν ἐσπέρας ἡ σελήνη πρὸς αὐτὸν ἀμιλλωμένη, ταύτῃ δ' ἀπὸ τῶν ἀνατολῶν, ὡς πρὸς τοῦναντίον ὑποφερομένη. τρίτον τοίνυν ἔτι τὸ τοῦ χρόνου καὶ τὸ τοῦ μεγέθους τῶν ἐκλείψεων αὐτῆς, ὑψηλὴ μὲν ἐκλείπουσα καὶ ἀπόγειος ὀλίγον ἀπολείπεται χρόνον, πρόσγειος δὲ καὶ ταπεινὴ αὐτὸ τοῦτο παθοῦσα, σφόδρα πιέζεται, καὶ βραδέως ἐκ τῆς σκιάς ἄπεισι. καίτοι ταπεινὴ μὲν οὖσα, τοῖς μεγίστοις χρήται κινήμασιν, ὑψηλὴ δὲ τοῖς ἐλαχίστοις. ἀλλὰ τὸ αἴτιον ἐν τῇ σκιά τῆς διαφορᾶς ἐστὶν. εὐρυτάτῃ γὰρ οὖσα περὶ τὴν βάσιν, ὥσπερ οἱ κῶνοι, συστελλομένη τε κατὰ

¹¹⁶ πεπεισμένων Turn. et Vulc.

¹¹⁷ τρέπονται Ald. et Bas. τρεπόμεθα Turn.

¹¹⁸ ἀπαριθμῆσαι Turn.

¹¹⁹ ἐστὶ γὰρ κῶνος, non κοινός. Satis id res ipsa docet. Xylander.

¹²⁰ Ex Ald. et Bas. citatur πρὸς μίξαν, ex Turn. autem et Vulc. προσμιξίαν, vel πρόσμιξιν.

μικρὸν εἰς ὃζὺ τῇ κορυφῇ, καὶ λεπτὸν ἀπολήγει πέρας. ὅθεν ἡ σελήνη ταπεινὴ μὲν ἐμπεσοῦσα τοῖς μεγίστοις λαμβάνεται κύκλοις ὑπ' αὐτῆς, καὶ διαπερᾷ τὸ βύθιον, καὶ σκοτωδέστατον. ἄνω δὲ οἷον ἐν τενάγῃ διὰ λεπτότητα τοῦ σκιεροῦ χρανθεῖσα, ταχέως ἀπαλλάττεται. παρίημι δὲ ὅσα χωρὶς ἰδίου.¹²¹ ὁρῶμεν γὰρ, ὅτι πῦρ ἐκ τόπου σκιεροῦ διαφαίνεται καὶ διαλάμπει μᾶλλον, εἴτε¹²² ταχύτητι τοῦ σκοτώδους ἀέρος, οὐ δεχομένου τὰς ἀπορρέουσας καὶ διαχύσεις, ἀλλὰ συνέχοντος ἐν ταυτῷ τὴν οὐσίαν καὶ σφίγγοντος · εἴτε τῆς αἰσθήσεως τοῦτο πάθος ἐστίν · ὥς τὰ θερμὰ παρὰ τὰ ψυχρὰ θερμότερα, καὶ τὰς ἡδονὰς παρὰ τοὺς πόνους σφοδροτέρας, οὕτω τὰ λαμπρὰ φαίνεσθαι παρὰ τὰ σκοτεινὰ φανερά, τοῖς διαφόροις πάθεσιν ἀντεπιτείνοντα τὴν φαντασίαν. ἔοικε δὲ πιθανώτερον εἶναι τὸ πρότερον · ἐν γὰρ ἡλίῳ πᾶσα πυρὸς φύσις οὐ μόνον τὸ λαμπρὸν ἀπόλλυσιν, ἀλλὰ τῷ εἶχειν γίνεται δύσεργος καὶ ἀμβλυτέρα · σκιδνησι γὰρ ἡ θερμότης καὶ διαχέει τὴν δύναμιν. εἴπερ οὖν ἡ σελήνη πυρὸς εἴληχε βληχροῦ καὶ ἀδρανοῦς, ἄστρον οὔσα θολερώτερον, ὥσπερ αὐτοὶ λέγουσιν, οὐθὲν, ὣν πάσχουσα φαίνεται νῦν, ἀλλὰ τὰ ἐναντία πάντα πάσχειν αὐτὴν προσήκόν ἐστι, φαίνεσθαι μὲν, ὅτε κρύπτεται, κρύπτεσθαι δὲ, ὁπηνίκα φαίνεται · τουτέστι, κρύπτεσθαι μὲν τὸν ἄλλον χρόνον ὑπὸ τοῦ περιέχοντος αἰθέρος ἀμαυρουμένην, ἐκλάμπειν δὲ καὶ γίνεσθαι καταφανῆ δι' ἑξ μηνῶν, καὶ πάλιν διὰ πέντε τῇ σκιᾷ τῆς γῆς ὑποδυομένην. αἱ γὰρ πέντε καὶ ἐξήκοντα καὶ τετρακόσιαι περίοδοι τῶν ἐκλειπτικῶν πανσελήνων, τὰς τέσσαρας καὶ τετρακοσίας ἐξαμήνους ἔχουσι, τὰς δ' ἄλλας πενταμήνους. ἔδει τοίνυν διὰ τοσούτων χρόνων φαίνεσθαι τὴν σελήνην ἐν τῇ σκιᾷ λαμπρυνομένην. ἡ δὲ ἐν¹²³ ... μὲν ἐκ λείπει καὶ ἀπόλλυσι τὸ φῶς. ἀναλαμβάνει δ' αὖθις, ὅταν ἐκφύγῃ τὴν σκιάν. καὶ φαίνεται γέ πολλαχίς ἡμέρας, ὥς πάντα μᾶλλον, ἢ πύρινον οὔσα, σῶμα καὶ ἀστεροειδές. εἰπόντος δὲ τοῦτο τοῦ Λευκίου, συνεξέδραμον ἅμα πως τῷ¹²⁴ ... ὃ τε Φαρνάκης καὶ ὁ Ἀπολλωνίδης. εἶτα τοῦ Ἀπολλωνίδου παρόντος, ὁ Φαρνάκης εἶπεν, ὅτι τοῦτο καὶ μάλιστα τὴν σελήνην δεῖκνυσιν ἄστρον, ἢ πῦρ, οὔσαν. οὐ γάρ ἐστι παντελῶς ἄδηλος ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν, ἀλλὰ διαφαίνει τινὰ χροάν ἀνθρακῶδη καὶ βλοσυράν, ἥτις ἴδιός ἐστιν αὐτῆς. ὁ δ' Ἀπολλωνίδης ἐνέστη περὶ τῆς σκιᾶς. αἰ γὰρ οὕτως ὀνομάζειν¹²⁵ ... τοὺς μαθηματικούς τὸν ἀλαμπῆ τόπον, σκιάν τε μὴ δέχεσθαι τὸν οὐρανόν. ἐγὼ δὲ τοῦτο μὲν ἔφην πρὸς τοῦνομα μᾶλλον ἐριστικῶς, ἢ πρὸς τὸ πρᾶγμα φυσικῶς καὶ μαθηματικῶς, ἐνισταμένους. τὸν γὰρ ἀντιφραττόμενον ὑπὸ τῆς γῆς τόπον εἰ μὴ σκιάν τις ἐθέλοι καλεῖν, ἀλλ' ἀφεγγές χωρίον, ὅμως ἀναγκαῖον ἐν αὐτῷ τὴν σελήνην γενομένην¹²⁶ ... καὶ ὅλως (ἔφην) εὐηθές ἐστιν, ἐκεῖ μὴ φάναι τῆς γῆς ἐξικνεῖσθαι τὴν σκιάν¹²⁷ ... ἡ σκιά τῆς σελήνης ἐπιπίπτουσα τῇ ὀφει καὶ¹²⁸ ... πρὸς τὴν γῆν, ἐκλειψιν ἡλίου ποιεῖν. πρὸς σὲ δὲ, ὦ Φαρνάκη, τρέψομαι. τὸ γὰρ ἀνθρακῶδες ἐκεῖνο καὶ διακαές χρῶμα τῆς σελήνης, ὃ φῆς ἴδιον αὐτῆς εἶναι, σώματός ἐστι πυκνότητα καὶ

¹²¹ιδίων Ald.

¹²²Pro εἴτε dant ἐπὶ Ald. et Bas. qui posterior liber etiam pro proximo ταχύτητι dat παχύτητι.

¹²³Ex Turn. et Vulc. affertur ἡ δὲ ἐν σκιᾷ.

¹²⁴Idem duo codd. hanc lacunam vocabulo αὐτῷ inserendo explent.

¹²⁵Turn. πάντα hic indit.

¹²⁶Turn. et Vulc. hanc lacunam his verbis explent: μᾶλλον λάμπειν καὶ διαφαίνεσθαι.

¹²⁷Turn. ὅπου hic inserit.

¹²⁸Hic indunt διήκουσα Turn. et Vulc.

βάθος ἔχοντος. οὐθὲν γὰρ ἐθέλει τοῖς ἀρχαίοις¹²⁹ ὑπόλειμμα φλογός, οὐδ' ἶχνος, ἐμμένειν. οὐδ' ἔστιν ἀνθρακογένεσις, οὐ μὴν¹³⁰ στερέμνιον σῶμα, δεξάμενον διὰ βάθους τὴν πύρωσιν, καὶ σόλων¹³¹ · ὥς που καὶ Ὅμηρος εἶρηκεν ·

Αὐτὰρ ἐπεὶ πυρὸς ἄνθος ἀπέπτατο, παύσατο δὲ ... φλόξ ... Ἀνθρα-
κίην στορέσσασα.

ὁ γὰρ ἀνθραξ ἔοικεν οὐ πῦρ, ἀλλὰ σῶμα πεπυρωμένον, εἶναι, καὶ πεπονθὸς ὑπὸ πυρὸς, στερεῶ καὶ ῥίζαν ἔχοντι προσμένοντος ὄγκῳ καὶ προσδιατρίβοντος. αἱ δὲ φλόγες ἀραιᾶς εἰσὶν ἑξαψίδες καὶ ρεύματα τροφῆς καὶ ὕλης, ταχὺ δι' ἀσθένειαν ἀνα-
λυομένης · ὥστ' οὐδὲν ἂν ὑπῆρχε¹³² γεῶδες καὶ πυκνὴν εἶναι τὴν σελήνην ἕτερον οὕτως ἐναργὲς τεκμήριον, εἴπερ αὐτῆς ἴδιον ἦν, ὡς χρῶμα τὸ ἀνθρακῶδες. ἀλλ' οὐκ ἔστιν, ὃ φίλε Φαρνάκη, πολλὰς¹³³ τὰς ἐκλείπουσας χροᾶς ἀμείβειν. καὶ διαι-
ροῦσιν αὐτὰς οὕτως οἱ μαθηματικοὶ κατὰ χρόνον καὶ ὥραν ἀφορίζοντες. ἂν ἄφ' ἐσπέρας ἐκλείπη, φαίνεται μέλανα δεινῶς ἄχρι τρίτης ὥρας καὶ ἡμισείας · ἂν δὲ μέση, τοῦτο¹³⁴ δὴ τὸ ἐπιφοινίσσον ἴησι, καὶ πῦρ καὶ πυρωπὸν · ἀπὸ δὲ ἐβδόμης ὥρας καὶ ἡμισείας, ἀνίσταται τὸ ἐρύθημα. καὶ τέλος ἤδη πρὸς ἕω λαμβάνει χροᾶν κυανοειδῆ καὶ χαροπὴν, ἄφ' ἧς δὴ καὶ μάλιστα γλαυκῶπιν αὐτὴν οἱ ποιηταὶ καὶ Ἑμ-
πεδοκλῆς ἀνακαλοῦνται. τοσαύτας οὖν χροᾶς ἐν τῇ σκιᾷ τὴν σελήνην λαμβάνου-
σαν ὁρῶντες, οὐκ ὁρθῶς ἐπὶ μόνον καταφέρονται τὸ ἀνθρακῶδες, ὃ μάλιστ' ἀφῆσαι τις ἂν ἀλλότριον αὐτῆς εἶναι, καὶ μᾶλλον ὑπόμιγμα καὶ λείμμα τοῦ φωτός, διὰ τῆς σκιᾶς περιλάμποντος. ἴδιον δὲ τὸ μέλαν καὶ γεῶδες. ὅπου δὲ πορφυρίζει ἐνταῦθα καὶ φοινίκισι λίμναις τε καὶ ποταμοῖς δεχομένοις ἥλιον ἐπίσκια χωρία γειννῶντα συγχρώζεται καὶ περιλάμπεται, διὰ τὰς ἀνακλάσεις ἀποδιδόντα πολλοὺς καὶ δι-
αφόρους ἀπαυγασμοὺς, τί θαυμαστὸν, εἰ ρεῦμα πολὺ σκιᾶς ἐμβάλλον ὥσπερ εἰς πέλαγος οὐράνιον, οὐ σταθεροῦ φωτός, οὐδ' ἡρεμοῦντος, ἀλλὰ μυρίοις ἄστροις ἐλαυνομένου, μίξεις τε παντοδαπὰς καὶ μεταβολὰς λαμβάνοντος, ἄλλην ἄλλοτε χροᾶν ἐκματτόμενον ἀπὸ τῆς σελήνης ἐνταῦθα ἀποδίδωσιν · ἄστρον μὲν γὰρ, ἢ πῦρ, οὐκ ἂν ἐν σκιᾷ διαφανεῖν μέλαν, ἢ γλαυκόν, ἢ κυανοειδές, ὅρεσι δὲ καὶ πεδίοις καὶ θαλάσσαις πολλὰ μὲν ἄφ' ἡλίου μορφαὶ χρωμάτων ἐπιτρέχουσι, καὶ σκιᾶς καὶ ὁμίχλαις, ἃς¹³⁵ φαρμάκοις γραφικοῖς μιγνύμενον ἐπάγει βαφὰς τὸ λαμπρόν · ὦν τὰ μὲν τῆς θαλάττης ἐπιχειρήσκειν ἀμωσγέπως ἐξονομάζειν Ὅμηρος, ἰοειδέα καλῶν καὶ οἶνοπα πόντον, αὖθις δὲ πορφύρεον κύμα, γλαυκὴν τ' ἄλλως θάλασσαν, καὶ λευκὴν γαλήνην · τὰς δὲ περὶ τὴν γῆν διαφορὰς τῶν ἄλλοτε ἄλλως ἐπιφαινομένων

¹²⁹ ἀραιοῖς sensus requirit, quod in ἀρχαίοις librarius inepte detorsit. *Xylander*. Turn. et Vulc. dant Ἀχαιοῖς.

¹³⁰ Pro οὐ μὴν lego ὅπου μὴ. *Xylander*.

¹³¹ καὶ σόλων falsum esse apparet, cum Homeri verba sint. Itaque pro iis suspicor legendum καὶ σῶζον. *Xylander*.

¹³² Post ὑπῆρχε codex quidam innominatus inserit τοῦ.

¹³³ Φαρνάκη, πολλὰς] Mutilus. Hoc vult, deprehensum esse, lunam non semper prunae colorem referre in defectu, sed alias alium. *Xylander*. Pro proximo sequente τὰς dant γὰρ Turn. et Vulc.

¹³⁴ Pro τοῦτο dant τότε Turn. et Vulc.

¹³⁵ Pro ἃς exhibent ὡς Turn. et Vulc.

χρωμάτων παρήκεν, ὡς ἀπείρους τὸ πλῆθος οὖσας. τὴν δὲ σελήνην οὐκ εἰκὼς¹³⁶ τὴν θάλασσαν μίαν ἔχειν ἐπιφάνειαν, ἀλλ' εἰκέναι μάλιστα τῇ γῇ τὴν φύσιν, ἣν ἐμυθολόγει Σωκράτης ὁ παλαιός· εἴτε δὴ ταύτην αἰνιττόμενος, εἴτε δὴ ἄλλην τινὰ διηγούμενος. οὐ γὰρ ἄπιστον, οὐδὲ θαυμαστὸν, εἰ μηδὲν ἔχουσα διεφθορὸς ἑαυτῇ, μηδ' ἰλυῶδες, ἀλλὰ φῶς τε καρπουμένη καθαρόν ἐξ οὐρανοῦ καὶ θερμότητος, οὐ διακαοῦς, οὐδὲ μανικοῦ πυρὸς, ἀλλὰ νοτεροῦ καὶ ἀβλαίδοῦς καὶ κατὰ φύσιν ἔχοντος οὖσα πλήρης, κάλλη τε θαυμαστά κέκτηται τόπων, ὅρη τε καταφλογοειδῆ, καὶ ζώνας ἀλουργὰς ἔχει, χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, οὐκ ἐν βάθει διεσπαρμένον, ἀλλὰ πρὸς τοῖς πεδίοις ἐξανθοῦντα πολὺν, ἢ πρὸς ὕψει λείοις περιφερόμενον. εἰ δὲ τούτων ὅψις ἀφικνεῖται διὰ τῆς σκιᾶς ἄλλοτε ἄλλη πρὸς ἡμᾶς, ἐξαλλαγῇ καὶ διαφορᾷ τινι τοῦ περιέχοντος, τό γε μὴν τίμιον οὐκ ἀπόλλυσι τῆς δόξης, οὐδὲ τὸ θεῖον, ἢ σελήνη. ἦτις¹³⁷ ... ἱερὰ πρὸς ἀνθρώπων νομιζομένη, ἢ μᾶλλον¹³⁸ πῦρ θολερόν (ὥσπερ οἱ Στωϊκοὶ λέγουσι) καὶ τρυγῶδες. πῦρ μὲν γε παρὰ Μήδοις καὶ Ἀσσυρίοις βαρβαρικὰς ἔχει τιμὰς, οἱ φόβῳ τὰ βλάπτοντα θεραπεύουσι πρὸ τῶν σεμνῶν ἀφοσιούμενοι· τὸ δὲ γῆς ὄνομα παντὶ που φίλον Ἕλλησι καὶ τίμιον, καὶ πατρῷον ἡμῖν, ὥσπερ ἄλλον τινὰ θεὸν σέβειν. πολλοῦ δὲ δέομεν ἀνθρώποι τὴν σελήνην, γῆν οὖσαν ὀλυμπίαν, ἄψυχον ἡγεῖσθαι σῶμα καὶ ἄνουν καὶ ἄμοιρον, ὣν θεοῖς ἀπάρχεσθαι προσήκει, νόμῳ τε τῶν ἀγαθῶν ἀμοιβὰς τίνοντας, καὶ κατὰ φύσιν σεβομένους τὸ χρεῖττον ἀρετῇ καὶ δυνάμει καὶ τιμιώτερον. ὥστε μηδὲν οἰώμεθα πλημμελεῖν γῆν αὐτὴν θέμενοι. τὸ δὲ φαινόμενον τουτὶ πρόσωπον αὐτῆς, ὥσπερ ἡ παρ' ἡμῖν ἔχει γῆ κόλπους τινὰς μεγάλους, οὕτως ἐκείνην ἀνεπτύχθαι βάθεισι μεγάλοις, καὶ ῥήξεσιν, ὕδωρ, ἢ ζοφερόν ἀέρα, περιέχουσιν. ὣν ἐντὸς οὐ καθήσιν, οὐδ' ἐπιψαύει τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, ἀλλ' ἐκλείπει, καὶ διεσπασμένην ἐνταῦθα τὴν ἀνάβασιν ἀποδίδωσιν. ὑπολαβὼν δὲ ὁ Ἀπολλωνίδης· Εἴτα, ὦ πρὸς αὐτῆς (ἔφη) τῆς σελήνης, δυνατὸν εἶναι δοκεῖ ἡμῖν, ῥηγμάτων τινῶν, ἢ φαράγγων, εἶναι σκιὰς, κἀκείθεν ἀφικνεῖσθαι δεῦρο πρὸς τὴν ὄψιν, ἢ τὸ συμβαῖνον οὐ λογίζεσθαι, κἀγὼ τουτὶ εἶπω· καίπερ οὐκ ἀγνοοῦντες, ἀκούετε δέ¹³⁹· ἢ μὲν διάμετρος τῆς σελήνης δυοκαίδεκα δακτύλους ἔχει τὸ φαινόμενον ἐν τοῖς μέσοις ἀποστήμασι μέγεθος· τῶν δὲ μελάνων καὶ σκιερῶν ἕκαστον ἡμιδακτυλίου φαίνεται μεῖζον, ὥστε τῆς διαμέτρου μεῖζον, ἢ εἰκοστοτέταρτον, εἶναι. καὶ μὴν, εἰ μόνων ὑποθούμεθα τὴν περίμετρον τῆς σελήνης τρισμυρίων σταδίων, μυρίων δὲ τὴν διάμετρον, κατὰ τὸ ὑποκείμενον, οὐκ ἔλαττον ἂν εἶναι¹⁴⁰ πενταχοσίων σταδίων ἐν αὐτῇ τῶν σκιερῶν ἕκαστον, ὅρα δὴ πρῶτον, ἂν ἢ δυνατὸν, τῇ σελήνῃ τηλικαῦτα βάθη καὶ τηλικαύτας εἶναι τραχύτητας, ὥστε σκιὰν ποιεῖν τοσαύτην· ἔπειτα πῶς οὖσαι τηλικαῦται τὸ μέγεθος ὑφ' ἡμῶν οὐχ ὁρῶνται. κἀγὼ μειδιάσας πρὸς αὐτόν· Εὖγε, (ἔφη) ὅτι τοιαύτην ἐξεύρηκας ἀποδείξιν, ὦ Ἀπολλωνίδη, δι' ἧς κἀμὲ καὶ σαυτὸν ἀποδείξεις τῶν Ἀλωάδων ἐκείνων μεῖζονας εἶναι, οὐκ ἐν ἅπαντι μέντοι χρόνῳ τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ πρῶτ' μάλιστα καὶ δειλῆς. οἶει, τὰς σκιὰς ἡμῶν τοῦ ἡλίου ποιοῦντος ἡλιβάτους, τὸ καλὸν τοῦτον αἰσθήσει παρέχειν συλλογισμόν, ὡς, εἰ μέγα τὸ σκιαζόμενον, ὑπερμέγεθες τὸ σκιαζόν. ἐν

¹³⁶Idem post εἰκὼς interponunt ὡς.

¹³⁷Post ἦτις Turn. inserit γῆ.

¹³⁸Idem dat inverse μᾶλλον ἢ.

¹³⁹Pro δὲ Turn. habet δῆ.

¹⁴⁰Idem pro εἶναι dat εἶη.

Λήμνω μὲν οὐδέτερος ἡμῶν, εὖ οἶδ', ὅτι γέγονε, τοῦτ' ἐμέντοι τὸ θρυλλούμενον
ἰάμβειον ἀμφοτέροι πολλάκις ἀκηχόαμεν ·

Ἄθως καλύψει¹⁴¹ πλευρὰ Λημνίας βοός.

ἐπιβάλλει γὰρ ἡ σκιά τοῦ ὄρους (ὡς ἔοικε) χαλκῆν τινὶ βοϊδίῳ, μῆκος ἀποτίνου-
σα διὰ τῆς θαλάττης οὐκ ἔλαττον ἑπτακοσίων σταδίων, τὸ¹⁴² κατασκιάζον ὕψος
εἶναι διὰ τὴν αἰτίαν · ὅτι πολλαπλασίους αἱ τοῦ φωτὸς ἀποστάσεις τῶν σωμάτων
τὰς σκιάς ποιοῦσι. δεῦρο δὲ θεῶ καὶ τῆς σελήνης, ὅτε πάμμηγός ἐστι, καὶ μάλιστα
τὴν ιδέαν ἐναρθρον τοῦ προσώπου¹⁴³ βαθυτέρα τῆς σκιάς ἀποδίδωσι, τὸ μέγιστον
ἀπέχοντα διάστημα τὸν ἥλιον. ἡ γὰρ ἀπόστασις τοῦ φωτὸς αὐτὴ τὴν σκιάν μεγάλ-
ην, οὐ τὰ μεγέθη τῶν ὑπὲρ τὴν σελήνην ἀνωμαλιῶν πεποίηκε. καὶ μὴν οὐδὲ τῶν
ὁρῶν τὰς ὑπεροχὰς ἐῶσι μεθ' ἡμέραν αἱ περιαιγαὶ τοῦ ἡλίου καθορᾶσθαι. τὰ μέν-
τοι βαθύα καὶ κοῖλα φαίνεται καὶ σκιώδη πόρρωθεν. οὐδὲν οὖν ἄτοπον, εἰ καὶ τῆς
σελήνης τὴν ἀντίφιν καὶ τὸν ἐπιφωτισμὸν οὐκ ἐστὶ καθορᾶν ἀκριβῶς. αἱ δὲ τῶν
σκιερῶν παραθέσεις παρὰ τὰ λαμπρὰ τῇ διαφορᾷ τὴν ὄψιν οὐ λανθάνουσιν. ἀλλ'
ἐκεῖνο μᾶλλον (ἔφην) ἐλέγχειν δοκεῖ τὴν λεγομένην ἀνάκλασιν ἀπὸ τῆς σελή-
νης, ὅτι τοὺς ἐν ταῖς ἀνακλωμέναις αὐγαῖς ἐστῶτας οὐ μόνον συμβαίνει τὸ φωτι-
ζόμενον ὁρᾶν, ἀλλὰ καὶ τὸ φωτίζειν. ὅταν γὰρ, αὐγῆς ἀφ' ὕδατος πρὸς τοῖχον ἀλ-
λομένης, ὀψις ἐν αὐτῷ τῷ πεφωτισμένῳ κατὰ τὴν ἀνάκλασιν τόπῳ γένηται, τὰ τρία
καθορᾶ, τὴν τ' ἀνακλωμένην αὐγὴν, καὶ τὸ ποιοῦν ὕδωρ τὴν ἀνάκλασιν, καὶ τὸν
ἥλιον αὐτὸν, ἀφ' οὗ τὸ φῶς τῷ ὕδατι προσπίπτει ἀνακλάσται. τούτων δὲ ὁμο-
λογουμένων καὶ φαινομένων, κελεύουσι τοὺς ἀνακλάσει φωτίζεσθαι τὴν γῆν ὑπὸ
τῆς σελήνης ἀξιοῦντας, ἐπιδεικνύναι νύκτωρ ἐμφαινόμενον τῇ σελήνῃ τὸν ἥλιον,
ὥσπερ ἐμφαίνεται τῷ ὕδατι μεθ' ἡμέραν, ὅταν ἀνάκλασις ὑπ' αὐτὸν¹⁴⁴ γένηται. μὴ
φαινομένου δὲ τούτου, κατ' ἄλλον οἶονται τρόπον, οὐκ ἀνακλάσει, γίνεσθαι τὸν
φωτισμὸν. εἰ δὲ μὴ τοῦτο, μὴδὲ γῆν εἶναι τὴν σελήνην. Τί οὖν, ἔφη, πρὸς αὐτοὺς
λεκτέον, ὃ Ἀπολλωνίδης ; κοινὰ γὰρ ἔοικε καὶ πρὸς ἡμᾶς εἶναι τὰ τῆς ἀνακλάσε-
ως. Ἀμέλει τρόπον τινὰ (ἔφην ἐγὼ) κοινὰ, τρόπον δ' ἄλλον οὐδὲ κοινὰ · πρῶτον
δὲ ὅρα τὰ τῆς εἰκότος, ὡς ἄνω ποταμῶν καὶ τραπὲν πάλιν λαμβάνουσιν. ἐπὶ γῆς
πάρεστι καὶ κάτω τὸ ὕδωρ · ὑπὲρ γῆς δὲ σελήνη καὶ μετέωρος. ὅθεν ἀντίστροφον
αἱ κεκλασμέναι τὸ σχῆμα τῆς γωνίας ποιοῦσι, τῆς μὲν ἄνω, πρὸς τῇ σελήνῃ, τῆς
δὲ κάτω, πρὸς τῇ γῇ κορυφὴν ἐχούσης. μὴ ἅπασαν οὖν ιδέαν κάτοπτρον, μὴδ' ἐκ
πάσης ἀποστάσεως ὁμοίαν ἀνάκλασιν ποιεῖν ἀξιούτωσαν, ἐπεὶ μάχονται πρὸς τὴν
ἐνάργειαν. οἱ δὲ σῶμα μὴ λεπτὸν, μὴδὲ λεῖον, ὥσπερ ἐστὶ τὸ ὕδωρ, ἀποφαίνοντες
τὴν σελήνην, ἀλλ' ἐμβριθεὶς καὶ γεῶδες, οὐκ οἶδα, ὅπως ἀπαιτοῦνται τοῦ ἡλίου τὴν
ἔμφασιν ἐν αὐτῇ πρὸς τὴν ὄψιν. οὐδὲ γὰρ τὸ γάλα τοὺς τοιούτους ἐσοπτρισμοὺς
ἀποδίδωσιν, οὐδὲ ποιεῖ τῆς ὀψεως ἀνακλάσεις διὰ τὴν ἀνωμαλίαν καὶ τραχύτητα

¹⁴¹Ἄθως καλύψει] Apud Eustath. in Iliad. ξ. 229. legitur multo concinnius: Ἄθως σκιάζει νῶτα
Λημνίας βοός. De umbra huius montis vide Apollon. Ἄργον. α. Sed et caetera hic sunt mutila et
palam falsa, ut ἀνάβασιν pro ἀνάκλασιν, et alia, quae annotando persequi sit longum. Xylander.

¹⁴²Pro τὸ Turn. exhibet τῷ.

¹⁴³Post προσώπου indunt καὶ Turn. et Vulc.

¹⁴⁴ὑπ' αὐτῷ Turn. et Vulc.

τῶν μορίων · πόθεν γε¹⁴⁵ τὴν σελήνην δυνατόν ἐστιν ἀναπέμπειν ἅφ' ἑαυτῆς τὴν ὄψιν, ὥσπερ ἀναπέμπει τὰ λειότερα τῶν ἐσόπτρων ; καίτοι καὶ ταῦτα δῆπουθεν ἐὰν ἀμυχή τις, ἢ ῥύπος, ἢ ταραχή τις, καταλάβῃ, τὸ σημεῖον ἂν, ἅφ' οὗ πέφυκεν ἡ ὄψις, ἀνακλασθὲν τυποῦται · καὶ βλέπεται μὲν αὐτὰ, τὴν δ' ἀνταύγειαν οὐκ ἀποδίδωσιν. ὁ δ' ἄξιων, ἢ καὶ τὴν ὄψιν ἡμῶν ἐπὶ τὸν ἥλιον ἄξιων εἶναι, φῶς δὲ τὴν ὄψιν, οὐρανὸν δὲ τὸν ἄνθρωπον. τοῦ μὲν γὰρ ἡλίου δι' εὐτονίαν καὶ λαμπρότητα πρὸς τῇ σελήνῃ γινομένην μετὰ πληγῆς τὴν ἀνάκλασιν φέρεσθαι πρὸς ἡμᾶς εἰκὸς ἐστίν · ἢ δ' ὄψις, ἀσθενὴς οὖσα καὶ ὀλιγοστή, τί θυμαστὸν, εἰ μήτε πληγὴν ἀνακρουστικὴν ποιεῖ, μήτ' ἀφαλλομένης τηρεῖ τὴν συνέχειαν, ἀλλὰ θρύπτεται καὶ ἀπολείπει, πληθος οὐκ ἔχουσα φωτὸς, ὥστε μὴ παρασπᾶσθαι περὶ τὰς ἀνωμαλίας καὶ τραχύτητας. ἀπὸ μὲν γὰρ ὕδατος καὶ τῶν ἄλλων ἐσόπτρων ἰσχύουσιν ἔτι τῆς ἀρχῆς ἐγγύς οὖσαν ἐπὶ τὸν ὀφθαλμὸν ἄλλεσθαι τὴν ἀνάκλασιν, οὐκ ἀδύνατόν ἐστιν · ἀπὸ δὲ τῆς σελήνης, καὶ γίνονται τινες ὀλισθήσεις αὐτῆς, ἀσθενεῖς ἔσονται καὶ ἀμυδραὶ, καὶ προαπολείπουσαι διὰ τὸ μῆκος τῆς ἀποστάσεως · καὶ γὰρ ἄλλως τὰ μὲν κοῖλα τῶν ἐσόπτρων εὐτονωτέραν ποιεῖ τῆς προηγούμενης αὐγῆς τὴν ἀνακλωμένην, ὥστε καὶ φλόγας ἀναπέμπειν πολλάκις · τὰ δὲ κυρτὰ καὶ σφαιροειδῆ, τῷ μὴ πανταχόθεν ἀντερείδειν, ἀσθενῆ καὶ ἀμαυράν. ... ὁρᾶται¹⁴⁶ δῆπουθεν, ὅταν ἱριδες δύο φανῶσι, νέφους νέφος ἐμπεριέχοντος, ἀμαυράν ποιοῦσαν καὶ ἀσαφῆ τὰ χρώματα τὴν περιτρέχουσαν. τὸ γὰρ ἐκτὸς νέφος, ἀπωτέρω τῆς ὀψεως κείμενον, οὐκ εὐτονον, οὐδ' ἰσχυράν τὴν ἀνάκλασιν ἀποδίδωσι. καὶ τί δεῖ πλείονα λέγειν · ὅπου γὰρ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, ἀνακλῶμενον ἀπὸ τῆς σελήνης, τὴν μὲν θερμότητα πᾶσαν ἀποβάλλει, τῆς δὲ λαμπρότητος αὐτῷ λεπτὸν ἀφικνεῖται μόλις πρὸς ἡμᾶς καὶ ἀδρανὲς λείψανον, ἢ που τῆς ὀψεως τὸν ἴσον φερομένοις δίαυλον, ἐνδέχεται μόριον ὅτιοῦν λείψανον ἐξικέσθαι πρὸς τὸν ἥλιον ὑπὸ τῆς σελήνης. ἐγὼ μὲν οὐκ οἶμαι. σκοπεῖτε δὲ (εἶπον) καὶ ὑμεῖς, εἰ τὰ αὐτὰ πρὸς τὸ ὕδωρ καὶ τὴν σελήνην ἔπασχεν ἡ ὄψις · ὃ δὴ¹⁴⁷ καὶ γῆς καὶ φυτῶν καὶ ἀνθρώπων καὶ ἄστρον ἐμφάσεις ποιεῖν τὴν πανσέληνον, οἷας τὰ λοιπὰ ποιεῖται τῶν ἐσόπτρων. εἰ δ' οὐ γίνονται πρὸς ταῦτα τῆς ὀψεως ἀνακλάσεις, δι' ἀσθενείαν αὐτῆς, ἢ τραχύτητα τῆς σελήνης, μηδὲ πρὸς τὸν ἥλιον ἀπαιτῶμεν. ἡμεῖς μὲν οὖν, (εἶφην) ὅσα μὴ διαπέφευγε τὴν μνήμην τῶν ἐκεῖ λεχθέντων, ἀπηγγέλκαμεν · ὥρα δὲ καὶ Σύλλαν παρακαλεῖν, μᾶλλον δ' ἀπαιτεῖν τὴν διήγησιν, οἷον ἐπὶ ῥητοῖς ἀχροατὴν γεγεννημένον. ὥστε (εἰ δοκεῖ) καταπαύσαντες τὸν περίπατον, καὶ καθίσαντες ἐπὶ τῶν βάντων, ἐδραῖον αὐτῷ παράσχωμεν ἀχροατήριον. ἔδοξε δὲ ταῦτα · καὶ καθισάντων ἡμῶν, ὁ Θέων · Ἐγὼ τοι, ὦ Λαμπρία, (εἶπεν) ἐπιθυμῶ μὲν οὐδενὸς ἥττον ὑμῶν ἀκοῦσαι τὰ λεχθησόμενα, πρότερον δ' ἂν ἡδέως ἀκούσαιμι περὶ τῶν οἰκεῖν λεγομένων ἐπὶ τῆς σελήνης, οὐκ εἰ κατοικοῦσί τινες, ἀλλ' εἰ δυνατόν ἐκεῖ κατοικεῖν. εἰ γὰρ οὐ δυνατόν, ἄλογον, καὶ τὸ γῆν εἶναι τὴν σελήνην. δόξει γὰρ πρὸς οὐθὲν, ἀλλὰ μάτην γεγενῆσθαι, μήτε καρποὺς ἐκφέρουσα, μήτ' ἀνθρώποις τισὶν ἔδραν παρέχουσα καὶ γένεσιν καὶ δίαιταν · ὣν ἕνεκα καὶ ταύτην γεγενῆσθαι φαμέν, κατὰ Πλάτωνα, τροφὸν¹⁴⁸ ἡμετέραν, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἀτρεκῆ φύλακα καὶ δημιουργόν. ὁρᾷς δὲ, ὅτι πολλὰ λέγεται, καὶ σὺν γέλωτι, καὶ μετὰ σπουδῆς,

¹⁴⁵ πόθεν γὰρ Turn. et Vulc.

¹⁴⁶ ὁρᾶτε Turn.

¹⁴⁷ Pro ὃ δὴ Turn. et Vulc. dant ἔδει.

¹⁴⁸ τροφήν Ald. et Bas.

περὶ τούτων. τοῖς μὲν γὰρ ὑπὸ τὴν σελήνην οἰκοῦσιν, ὥσπερ Ταντάλοις, ὑπὲρ κεφαλῆς ἐκκρέμασθαί φασι, τοὺς δ' οἰκοῦντας αὖ πάλιν ἐπ' αὐτῆς, ὥσπερ Ἰζίονας ἐνδεδεμένους ῥύμη τόση. ... καίτοι μίαν οὐ κινεῖται κίνησιν, ἀλλ' ὥς που καὶ λέγεται τριοδίτις, ἐστὶν, ἅμα μῆκος ἐπὶ τοῦ ζωδιακοῦ καὶ πλάτος ἐπιφερομένη καὶ βάθος· ὧν τὴν μὲν περιδρομὴν, τὴν δὲ ἔλικοα, τὴν δ' οὐκ οἶδα πῶς ἀνωμαλίαν ὀνομάζουσιν οἱ μαθηματικοί, καίπερ οὐδεμίαν ὁμαλήν, οὐδὲ τεταγμένην ταῖς ἀποκαταστάσεσιν ὁρῶντες ἔχουσιν. οὐκοῦν¹⁴⁹ εἰ λέων τις ἔπεσεν ὑπὸ ῥύμης εἰς Πελοπόννησον, ἄξιόν ἐστι θανατῶσαι· ἀλλ' ὅμως¹⁵⁰ οὐ μυρία ὁρῶμεν αἰεὶ πεσήματα ἀνδρῶν καὶ ἀπολακτισμοὺς βίων ἐκείθεν οἶον ἐκκυβιστῶντων καὶ περιτρεπόντων. καὶ γὰρ γελοῖον, περὶ μονῆς τῶν ἐκεῖ διαπορεῖν, εἰ μὴ γένεσιν, μηδὲ σύστασιν, ἔχειν δύναται. ὅπου γὰρ Αἰγύπτιοι καὶ Τρωγλοδύται, οἷς ἡμέρας μιᾶς ἀκανεῖς¹⁵¹ ἴσταται κατὰ κορυφὴν ὁ ἥλιος ἐν τροπαῖς, εἴτ' ἄπεισιν, ὀλίγον ἀπέχουσι τοῦ κατακεκαῦσθαι ξηρότητι τοῦ περιέχοντος· ἥπου τοὺς ἐπὶ τῆς σελήνης εἰκός ἐστι δώδεκα θερείας ὑπομένειν ἔτους ἐκάστου, κατὰ μῆνα τοῦ ἡλίου πρὸς κάθετον αὐτοῖς ἐφισταμένου καὶ στηρίζοντος, ὅταν ᾗ πανσέληνος. πνεύματά γε μὴν καὶ νέφη καὶ ὄμβρους, ὧν χωρὶς οὔτε γένεσις φυτῶν ἐστίν, οὔτε σωτηρία γενομένοις, ἀμήχανον ἐκεῖ διανοηθῆναι, συνιστάμενα διὰ θερμότητα καὶ λεπτότητα τοῦ περιέχοντος. οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα τῶν ὁρῶν τὰ ὑψηλὰ δέχεται τοὺς ἀγρίους καὶ ἐναντίους χειμῶνας. ἀλλ' ... ἦδη καὶ σάλον ἔχων ὑπὸ κουφότητος ὁ ἀήρ, ἐκφεύγει τὴν σύστασιν ταύτην καὶ πύκνωσιν. εἰ μὴ νῆ Δία φήσομεν, ὥσπερ ἡ Ἀθηναῖ τῷ Ἀχιλλεῖ νέκταρός τι καὶ ἀμβροσίας ἐνέσταξε, μὴ προσιεμένῳ τροφῇ, οὕτω τὴν σελήνην, Ἀθηναῖν λεγομένην καὶ οὔσαν, τρέφειν τοὺς ἄνδρας, ἀμβροσίαν ἀνεῖσαν αὐτοῖς ἐφημέριον, ὡς Φερεκύδης, ὁ παλαιός, οἶεται σιτεῖσθαι αὐτοὺς θεοὺς. τὴν μὲν γὰρ Ἰνδικὴν ῥίζαν, ἣν φησι Μεγασθένης μήτ' ἐσθίωντας,¹⁵² μήτε πίνοντας, ἀλλ' ἀστόμους¹⁵³ ὄντας ὑποτύφειν καὶ θυμῖαν, καὶ τρέφεσθαι τῇ ὁσμῇ, πόθεν ἂν τις ἐκεῖ φυομένην λάβοι, μὴ βρεχομένης τῆς σελήνης; ταῦτα τοῦ Θέωνος εἰπόντος ... γε ἔφην καὶ ἄριστα τῇ παιδιᾷ τοῦ λόγου τὰς ὀφρῦς ... ἃ καὶ θάρσος ἡμῖν ἐγγίνεται πρὸς τὴν ἀπόκρισιν, μὴ πάνυ μικρὰν, μηδ' αὐστηρὰν εὐθύνην περιδοκῶσι. καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς τῶν σφόδρα πεπεισμένων τὰ τοιαῦτα διαφέρουσιν οἱ σφόδρα δυσκολαίνοντες αὐτοῖς καὶ διαπιστοῦντες, ἀλλὰ μὴ πρῶτος τὸ δυνατόν καὶ τὸ ἐνδεχόμενον ἐθέλοντες ἐπισκοπεῖν. εὐθύς οὖν τοπρῶτον οὐκ ἀναγκαῖόν ἐστιν, εἰ μὴ κατοικοῦσιν ἄνθρωποι τὴν σελήνην, μάτην γεγονέναι καὶ πρὸς μηθέν. οὐδὲ γὰρ τήνδε τὴν γῆν δι' ὅλης ἐνεργόν, οὐδὲ προσοικουμένην ὁρῶμεν, ἀλλὰ μικρὸν αὐτῆς μέρος, ὥσπερ ἄκραις τισὶν, ἣ χερβρόνησοις, ἀνέχουσιν ἐκ βυθοῦ, γόνιμόν ἐστι ζώων καὶ φυτῶν. τῶν δ' ἄλλων τὰ μὲν ἔρημα καὶ ἄκαρπα χειμῶσι καὶ αὐχμοῖς, τὰ δὲ πλεῖστα κατὰ τῆς μεγάλης δέδυκε θαλάσσης. ἀλλὰ σὺ, τὸν Ἀρίσταρχον ἀγαπῶν αἰεὶ καὶ θαυμάζων, οὐκ ἀκούεις Κράτητος ἀναγινώσκων·

Ἰκεανός, ὥσπερ γένεσις πάντεσσι τέτυκται

¹⁴⁹Pro οὐκοῦν dant οὐκ Ald. et Bas.

¹⁵⁰Pro ὅμως dant ὅπως Turn. et Vulc. e quorum priore, Turn. affertur etiam ὅτι.

¹⁵¹ἀκαρεῖς Turn.

¹⁵²μήτ' ἐσθίωντας] Haec duo verba absunt ab Ald. et Bas.

¹⁵³a. εὐστόμους Ald. et Vulc.

Ἀνδράσιν ἥδ' ἐ θεοῖς, πλείστην ἐπὶ γαῖαν ἵησιν.

ἀλλὰ πολλοῦ δεῖ μάτην ταῦτα γεγονέναι · καὶ γὰρ ἀναθυμιάσεις ἢ θάλασσα μαλακὰς ἀνίησι καὶ τῶν πνευμάτων τὰ ἥδιστα, θέρους ἀκμάζοντος · ἐκ τῆς ἀοικότητος καὶ κατεψυγμένης αἰ χιόνες ἀτρέμα διατηρόμεναι χαλῶσι καὶ διασπείρουσιν · ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς ἔστηκεν ἀτρεχῆς ἐν μέσῳ φύλαξ, κατὰ Πλάτωνα, καὶ δημιουργός. οὐδὲν οὖν κωλύει, καὶ τὴν σελήνην ζώων μὲν ἔρημον εἶναι, παρέχειν δ' ἀνακλάσεις τῷ φωτὶ περὶ αὐτὴν διαχεομένην, καὶ συρροὴν ταῖς τῶν ἀστέρων αὐγαῖς ἐν αὐτῇ καὶ σύγκρασιν, ἥ συνεκπέττει τε τὰς ἀπὸ τῆς γῆς ἀναθυμιάσεις, ἅμα τε καὶ τῷ ἡλίῳ τὸ ἔμπυρον ἄγαν καὶ σκληρὸν ἀφίησι. καὶ πολὺ τι καὶ παλαιᾷ φήμη διδόντες, Ἄρτεμιν αὐτὴν νομισθῆναι φήσομεν, ὡς παρθένον καὶ ἄγονον, ἄλλως δὲ βορητητικὴν καὶ ὠφέλιμον · ἐπεὶ τῶν γ' εἰρημένων οὐδὲν ὠφελεῖν Θέων¹⁵⁴ ἀδύνατον δείκνυσι¹⁵⁵ τὴν λεγομένην ἐπ' αὐτῆς οἴκησιν. ἥ τε γὰρ δίνη, πολλὴν ἔχουσα πρᾶσι καὶ γαλήνην, ἐπιλαίνει τὸν ἀέρα, καὶ διαμένει συγκατακοσμούμενον, ὥστε μηδὲν εἶναι δέος, ἐκπεσεῖν καὶ ἀποσφαλῆναι τοὺς ἐκεῖ βεβιωκότας.¹⁵⁶ εἰ δὲ μηδ' αὐτῇ, καὶ τὸ ποικίλον τοῦτο τῆς φορᾶς καὶ πεπλανημένον,¹⁵⁷ οὐκ ἀνωμαλίας, οὐδὲ ταραχῆς ἐστίν, ἀλλὰ θαυμαστὴν ἐπιδείκνυνται τάξιν ἐν τούτοις καὶ πορείαν οἱ ἀστρολόγοι, κύκλοις τισὶ περὶ κύκλους ἐτέρους ἐξελιπτομένοις συνάγοντες αὐτὴν, οἱ μὲν ἀτρεμοῦσαν, οἱ δὲ λείως καὶ ὁμαλῶς ἀεὶ τάχεσι τοῖς αὐτοῖς ἀνθυποφερομένην. αὗται γὰρ αἱ τῶν κύκλων ἐπιβάσεις καὶ περιαγωγαὶ καὶ σχέσεις πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς ἡμᾶς, τὰ φαινόμενα τῆς κινήσεως ὕψη καὶ βάθη, καὶ τὰς κατὰ πλάτος παραλλάξεις, ἅμα ταῖς κατὰ μῆκος αὐτῆς περιόδοις ἐμμελῆστατα συμπεραίνουσι. τὴν δὲ πολλὴν θερμότητα καὶ συνεχῆ πύρωσιν ὑπὸ ἡλίου οὐ παύσῃ φοβούμενος, ἂν πρῶτον μὲν ἀντιθῇ ταῖς ἑνδεκαθεριναῖς συνόδοις τὰς πανσελήνους, εἴτα δὲ τὸ συνεχὲς τῆς μεταβολῆς ταῖς ὑπερβολαῖς χρόνον οὐκ ἐχούσης πολὺν, ἐμποιεῖν κράσιν οἰκίαν, καὶ τὸ ἄγαν ἐκατέρας ἀφαιρεῖν, τὰ μέσα δὲ τούτων, ὡς εἰκός, ὥραν ἕαρι προσφωτάτην ἔχουσιν. ἔπειτα πρὸς μὲν ἡμᾶς καθίησι δι' ἀέρος θολεροῦ, καὶ συνεπερείδων τὴν θερμότητα ταῖς ἀναθυμιάσεσι τρεφομένην · ἐκεῖ δὲ λεπτὸς ὢν καὶ διαυγής ὁ ἀήρ σκιδνῇ καὶ διαχεῖ τὴν αὐγὴν, ὑπέκκαυμα καὶ σῶμα μηδὲν ἔχουσιν. ὕλην δὲ καὶ καρποὺς αὐτοὶ μὲν ὄμβροι τρέφουσιν, ἐτέρως δὲ, ὥσπερ ἄνω περὶ Θήβας παρ' ὑμῖν καὶ Σὺνῃν, οὐκ ὄμβριον ὕδωρ, ἀλλὰ γηγενὲς ἢ γῆ πίνουσα, καὶ χρωμένη πνεύμασι καὶ δρόσοις, οὐκ ἂν ἐθελήσειεν (οἶμαι) τῇ πλείστον ὑομένη πολυκαρπία συμφέρεσθαι,¹⁵⁸ δι' ἀρετὴν τινα καὶ κράσιν. τὰ δ' αὐτὰ φυτὰ τῷ γένει, παρ' ἡμῖν¹⁵⁹ μὲν, εἰ σφόδρα πιεσθῇ χειμῶσιν, ἐκφέρει πολὺν καὶ καλὸν καρπὸν · ἐν δὲ Λιβύῃ, καὶ παρ' ὑμῖν ἐν Αἰγύπτῳ, δύσριγα κομιδῇ καὶ δειλὰ πρὸς χειμῶνας ἐστί. τῆς δὲ Γεδρωσίας καὶ Τρωγλοδύτιδος, ἥ καθήκει πρὸς τὸν ὠκεανόν, ἀφόρου διὰ ξηρότητα καὶ ἀδένδρου παντάπασιν οὔσης, ἐν τῇ παρακειμένη καὶ περιεχυμένη θαλάττῃ θαυμαστὰ μεγέθη φυτῶν τρέφεται, καὶ κατὰ

¹⁵⁴b. οὐδὲν ὠφελεῖν δείων] Si legas οὐδὲν, ὡ φίλε Θέων, locus erit integer. *Xylander*.

¹⁵⁵δεικνύσα Turn. et Vulc.

¹⁵⁶βεβηκότας Turn.

¹⁵⁷πεπλανημένου Ald. et Bas.

¹⁵⁸συμφαίνεσθαι Ald. et Bas.

¹⁵⁹παρ' ὑμῖν iidem.

βυθοῦ τέθηλεν· ὦν τὰ μὲν ἐλαίας, τὰ δὲ δάφνας, τὰ δ' ἰσιδος τρίχας καλοῦσιν. οἱ δ' ἀνακαμφέρωτες οὔτοι προσαγορευόμενοι, τῆς γῆς ἐξαιρεθέντες, οὐ μόνον ζῶσι κρεμάμενοι, ὅσον βούλεται τις, ἀλλὰ βλαστάνουσιν, ... σπείρεται δὲ τὰ μὲν, ὡς¹⁶⁰ τὸ κενταύριον, ἂν εἰς ἀγαθὴν καὶ πίονα σπαρῇ χώραν, καὶ βρέχεται καὶ ἄρδεται, τῆς κατὰ φύσιν ἐξίσταται ποιότητος, καὶ ἀποβάλλει τὴν δύναμιν, αὐχμῶ δὲ χαίρει, καὶ πρὸς τὸ οἰκεῖον ἐπιδίδωσιν. εἰ δὲ (ὡς φασιν) οὐδὲ τὰς δρόσους ἀνέχεται, καθάπερ τὰ πλεῖστα τῶν Ἀραβικῶν, ἀλλ' ἐξαμαυροῦται λειαινόμενα καὶ φθείρεται, τί δὲ¹⁶¹ θαυμαστόν ἐστιν, εἰ γίνονται περὶ τὴν σελήνην ῥίζαι καὶ σπέρματα καὶ ὕλαι, μηθὲν ὑετῶν δεόμενα, μήτε χειμῶνων, ἀλλὰ πρὸς θερρινόν¹⁶² ἀέρα καὶ λεπτόν εὐφυῶς ἔχουσαι ; πῶς δ' οὐκ εἰκὸς ἀνιέναι τε πνεύματα θαλπόμενα τῇ σελήνῃ, καὶ τῷ σάλῳ τῆς περιφορᾶς αὔρας τε παρομαρτεῖν ἀτρέμα, καὶ δρόσους καὶ ὑγρότητας ἐλαφρὰς περιεχούσας καὶ διασπειρομένας ἐπαρκεῖν τοῖς βλαστάνουσιν, αὐτῇ δὲ τῇ κράσει μὴ πυρώδη, μὴδ' αὐχμηρὰν, ἀλλὰ μαλακὴν καὶ ὑδροποιόν ; ξηρότητος μὲν γὰρ οὐδὲν ἀφικνεῖται πάθος ἀπ' αὐτῆς πρὸς ἡμᾶς, ὑγρότητος δὲ πολλὰ καὶ θηλύτητος, αὐξήσεις φυτῶν, πέψεις κρεῶν, τροπαὶ καὶ ἀνέσεις οἴνων, μαλακότητες ξύλων, εὐτοκίαι γυναικῶν. δέδοικα δὲ, ἡσυχάζοντα Φαρνάκην αὐθις ἐρεθίζειν καὶ κινεῖν, ὡκεανοῦ τε¹⁶³ πλημμύρας, (ὡς λέγουσιν αὐτοὶ) καὶ πορθμῶν ἐπιδόσεις, διαδεχομένων καὶ αὐξανομένων ὑπὸ τῆς σελήνης, τῷ ἀνυγραίνεσθαι παρατιθέμενος. διὸ πρὸς σὲ τρέφομαι μᾶλλον, ὥ φίλε Θεών. λέγεις γὰρ ἡμῖν ἐξηγούμενος ταῦτα τὰ Ἀλκμᾶνος¹⁶⁴· Διὸς θυγάτηρ, ἔρσα, τρέφει καὶ σελάνας δίας, ὅτι νῦν τὸν ἀέρα καλεῖ, καὶ διάφυσιν αὐτὸν ὑπὸ τῆς σελήνης καθυγραίνόμενον εἰς δρόσους τρέπεσθαι. κινδυνεύει γὰρ, ὥ ἐταῖρε, πρὸς τὸν ἥλιον ἀντιπαθῆ φύσιν ἔχειν· εἴγε μὴ μόνον, ὅσα πυκνοῦν καὶ ξηραίνειν ἐκείνος, αὐτῇ μαλάσσειν καὶ διαχεῖν πέφυκεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπ' ἐκείνου θερμότητα καθυγραίνειν καὶ καταψύχειν προσπίπτουσιν αὐτῇ καὶ συμμιγνυμένην. οἱ τε δὲ¹⁶⁵ τὴν σελήνην ἔμπυρον σῶμα καὶ διακαῆς εἶναι νομίζοντες ἀμαρτάνουσιν, οἱ τε τοῖς ἐκεῖ ζώοις, ὅσα τοῖς ἐνταῦθα πρὸς γένεσιν καὶ τροφὴν καὶ διαίταν ἀξιοῦντες ὑπάρχειν ἐοίκασιν ἀθέατοι¹⁶⁶ τῶν περὶ φύσιν ἀνωμαλιῶν, ἐν αἷς μείζονάς ἐστι καὶ πλείονας πρὸς ἄλληλα τῶν ζώων, ἢ πρὸς τὰ μὴ ζῶα, διαφορὰς καὶ ἀνομοιότητας εὐρεῖν. καὶ ἄστομοι¹⁶⁷ μὲν ἄνθρωποι καὶ ὁσ-μαῖς τρεφόμενοι μὴ ἔστωσαν, εἰ μὴ ... μὴ δοκοῦσι τὴν τε¹⁶⁸ Ἀμμωνος ἡμῖν αὐτὸς ἐξηγεῖτο δύναμιν, ἡνίκατο μὲν Ἡσίοδος, εἰπὼν·

Οὐδ' ὅσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ· ἔργῳ δ' ἐμφανῇ παρέσ-

¹⁶⁰Pro ὡς exhibit ἡ Ald. ἢ Turn. et Vulc.

¹⁶¹τί δὲ Ald. et Bas.

¹⁶²πρόσθερον, uno vocab. Ald. et Bas.

¹⁶³Ex Ald. affertur ὥστε καὶ ἀνοίγει πλημμύρας, ex Turn. autem et Vulc. ὥστε καὶ ἀναγωγὰι.

¹⁶⁴Ἀλκμᾶνος] Sic hunc locum restituo: Ἀλκμᾶνος. οἷα Διὸς θυγάτηρ, ἔρσα, τρέφει καὶ Σελάνας· ὅτι τὸν Δία τὸν ἀέρα καλεῖ, καὶ φησὶν. Emendatio ex quaest. natur. 24. et fine tertii Συμποσιακῶν est sumta. Xylander: Pro Διὸς Ald. et Bas. habent asteriscum, et pro ἔρσα dant ἔργα.

¹⁶⁵Pro δὲ habent δὲ Ald. et Bas.

¹⁶⁶Pro ἐοίκασιν ἀθέατοι Ald. et Bas. dant ἐοίκασι καὶ θεαταῖς: unde Xylander annotat: Si legas ἀθεάτοις, quod est *imperitis, non contemplatis*, sententia erit commoda. Hactenus Xylander. Turn. dat οὐκ ἐοίκασι θεαταῖς.

¹⁶⁷σύστομοι Ald. et Bas.

¹⁶⁸Pro τὴν τε habent ἢ γε Turn. et Vulcob.

χεν Ἐπιμενίδης, διδάξας, ὅτι μικρῷ παντάπασιν ἢ φύσις ὑπεκκαύματι ζωπυρεῖ καὶ συνέχει τὸ ζῶον, ἂν ὅσον ἐλαίας μέγεθος λάβῃ, μηδεμιᾶς ἔτι τροφῆς δεόμενον. τοὺς δ' ἐπὶ τῆς σελήνης, εἴπερ εἰσὶν, εὐσταλεῖς εἶναι τοῖς σώμασι, καὶ διαρκῶς¹⁶⁹ ὑπὸ τῶν τυχόντων τρέφεσθαι πιθανόν ἐστι. καὶ γὰρ αὐτὴν τὴν σελήνην, ὥσπερ τὸν ἥλιον, ζῶον ὄντα πύρινον, καὶ τῆς γῆς ὄντα πολλαπλάσιον, ἀπὸ τῶν ὑγρῶν φασὶ τῶν ἐπὶ¹⁷⁰ τῆς γῆς τρέφεσθαι, καὶ τοὺς ἄλλους ἀστέρας, ἀπείρους ὄντας, οὕτως ἐλαφρὰ καὶ λιτὰ τῶν ἀναγκαίων φέρειν ζῶα τὸν ἄνω τόπον ὑπολαμβάνουσιν. ἀλλ' οὕτεταῦτα συνορῶμεν, οὕτε ὅτι καὶ χώρα καὶ φύσις καὶ κρᾶσις ἄλλη πρόσφορός ἐστιν αὐτοῖς. ὥσπερ οὖν, εἰ, τῇ θαλάττῃ μὴ δυναμένων ἡμῶν προσελθεῖν, μηδὲ ἄψασθαι, μόνον δὲ τὴν θέαν αὐτῆς πόρρωθεν ἀφορώντων, καὶ πυνθανομένων, ὅτι πικρὸν καὶ ἄποτον καὶ ἀλμυρὸν ὕδωρ ἐστίν, ἔλεγέ τις, ὡς ζῶα πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ παντοδαπὰ ταῖς μορφαῖς τρέφει κατὰ βάθους, καὶ θηρίων ἐστὶ πλήρης, ὕδατι χρωμένων, ὅσαπερ ἡμεῖς ἀέρι, μύθοις ἂν ὅμοια καὶ τέρασιν ἐδόκει περαίνειν · οὕτως εἰκόκαμεν εἶναι, καὶ τούτους ἀσκεῖν πρὸς τὴν σελήνην, ἀπιστοῦντες, ἐκεῖ τινὰς ἀνθρώπους κατοικεῖν. ἐκείνους δ' ἂν οἶμαι πολὺ μᾶλλον ἀποθαυμάσαι τὴν γῆν, ἀφορώντας οἶον ὑποστάθμην καὶ ἰλὺν τοῦ παντός ἐν ὑγροῖς καὶ ὁμίχλαις καὶ νέφεσι διαφανομένην ἀλαμπὲς καὶ ταπεινὸν καὶ ἀκίνητον χωρίον, εἰ ζῶα φύει καὶ τρέφει, μετέχοντα κινήσεως, ἀναπνοῆς, θερμότητος. καὶ εἰ ποθὲν αὐτοῖς ἐγγένοιτο τῶν Ὀμηρικῶν τούτων ἀκοῦσαι ·

Σμερδαλέ', εὐρώεντα, τά τε στυγέουσι θεοίπερ.

καί ·

Τόσσον ἔνερθ' αἶδαο, ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης.

ταῦτα φήσουσιν ἀτεχνῶς περὶ τοῦ χωρίου τούτου λέγεσθαι, καὶ τὸν ἄδην ἐνταῦθα καὶ τὸν τάρταρον ἀποκεῖσθαι, γῆν δὲ μίαν εἶναι τὴν σελήνην, ἴσον ἐκείνων τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω τούτων ἀπέχουσιν. ἔτι δέ μου σχεδὸν λέγοντος, ὁ Σύλλας ὑπολαβὼν · Ἐπίσχες, (εἶπεν) ὦ Λαμπρία, καὶ παραβαλοῦ τὸ θυρίον τοῦ λόγου, μὴ λάθῃς τὸν μῦθον ὥσπερ εἰς γῆν ἐξοκείλας, καὶ συγγένης τὸ δρᾶμα τὸ νῦν¹⁷¹ ἐτέραν ἔχον σκηνὴν καὶ διάθεσιν. ἐγὼ μὲν οὖν ὑποκριτής εἰμι, πρότερον δ' αὐτοῦ φράσω τὸν ποιητὴν ὑμῖν, εἰ μὴ τι κωλύει καθ' Ὅμηρον ἀρξάμενον ·

Ὡγγυγίη τις νῆσος ἀπόπροθεν εἰν ἄλι κεῖται,

δρόμον ἡμερῶν πέντε Βρεττανίας ἀπέχουσα πλέοντι πρὸς ἐσπέραν. ἕτεραι δὲ τρεῖς ἴσον ἐκείνης, ἀφεστῶσαι καὶ ἀλλήλων, πρόκεινται μάλιστα κατὰ δυσμὰς ἡλίου θερινάς. ὧν ἐν μιᾷ τὸν Κρόνον οἱ βάρβαροι καθεῖρχθαι μυθολογοῦσιν ὑπὸ τοῦ Διὸς, τὸν δὲ, ὡς υἱὸν, ἔχοντα φρουρὸν τῶν τε νήσων ἐκείνων καὶ τῆς θαλάττης, ἣν Κρόνιον πέλαγος ὀνομάζουσι, παρακάτω κεῖσθαι. τὴν δὲ μεγάλην ἥπειρον, ὕφ' ἧς ἡ μεγάλη περιέχεται κύκλῳ θάλαττα τῶν μὲν ἄλλων ἑλαττον ἀπέχειν, τῆς

¹⁶⁹διαρκεῖς Bas.

¹⁷⁰ἀπὸ Turn. et Vulc.

¹⁷¹Pro νῦν dant ἑμὸν Turn. et Vulc.

δ' Ὠγυγίας περὶ πεντακισχιλίους σταδίους, καπήρεσι πλοίοις κομιζομένῳ. βρα-
 δύπορον γὰρ εἶναι καὶ πυλωδὲς ὑπὸ πλῆθους ῥευμάτων τὸ πέλαγος. τὰ δὲ ῥεύματα
 τὴν μεγάλην ἐξιέναι γῆν, καὶ γίνεσθαι προχώσεις ἀπ' αὐτῶν, καὶ βαρεῖαν εἶναι
 καὶ γεώδη τὴν θάλατταν, ἥ καὶ πεπηγέναι δόξαν ἔσχε. τῆς δ' ἠπείρου τὰ πρὸς τῇ
 θαλάττῃ κατοικεῖν Ἑλληνας περὶ κόλπον οὐκ ἐλάττονα τῆς Μαιώτιδος, οὗ τὸ
 στόμα τῷ στόματι τοῦ Κασπίου πελάγους μάλιστα κατ' εὐθείαν κεῖσθαι.¹⁷² κα-
 λεῖν δὲ καὶ νομίζειν ἐκείνους, ἠπειρώτας μὲν αὐτοὺς, νησιώτας δὲ ταύτην τὴν γῆν
 κατοικοῦντας, ὥς καὶ κύκλῳ περιῤῥυτον οὖσαν ὑπὸ τῆς θαλάσσης. οἶεσθαι δὲ τοῖς
 Κρόνου λαοῖς ἀναμιχθέντας ὕστερον τοὺς μετ' Ἡρακλέους παραγενομένους καὶ
 ὑπολειφθέντας, ἥδη σβεννύμενον τὸ Ἑλληνικὸν ἐκεῖ καὶ κρατούμενον, γλώττῃ τε
 βαρβαρικῇ καὶ νόμοις καὶ διαίταις, οἷον ἀναζωπυρεῖσθαι πάλιν ἰσχυρὸν καὶ πολὺ
 γεγόμενον. διὸ καὶ ἔχειν πρῶτας τὸν Ἡρακλέα, δευτέρως δὲ τὸν Κρόνον · ὅταν δὲ
 ὁ τοῦ Κρόνου ἀστὴρ, ὃν φαίνοντα μὲν ἡμεῖς, ἐκείνους δὲ Νυκτοῦρον ἔφη καλεῖν,
 εἰς ταῦρον παραγένηται δι' ἐτῶν τριάκοντα παρασκευασαμένους ἐν χρόνῳ πολλῷ
 τὰ περὶ τὴν θυσίαν καὶ τὸν ἄ¹⁷³ ... ἐκπέμπειν κλήρῳ λαχόντας πέλαγος τοσοῦτον
 εἰρεσίᾳ, καὶ χρόνον ἐπὶ ξένης βιοτεύειν πολὺν ἐμβάλλομεν. οὓς ἀναχθέντας, οὐ
 χρῆ¹⁷⁴ τύχαις, ὥς εἰκὸς, ἄλλους ἄλλαις, τοὺς δὲ διασωθέντας ἐκ τῆς θαλάττης,
 πρῶτον μὲν ἐπὶ τὰς προκειμένας νήσους, οἰκουμένας δὲ ὑφ' Ἑλλήνων κατέχειν,
 καὶ τὸν ἥλιον ὄρῳ κρυπτόμενον ὥρας μιᾶς ἔλαττον ἐφ' ἡμέρας τριάκοντα · καὶ
 νύκτα τοῦτο εἶναι, σκότος ἔχουσιν ἐλαφρόν καὶ λυκαυγὲς ἀπὸ δυσμῶν περιπόμε-
 νον.¹⁷⁵ ἐκεῖ δὲ διατρίψαντας ἡμέρας ἐνενήκοντα, καὶ μετὰ τιμῆς καὶ φιλοφροσύνης
 ἱεροὺς νομιζομένους καὶ προσαγορευομένους, ὑπὸ πνευμάτων ἥδη περαιοῦσθαι ·
 μηδ' ἄλλους τινὰς ἐνοικεῖν, ἥ σφᾶς τ' αὐτοὺς, καὶ τοὺς πρὸ αὐτῶν ἀποπεμφθέντας
 · ἐξεῖναι μὲν γὰρ ἀποπλεῖν οἴκαδε τοὺς τῷ θεῷ τρισκαίδεκα ἔτη, ἢ τριάκοντα,¹⁷⁶
 συλλατρεύσαντας, αἰρεῖσθαι δὲ τοὺς πλείστους ἐπιεικῶς αὐτόθι κατοικεῖν, τοὺς
 μὲν ὑπὸ συνηθείας, τοὺς δὲ, ὅτι πόνου¹⁷⁷ δίχα καὶ πραγμάτων ἄφθονα πάρεστι
 πάντα πρὸς θυσίαις καὶ χορηγίαις, οἷ¹⁷⁸ περὶ λόγους τινὰς αἰεὶ καὶ φιλοσοφίαν
 διατρίβουσι. θαυμαστὸν γὰρ εἶναι, τῆς τε νήσου τὴν φύσιν, καὶ τὴν πρᾶξίν αὐτοῦ
 περιέχοντος ἀέρος, ἐνίοις δὲ καὶ τὸ θεῖον ἐμποδῶν γίνεσθαι διανοηθεῖσιν ἀποπλεῖν,
 ὥσπερ συνηθεῖσι καὶ φίλοις ἐπιδεικνύμενον, οὐκ ὄναρ μόνον, οὐδὲ διὰ συμβόλων,
 ἀλλὰ καὶ φανερώς, ἐντυγχάνειν πολλοὺς ὄψεσι δαιμόνων καὶ φωναῖς. αὐτὸν μὲν
 γὰρ τὸν Κρόνον ἐν ἄντρῳ βαθεῖ περιέχεσθαι ἐπὶ πέτρας χρυσοειδοῦς καθεύδοντα.
 τὸν γὰρ ὕπνον αὐτῷ μεμηχανῆσθαι δεσμὸν ὑπὸ τοῦ Διός. ὄρνιθας δὲ τῆς πέτρας
 κατὰ κορυφὴν, οὓς πετομένους ἀμβροσίαν ἐπιφέρειν αὐτῷ, καὶ τὴν νῆσον εὐωδίᾳ
 κατέχεσθαι πᾶσαν, ὥσπερ ἐκ πηγῆς σκιδναμένη τῆς πέτρας · τοὺς δὲ δαίμονας

¹⁷²κινεῖσθαι Ald.

¹⁷³καὶ τὸν ἄ ★] Forte ἀπόπλουον. *Xylander*.

¹⁷⁴Pro οὐ χρῆ leg. χρῆσθαι. *Xylander*.

¹⁷⁵Pro περιπόμενον leg. περισσάμενον. [Sic est nempe in edit. Francf. quod sine dubio sphalma est typographicum. Quid enim verbi est περισσάμενον? Aequè nempe corruptum hoc est atque πε-
 ριπόμενον.] Caeterum in libello de oraculorum defectu harum quoque insularum et non dissimilis
 fabulae breviorē fecit Plutarchus mentionem. *Xylander*.

¹⁷⁶τρискаίδεκα ἔτη, ἢ τριάκοντα] Pro his quatuor verbis Ald. et Bas. dant unum, τρισκαίδεκάτῳ.

¹⁷⁷Pro πόνου dat πολλοῦ Ald. πολέμου Turn. ποταμοῦ Vulc.

¹⁷⁸Pro οἷ Turn. exhibet ἦ.

ἐκείνους περιέπειν καὶ θεραπεύειν τὸν Κρόνον, ἐταίρους αὐτῷ γενομένους, ὅτε δὴ θεῶν καὶ ἀνθρώπων ἐβασίλευσε, καὶ πολλὰ μὲν ἀφ' ἑαυτῶν, μαντικούς ὄντας, προλέγειν, τὰ δὲ μέγιστα καὶ περὶ τῶν μεγίστων, ὡς ὀνείρατα τοῦ Κρόνου, κατιόντας ἐξαγγέλλειν. ὅσα γὰρ ὁ Ζεὺς προσδιανοεῖται, ταῦτ' ὀνειροπολεῖν τὸν Κρόνον. εἶνα δ' ἀνάστασιν τὰ τιτανικὰ πάθη καὶ κινήματα τῆς ψυχῆς ἐν αὐτῷ. παντάπασιν ὁ ὕπνος ... καὶ γένηται τὸ βασιλικὸν καὶ θεῖον αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ καθαρὸν καὶ ἀκήρατον. ἐνταῦθα δὴ κομισθεῖς, ὡς ἔλεγεν ὁ ξένος, καὶ θεραπεύων τὸν θεὸν ἐπὶ σχολῆς, ἀστρολογίας μὲν ἐφ' ὅσον¹⁷⁹ γεωμετρήσαντι πορρώτατῳ προελθεῖν δυνατόν ἐστιν, ἐμπειρίαν ἔσχε, φιλοσοφίας δὲ τῆς ἄλλης τῷ φυσικῷ χρώμενος, ἐπιθυμίαν δὲ τινα καὶ πόθον ἔχων γενέσθαι τῆς μεγάλης νήσου θεατῆς. οὕτω γὰρ, ὡς ἔοικε, τὴν παρ' ἡμῖν οἰκουμένην ὀνομάζουσιν. ἐπεὶ δὲ τὰ τριάκοντα ἔτη διῆλθεν, ἀφικομένων τῶν διαδόχων οἴκοθεν, ἀσπασάμενος¹⁸⁰ τοὺς φίλους ἐξέπλευσε, τὰ μὲν ἄλλα κατεσκευασμένος εὐσταθῶς, ἐφόδιον δὲ συχνὸν χρυσοῖς ἐκπώμασι κομίζων. ἃ μὲν οὖν ἔπαθε, καὶ ὅσους ἀνθρώπους διῆλθεν, ἱεροῖς τε γράμμασιν ἐντυνγχάνων, ἐν τελεταῖς πάσαις τελούμενος, οὐ μιᾶς ἡμέρας ἔργον ἐστὶ διελθεῖν, ὡς ἐκεῖνος ἡμῖν ἀπήγγελλεν, εὖ μάλα καὶ καθ' ἕκαστον ἀπομνημονεύων. ὅσα δ' οἰκεῖα τῆς ἐνεστώσης διατριβῆς ἐστίν, ἀκούσατε. πλεῖστον γὰρ ἐν Καρχηδόνι χρόνον διέτριψεν, ἅτε δὴ παρ' ἡμῖν μεγάλας ἔχοντος καὶ τιμᾶς, ὅτε ἢ προτέρα πόλις ἀπώλλυτο, διφθέρας ἱερὰς ὑπεκκομισθεῖσας κρύφα καὶ διαλαθούσας πολλὸν χρόνον ἐν γῇ κειμένας ἐξευρών. τῶν του φαινομένων θεῶν ἔφη χρῆναι, καὶ μοι παρεκελεύετο τιμᾶν διαφερόντως τὴν σελήνην, ὡς τοῦ βίου κυριωτάτην οὔσαν. ... ἐχομένην. θαυμάζοντος δέ μου ταῦτα, καὶ δεομένου σαφέστερον ἀκοῦσαι. Πολλὰ, (εἶπεν) ὦ Σύλλα, περὶ θεῶν, οὐ πάντα δὲ καλῶς λέγεται παρ' Ἑλλήσιν. οἶον εὐθύς, ὀρθῶς Δῆμητραν καὶ Κόρην ὀνομάζοντες, οὐκ ὀρθῶς ὁμοῦ καὶ περὶ τὸν αὐτὸν ἀμφοτέρας εἶναι τόπον νομίζουσιν. ἡ μὲν γὰρ ἐν γῇ καὶ κυρία τῶν περὶ γῆν ἐστίν, ἡ δ' ἐν σελήνῃ καὶ παρὰ τῶν ἐν τῇ σελήνῃ Κόρη τε καὶ Περσεφόνη κέκληται. τὸ μὲν, ὡς φωσφόρος οὔσα. Κόρη δὲ, ὅτι καὶ τοῦ ὅμματος, ἐν ᾧ τὸ εἶδωλον ἀντιλαμβάνει τοῦ βλέποντος, ὥσπερ τὸ ἡλίου φέγγος ἐνορεῖται τῇ σελήνῃ, κόρην προσαγορεύομεν. τοῖς τε περὶ τὴν πλάνην καὶ τὴν ζήτησιν αὐτῶν λεγομένοις ἐνεστί¹⁸¹ ... τὸ ἀληθές. ἀλλήλων γὰρ ἐφίενται χωρὶς οὔσαι, καὶ συμπλέκονται περὶ τὴν σκιάν πολλάκις. τὸ δὲ νῦν μὲν ἐν οὐρανῷ καὶ φωτὶ, νῦν δ' ἐν σκότῳ καὶ νυκτὶ γενέσθαι περὶ τὴν Κόρην, ψεῦδος μὲν οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ χρόνος¹⁸² τῷ ἀριθμῷ πλάνην παρέσχηκεν. οὐ γὰρ ἕξ μῆνας, ἀλλὰ παρ' ἕξ μῆνας, ὀρώμεν αὐτὴν ὑπὸ τῆς γῆς, ὥσπερ ὑπὸ τῆς μητρὸς, τῇ σκιᾷ λαμβανομένην, ὀλιγάκις δὲ τοῦτο διὰ πέντε μηνῶν σπαροῦσαν. ἐπεὶ¹⁸³

¹⁷⁹Hic notam defectus Xylander in suo libro ut habuerit, necesse est; ita enim annotat: Ubi ante γεωμετρήσαντι est stella, nihil credo deesse, saltem quod ad sensum attinet. Forte οἷα δὴ, aut ἅτε, exciderat. Sed et pro multis aliis poteramus verba supplere, quibus sensus integri fierent: nisi Plutarchum nos non esse cogitasset.

¹⁸⁰ἀσπασάμενους vitiose Ald.

¹⁸¹Pro ἐνεστί ★ τὸ lego ἐνεστί τι. Xylander.

¹⁸²Pro ὁ δὲ χρόνος ex Ald. et Bas. in edit. Francf. citatur οὐδὲ χρόνου: verum Xylander vertit, ac si legisset οὐδὲ χρόνος: et fortasse etiam ita dederunt Ald. et Bas. admodum enim suspecta est edit. Francf. fides, cum menda typographica haud pauca in ea reperiantur.

¹⁸³Pro ἐπεὶ dant ei Turn. et Vulc. Sed ἐπὶ vitiose Ald. et Bas.

τόν γε ἄδην ἀπολιπεῖν ἀδύνατόν ἐστιν αὐτήν, τοῦ ἄδου περοῦσαν,¹⁸⁴ ὥσπερ καὶ Ὅμηρος ἐπικρυψάμενος, οὐ φαύλως τοῦτο εἶπεν ·

Ἄλλ' ἐς ἡλύσιον πεδίον καὶ πείρατα γαίης. ὅπου γὰρ ἡ σκιά ἐπινεμομένη παύεται, τοῦτο τέρμα τῆς γῆς ἔθετο καὶ πέρας. εἰς δὲ τοῦτο φαῦλος μὲν οὐδεὶς, οὐδ' ἀκάθαρτος, ἄνεισιν, οἱ δὲ χρηστοὶ μετὰ τὴν τελευταίην κομισθέντες αὐτόθι, ῥᾶστον μὲν οὕτω βίον, οὐ μὴν μακάριον, οὐδὲ θεῖον, ἔχοντες, ἄχρι τοῦ δευτέρου θανάτου διατελοῦσι. τίς δὲ οὗτός ἐστιν · (ὦ Σύλλα) μὴ περὶ τούτων ἔρη. μέλλω γὰρ αὐτὸς διηγεῖσθαι. τὸν ἄνθρωπον οἱ πολλοὶ σύνθετον μὲν ὀρθῶς, ἐκ δυοῖν δὲ μόνον σύνθετον οὐκ ὀρθῶς ἡγοῦνται. μῶριον γὰρ εἶναι πῶς ψυχῆς οἶονται τὸν νοῦν. νοῦς γὰρ ψυχῆς, ὅσῳ ψυχῇ σώματος, ἁμεινόν ἐστι καὶ θεϊότερον. ποιεῖ δὲ ἡ μὲν ψυχῆς σύνοδος λόγον τῶν τὸ μὲν ἡδονῆς ἀρχὴ καὶ πόνου, τὸ δ' ἀρετῆς καὶ κακίας. τριῶν δὲ τούτων συμπαγόντων, τὸ μὲν σῶμα ἢ γῆ, τὴν δὲ ψυχὴν ἢ σελήνην, τὸν δὲ νοῦν ὁ ἥλιος παρέσχεν εἰς τὴν γένεσιν. ... ὥσπερ οὖν τῇ σελήνῃ τὸ φέγγος. ὃν δ' ἀποθνήσκομεν θάνατον, ὁ μὲν ἐκ τριῶν δύο ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον, ὁ δὲ ἐν ἐκ δυοῖν. καὶ ὁ μὲν ἐστὶν ἐν τῇ τῆς Δήμητρος. ... ἐν αὐτῇ τελεῖν. καὶ τοὺς νεκροὺς Ἀθηναῖοι Δημητρείους ὠνόμαζον. τὸ παλαιὸν δ' ἐν τῇ σελήνῃ τῆς Περσεφόνης καὶ σύνοικός ἐστι, τῆς μὲν χθόνιος ὁ Ἑρμῆς, τῆς δ' οὐράνιος. λύει δ' αὐτὴ μὲν ταχὺ καὶ μετὰ βίας τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ σώματος, ἡ δὲ Περσεφὼνὴ πρῶτος καὶ χρόνῳ πολλῷ τὸν νοῦν ἀπὸ τῆς ψυχῆς. καὶ διὰ τοῦτο μονογενὴς κέκληται. μόνον γὰρ γίνεται τὸ βέλτιον τοῦ ἀνθρώπου διακρινόμενον ὑπ' αὐτῆς. συντυγχάνει δὲ οὕτως κατὰ φύσιν ἐκάτερον, πᾶσαν ψυχὴν, ἄνουν τε καὶ σὺν νῷ σώματος ἐκπεσοῦσαν, εἰμαρμένον ἐστὶ τῷ μεταξὺ γῆς καὶ σελήνης χωρίῳ πλανηθῆναι χρόνον οὐκ ἴσον. ἀλλ' αἱ μὲν ἄδικοι καὶ ἀκόλαστοι δίκας τῶν ἀδικημάτων τίνουσι · τὰς δ' ἐπεικεῖς, ὅσον ἀφαγνεῦσαι καὶ ἀποπνεῦσαι ἀπὸ τοῦ σώματος, ὥσπερ αἰτίου πονηροῦ, μiasμοὺς, ἐν τῷ προσηγορευμένῳ τοῦ ἀέρος, ὃν λειμῶνας ἄδου καλοῦσι, δεῖ γίνεσθαι χρόνον τινὰ τεταγμένον. εἴτα οἶον ἐξ ἀποδημίας ἀνακομιζόμεναι φυγαδικῆς εἰς πατρίδα γεύονται χαρᾶς, οἷαν οἱ τελούμενοι μάλιστα θορύβῳ καὶ πτοήσει συγκεκραμένη μετ' ἐλπίδος ἰδίας ἔχουσι. πολλὰς γὰρ ἐξωθεῖ καὶ ἀποκυματίζει γλιχομένας ἤδη τῆς σελήνης. ἐνίας δὲ καὶ τῶν ἐκεῖ περὶ κάτω τρεπομένας, οἷον εἰς βυθὸν αὐθις ὀρῶσι καταγινόμενας. αἱ δ' ἄνω γενόμεναι, καὶ βεβαίως ἰδρύθησαν, πρῶτον μὲν, ὥσπερ οἱ νικηφόροι περισσῶς ἀναδούμενοι στεφάνοις πτερῶν εὐσταθείας λεγομένας, ὅτι τῆς ψυχῆς τὸ ἄλογον καὶ τὸ παθητικόν, εὐήνιον ἐπεικῶς τῷ λόγῳ καὶ κεκοσμημένον ἐν τῷ βίῳ παρέσχοντο. δεύτερον,¹⁸⁵ ἀκτῖνι τὴν ὄψιν ἐοικέναι, περὶ δὲ τὴν ψυχὴν ἄνω κουφισομένην, ὥσπερ ἐνταῦθα τὸ περὶ τὴν σελήνην αἰθέρι, καὶ τόνον ἀφ' αὐτοῦ καὶ δύναμιν, οἷον τὰ στομούμενα βαφὴν ἴσχουσι. τὸ γὰρ ἀραιὸν ἔτι καὶ διακεχυμένον ῥώννυται, καὶ γίνεται σταθερόν καὶ διαυγές, ὥστε ὑπὸ τῆς τυχούσης ἀναθυμιάσεως τρέφεσθαι. καὶ καλῶς Ἡράκλειτος εἶπεν, ὅτι αἱ ψυχαὶ ὁσμῶνται καθ' ἄδην · ἐφορῶσι δὲ πρῶτον μὲν αὐτῆς σελήνης τὸ μέγεθος, καὶ τὸ κάλλος, καὶ τὴν φύσιν, οὐχ ἀπλῆν, οὐδ' ἄμικτον, ἀλλ' οἷον ἄστρου σύγγραμμα καὶ γῆς οὔσαν. ὥς γὰρ ἡ γῆ πνεύματι μεμιγμένη καὶ ὑγρῷ μαλακῇ γέγονε, καὶ τὸ αἷμα τῇ σαρκὶ παρέχει τὴν αἴσθησιν ἐγ-

¹⁸⁴Pro περοῦσαν dant περ οὔσαν Ald. et Bas. πέρας οὔσαι (uti enotatum est in edit. Francf. sed videtur dedisse πέρας οὔσαν) Turn.

¹⁸⁵Post δεύτερον inserunt δὲ Turn. et Vulc.

κεκραμένον · οὕτω τῷ αἰθέρι λέγουσι τὴν σελήνην¹⁸⁶ ἀνακεκραμένην διὰ βάθους, ἅμα μὲν ἔμψυχον εἶναι καὶ γόνιμον, ἅμα δ' ἰσόρροπον ἔχειν τὴν πρὸς τὸ βαρὺ συμμετρίαν τῆς κουφότητος. καὶ γὰρ αὐτὸν οὕτω τὸν κόσμον ἐκ τῶν ἄνω καὶ τῶν κάτω φύσει φερομένων συνηρμοσμένον, ἀπηλλάχθαι παντάπασιν τῆς κατὰ τόπον κινήσεως. ταῦτα δὲ καὶ Ξενοκράτης ἔοικεν ἐννοῆσαι θείῳ τινὶ λογισμῷ, τὴν ἀρχὴν λαβὼν παρὰ Πλάτωνος. Πλάτων γάρ ἐστιν ὁ καὶ τῶν ἀστέρων ἕκαστον ἐκ γῆς καὶ πυρὸς συνηρμόσθαι διὰ τῶν μεταξύ φύσεων ἀναλογίᾳ δοθεισῶν ἀποφηνάμενος. οὐδὲν¹⁸⁷ γὰρ εἰς αἴσθησιν ἐξικνεῖσθαι, ὥς μὴ τι γῆς ἐμμέμικται καὶ φωτός. ὁ δὲ Ξενοκράτης τὰ μὲν ἄστρα καὶ τὸν ἥλιον ἐκ πυρός φησι καὶ τοῦ πρώτου πυκνοῦ συγχεῖσθαι, τὴν δὲ σελήνην ἐκ τοῦ δευτέρου πυκνοῦ καὶ τοῦ ἰδίου ἀέρος, τὴν δὲ γῆν ἐξ ὕδατος καὶ πυρός καὶ τοῦ τρίτου τῶν πυκνῶν. ὅλως δὲ μήτε τὸ πυκνὸν αὐτὸ καθ' αὐτὸ, μήτε τὸ μακρὸν εἶναι ψυχῆς δεκτικόν. καὶ ταῦτα μὲν περὶ οὐσίας σελήνης. εὖρος δὲ καὶ μέγεθος, οὐχ ὅσον οἱ γεωμέτραι λέγουσιν, ἀλλὰ μείζον πολλῷ¹⁸⁸ ἐστὶ. καταμετρεῖ δὲ τὴν σκιὰν τῆς γῆς ὀλιγάκις τοῖς ἑαυτοῦ μεγέθεσιν, οὐχ ὑπὸ σμικρότητος, ἀλλὰ θερμοτάτην¹⁸⁹ ἐπάγει τὴν κίνησιν, ὅπως ταχὺ διαπερᾶ τὸν σκοτῶδη τόπον ὑπεκφέρουσα τὰς¹⁹⁰ τῶν ἀγαθῶν ψυχὰς σπευδούσας καὶ βοώσας οὐκ ἔτι γὰρ ἐξακούουσιν ἐν τῇ σκιᾷ γενόμεναι τῆς περὶ τὸν οὐρανὸν ἁρμονίας. ἅμα δὲ καὶ κάτωθεν αἱ τῶν κολαζομένων ψυχῶν τηνικαῦτα διὰ τῆς σκιᾶς ὁδυρόμεναι, ἀλαλάζουσι διαφερόντως.¹⁹¹ διὸ καὶ κροτεῖν ἐν ταῖς ἐκλείψεσιν εἰώθασιν οἱ πλεῖστοι χαλκῶματα, καὶ φόρον ποιεῖν καὶ πάταγον ἐπὶ τὰς ψυχὰς. ἐκφοβεῖ δ' αὐτὰς καὶ τὸ καλούμενον πρόσωπον, ὅταν ἐγγὺς γένωνται, βλοσυρόν τι καὶ φρικῶδες ὁρώμενον. ἔστι δ' οὐ τοιοῦτον, ἀλλ' ὥσπερ ἡ παρ' ἡμῖν ἔχει γῆ κόλπους βαθεῖς καὶ μεγάλους, ἕνα μὲν ἐνταῦθα διὰ στηλῶν Ἑρακλείων ἀναχεόμενον εἴσω πρὸς ἡμᾶς, ἕξω δὲ τὸν Κάσπιον καὶ τοὺς περὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλατταν, οὕτω βάθη ταῦτα τῆς σελήνης ἐστὶ καὶ κοιλώματα. καλοῦσι δ' αὐτῶν τὸ μὲν μέγιστον Ἑκάτης μυχόν, ὅπου καὶ δίκας διδῶσιν αἱ ψυχῶν, καὶ λαμβάνουσιν, ὧν ἂν ἤδη γεγεννημένοι ἢ πάθωσιν, ἢ δράσωσι · τὰ δὲ δύο, μικρά.¹⁹² περαιῶνται γὰρ αἱ ψυχῶν δι' αὐτῶν, νῦν μὲν εἰς τὰ πρὸς οὐρανὸν τῆς σελήνης, νῦν δὲ πάλιν εἰς τὰ πρὸς γῆν. ὀνομάζεσθαι δὲ τὰ μὲν πρὸς οὐρανὸν τῆς σελήνης, Ἡλύσιον πεδίον · τὰ δ' ἐνταῦθα, Περσεφόνης οὐκ ἀντίχθονος.¹⁹³ οὐκ αἶε δὲ διατρίβουσιν ἐπ' αὐτὴν οἱ δαίμονες, ἀλλὰ χρηστηρίων¹⁹⁴ δεῦρο κατίασιν ἐπιμελησόμενοι. καὶ ταῖς ἀνωτάτω συμπάρεισι καὶ συνοργιάζουσι τῶν τελετῶν, κολασταὶ τε γίνονται καὶ φύλακες ἀδικημάτων, καὶ σωτῆρες ἔν τε πολέμοις καὶ κατὰ θάλατταν ἐπιλάμπουσιν, ὅτι δ' ἂν μὴ καλῶς περὶ ταῦτα πράξωσιν, ἀλλὰ ὑπ'

¹⁸⁶Pro τὴν σελήνην Turn. habet τὴν γῆν.

¹⁸⁷ἐδένα Ald. et Bas.

¹⁸⁸Pro πολλῷ dant πολλάκις Ald. et Bas.

¹⁸⁹ἀναθερμότητα (sic, si recte enotatum est) Ald. ἀλλὰ θερμότητα Bas. ἀλλὰ θερμότητος Turn. et Vulc.

¹⁹⁰τὰς abest ab Ald. uti etiam paulo post sequens ψυχὰς, a Bas. vero absunt haec verba, τὰς τῶν ἀγαθῶν.

¹⁹¹προσφερόντως Ald. προσφέρονται Bas. διαφέροντας Vulcob.

¹⁹²τὰς δὲ δύο μακρὰς Ald. et Bas.

¹⁹³Περσεφόνης οὐκ ἀντίχθονος vide quid sit. Xylander.

¹⁹⁴χρηστηρίῳ Ald.

ὀργῆς,¹⁹⁵ ἢ πρὸς ἄδικον χάριν, ἢ φθόνῳ, δίκην τίνουσιν. ὠθοῦνται γὰρ αὖθις ἐπὶ γῆν συρῶρηγνύμενοι σώμασιν ἀνθρωπίνοις. ἐκ δὲ τῶν βελτιόνων ἐκείνων οἳ τε περὶ τὸν Κρόνον ὄντες ἔφασαν αὐτοὺς εἶναι, καὶ πρότερον ἐν τῇ Κρήτῃ τοὺς Ἰδαίους δακτύλους, ἐν τε Φρυγίᾳ τοὺς Κορύβαντας γενέσθαι, καὶ τοὺς περὶ Βοιωτίαν ἐν Λεβαδείᾳ Τροφωνιάδας, καὶ μυρίους ἄλλους πολλαχόθι τῆς οἰκουμένης, ὧν ἱερὰ καὶ τιμὰ καὶ προσηγορίαι διαμένουσιν. αἱ δὲ δυνάμεις ἐνίων ἀπολείπουσιν,¹⁹⁶ εἰς ἕτερον τόπον τῆς ἀρίστης ἐξαλλαγῆς τυγχάνοντων. τυγχάνουσι δὲ οἱ μὲν πρότερον, οἱ δὲ ὕστερον, ὅταν ὁ νοῦς ἀποκριθῇ τῆς ψυχῆς. ἀποκρίνεται δ' ἔρωτι τῆς περὶ τὸν ἥλιον εἰκόνας, δι' ἧς ἐπιλάμπει τὸ ἐφετὸν καὶ καλὸν καὶ θεῖον καὶ μακάριον, οὗ πᾶσα φύσις, ἄλλῃ δ' ἄλλως, ὁρέγεται. καὶ γὰρ αὐτὴν τὴν σελήνην ἔρωτι τοῦ ἡλίου περιπολεῖν ἀεὶ καὶ συγγίνεσθαι, ὁρεγομένην ἀπ' αὐτοῦ τὸ γονιμώτατον. λείπεται δὲ ἡ τῆς ψυχῆς φύσις ἐπὶ τὴν σελήνην, οἷον ἵχνη τινὰ βίου καὶ ὀνειράτα διαφυλάττουσα. καὶ περὶ ταύτης ὀρθῶς ἡγοῦ λελέχθαι τό·

Ψυχὴ δ' ἡύτ' ὄνειρος ἀποπταμένη πεπότηται.

οὐδὲ γὰρ εὐθύς, οὐδὲ τοῦ σώματος ἀπαλλαγεῖσα, τοῦτο πέπονθεν, ἀλλὰ ὕστερον, ὅταν ἔρημος καὶ μόνη τοῦ νοῦ ἀπαλλαττομένη γένηται. καὶ Ὅμηρος ὧν εἶπε πάντων μάλιστα δὴ κατὰ θεὸν εἰπεῖν ἔοικε περὶ τῶν καθόλου·

Τὸν δὲ μετ' εἰσενόησα βίην Ἑρακληΐην,
Εἶδωλον. αὐτὸς δὲ μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν.

αὐτός τε γὰρ ἕκαστος ἡμῶν οὐ θυμός¹⁹⁷ ἐστίν, οὐδὲ φόβος, οὐδ' ἐπιθυμία, καθάπερ οὐδὲ σάρκες, οὐδὲ ὑγρότητες, ἀλλ' ὃ διανοούμεθα καὶ φρονοῦμεν, ἣ τε ψυχὴ τυπούμενη μὲν ὑπὸ τοῦ νοῦ, τυπούσα δὲ τὸ σῶμα καὶ περιπτύσσουσα¹⁹⁸ πανταχόθεν ἐκμάττεται τὸ εἶδος· ὥστε κἄν πολὺν χρόνον χωρὶς ἑκατέρου γένηται, διατηροῦσα τὴν ὁμοιότητα καὶ τὸν τύπον, εἶδωλον ὀρθῶς ὀνομάζεται. τούτων δὲ ἡ σελήνη, καθάπερ εἴρηται, στοιχειῖον ἐστίν. ἀναλύονται γὰρ εἰς ταύτην, ὥσπερ εἰς τὴν γῆν, τὰ σώματα τῶν νεκρῶν· ταχὺ μὲν αἱ σώφρονες μετὰ σχολῆς ἀπράγμονα καὶ φιλόσοφον στέρξασαι βίον· ἀφευθεῖσαι γὰρ ὑπὸ τοῦ νοῦ, καὶ πρὸς οὐθὲν ἔτι χρώμεναι τοῖς πάθεσιν ἀπομαραίνονται· τῶν δὲ φιλοτίμων καὶ πρακτικῶν, ἔρωτικῶν τε περὶ σώματα, καὶ θυμοειδῶν, αἱ μὲν οἷον ἐν ὕπνῳ ταῖς τοῦ βίου μνημοσύναις ὀνειράσι χρώμεναι διαφέρονται, καθάπερ ἡ τοῦ Ἐνδυμίωνος· ἐπεὶ δ' αὐτὰς τὸ ἄστατον καὶ τὸ ἀπαθὲς¹⁹⁹ ἐξίστησι, καὶ ἀφέλκει τῆς σελήνης πρὸς ἄλλην γένεσιν οὐκ ἔῃ... ἀλλ' ἀνακαλεῖται καὶ καταθέλγει. μικρὸν γὰρ οὐδὲν, οὐδὲ ἥσυχον, οὐδὲ

¹⁹⁵ Pro ὑπ' ὀργῆς Ald. et Bas. dant ὑπὲρ γῆς, unde Xylander annotat: ὑπὲρ γῆς] ὕβριν sententia requirit.

¹⁹⁶ ἀπολείπουσιν abest ab Ald. et Bas.

¹⁹⁷ Pro οὐ θυμός ἐστίν dant εὐθυμός ἐστίν Ald. et Bas.

¹⁹⁸ Pro περιπτύσσουσα Ald. et Bas. habent lectionem monstrosam, περὶ πτύπου, unde Xylander annotat: περὶ πτύπου] Forte περιπτύσσουσα, et τύπον pro τόπον. [τόπον ergo vers. 7. pro τύπον in suo libro Xylander habuit.]

¹⁹⁹ τὸ εὐπαθὲς Ald. et Bas.

ὁμολογούμενον ἔργον ἐστίν, ὅταν ἄνευ νοῦ τῷ παθητικῷ σώματος ἐπιλάβωνται. Τίτιυοὶ δὲ καὶ Τυφῶνες, ὃ τε Δελφοὺς κατασχὼν καὶ συνταράξας τὸ χρηστήριον ὕβρει καὶ βίᾳ Τυφῶν, ἐξ ἐκείνων ἄρα τῶν ψυχῶν ἦσαν, ἔρημοι λόγῳ, ἣ Τύφῳ πλανηθέντι τῷ παθητικῷ χρησαμένων. χρόνῳ δὲ καὶ κεῖνας δεξαμένη²⁰⁰ εἰς αὐτὴν ἡ σελήνη κατεκόσμησεν, εἶτα τὸν νοῦν αὐθις ἐπισπείροντος τοῦ ἡλίου τῷ ζωτικῷ δεχομένη, νέας ποιεῖ ψυχάς. ἡ δὲ γῆ τρίτον σῶμα παρέσχεν. οὐδὲν γὰρ αὕτη δίδωσι μετὰ θάνατον, ὅσα λαμβάνει πρὸς γένεσιν. ἥλιος δὲ λαμβάνει μὲν οὐδὲν, ἀπολαμβάνει δὲ τὸν νοῦν διδούς · σελήνη δὲ καὶ λαμβάνει καὶ δίδωσι καὶ συντίθησι, καὶ διαιρεῖ καὶ κατὰ ἄλλην καὶ ἄλλην δύναιμι, ὣν Εἰλείθυια μὲν, ἡ συντίθησιν, Ἄρτεμις δὲ, ἡ διαιρεῖ, καλεῖται. καὶ τριῶν Μοιρῶν, ἡ μὲν Ἄτροπος περὶ τὸν ἥλιον ἰδρυμένη, τὴν ἀρχὴν ἐνδίδωσι τῆς γενέσεως · ἡ δὲ Κλωθώ, περὶ τὴν σελήνην φερομένη, συνδεῖ καὶ μίγνυσιν. ἐσχάτη δὲ συνεφάπτεται περὶ γῆν, ἡ Λάχεσις, ἣ πλεῖστον τύχης μέτεστι. τὸ γὰρ ἄψυχον, ἄκυρον αὐτὸ καὶ παθητὸν ὑπ’ ἄλλων. ὁ δὲ νοῦς, ἀπαθὴς καὶ αὐτοκράτωρ. μίκτον δὲ καὶ μέσον ἡ ψυχὴ, καθάπερ ἡ σελήνη ἄνω καὶ κάτω σύμμικτα καὶ μέγα κέρας²⁰¹ ὑπὸ τοῦ θεοῦ γέγονε, τοῦτον ἄρα πρὸς ἥλιον ἔχουσα τὸν λόγον, ὃν ἡ²⁰² γῆ ἔχει πρὸς σελήνην. Ταῦτ’ (εἶπεν ὁ Σύλλας) ἐγὼ μὲν ἤκουσα τοῦ ξένου διεξιόντος · ἐκείνῳ δὲ οἱ τοῦ Κρόνου κατευνασται καὶ θεράποντες (ὡς ἔλεγεν αὐτός) ἐξήγγειλαν. ὑμῖν δὲ, ὦ Λαμπρία, χρῆσθαι τῷ λόγῳ πάρεστιν, ἥ βούλεσθε.

²⁰⁰κατέδειξεν Bas. idemque videtur voluisse cod. Ald. qui dat corrupte κατέδειξον: sed κατεδέξατο dant Turn. Vulc. et Bong. nisi potius hae variae lectiones ad verbum finitum κατεκόσμησεν pertinent: durum enim atque inconcinnum esset, duo verba finita sine copula coniungere: accuratius itaque in ed. Fr. debebat indicari, quo hae lectiones pertinerent.

²⁰¹μέγα κέρας Luna dicitur, κέρασμα videtur interpres legisse, *mixturam*: qui sensus loco congruit, et supra σύγγραμμα appellabatur. Xylander.

²⁰²ἡ abest a Bas.